

Ekspertyza

**DZIAŁANIA
NA RZECZ OSÓB MŁODYCH W WIEKU
15-25 LAT POZOSTAJĄCYCH BEZ
ZATRUDNIENIA REKOMENDOWANE
W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM**

Opracowanie:

Elżbieta Kryńska

Halina Sobocka-Szczapa

Łódź 2014

Spis treści

WPROWADZENIE	3
CZĘŚĆ I. DIAGNOZA SYTUACJI NA RYNKU PRACY MŁODYCH LUDZI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM (HALINA SOBOCKA-SZCZAPA)	4
1. ZBIOROWOŚĆ MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO W WIEKU 15-24 LATA	4
2. MŁODZI LUDZIE NA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO	35
2.1. Pracujący	35
2.2. Bezrobotni	37
2.3. Aktywni zawodowo	38
2.4. Bierni zawodowo	38
3. BEZROBOTNI MŁODZI LUDZIE NA POWIATOWYCH RYNKACH PRACY	41
4. DOTYCHCZASOWE BADANIA NA TEMAT MŁODZIEŻY W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	46
5. PODSUMOWANIE	49
CZĘŚĆ II. REKOMENDACJE DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB MŁODYCH W WIEKU 15-25 LAT POZOSTAJĄCYCH BEZ ZATRUDNIENIA (EŁŻBIETA KRYŃSKA)	52
1. WPROWADZENIE – ZAKRES I PODSTAWY REKOMENDACJI	52
1.1. Podstawowe działania na rzecz aktywizacji zawodowej młodzieży podejmowane przez instytucje rynku pracy w Polsce	52
1.2. Doświadczenia krajów Unii Europejskiej w obszarze działań na rzecz aktywizacji zawodowej młodych ludzi - synteza	54
2. IDENTYFIKACJA I ROZPOZNANIE ADRESATÓW DZIAŁAŃ	55
3. WYPOSAŻENIE W KOMPETENCJE KLUCZOWE – DIAGNOZA I LIKWIDACJA LUK	59
4. PARTNERSTWA NA RZECZ ZATRUDNIANIA MŁODZIEŻY I PROGRAMY JEJ DEDYKOWANE	62
5. ZAPEWNIENIE RÓWNOWAGI MIĘDZY PRACĄ I EDUKACJĄ A ŻYCIEM RODZINNYM	64
6. WSPARCIE DLA MŁODZIEŻY SPECJALNEJ TROSKI (ZMARGINALIZOWANEJ)	66
7. WSPARCIE MŁODYCH IMIGRANTÓW I REEMIGRANTÓW	69
8. DZIAŁANIA ADRESOWANE DO DWÓCH GRUP MŁODZIEŻY	70
8.1. Młodzież nastoletnia (15-18 lat)	71
Wypełnienie obowiązku nauki	71
Przygotowanie do wejścia na rynek pracy - poradnictwo zawodowe	72
Przygotowanie do wejścia na rynek pracy – szkolne biura karier	74
Przygotowanie do wejścia na rynek pracy – praktyczna nauka zawodu	75
8.2. Młodzi dorośli (19-25 lat)	80
Promocja działań aktywizacyjnych wśród młodzieży	80
Stażowe miejsca pracy	81
Tworzenie i pobudzanie tworzenia miejsc pracy	82
Przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu – instrument szczególny	83
Rozwój instytucji ekonomii społecznej	83
Aktywizacja biernych zawodowo	85
Stymulowanie przedsiębiorczości indywidualnej	86
UWAGA KOŃCOWA	87
ZESTAWIENIE PODSUMOWUJĄCE	88

Wprowadzenie

Istnieje wiele przesłanek społecznych, politycznych i gospodarczych wskazujących na potrzebę zwiększenia aktywności zawodowej młodych osób w województwie łódzkim, gdzie - podobnie jak w całej Polsce - ich dostęp do rynku pracy jest trudny. Tymczasem na wzrost aktywności zawodowej młodych ludzi należy położyć szczególny nacisk tak wobec nieuchronności zjawisk demograficznych i towarzyszących im konsekwencji, jak i z punktu widzenia potrzeby osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 oraz wytycznych Europejskiej Strategii Zatrudnienia. Na uwadze trzeba mieć również, iż podjęcie pracy przez młodego człowieka pozwala na budowanie jego poczucia odrębności i samodzielności w relacjach z kolegami z pracy oraz z rodziną. Umożliwia także sprawdzenie własnych kompetencji, wiedzy i umiejętności w samodzielnym życiu. Wejście w rolę pracownika daje wreszcie możliwość uzyskiwania względnie stałych dochodów i niezależności finansowej, bez której trudno byłoby mówić o utrzymaniu samodzielnej rodziny i uniezależnieniu się od rodziców¹. Nie ulega zatem wątpliwości, iż znakomita większość młodych ludzi pragnie podjąć pracę, która dostarczy im tak czy inaczej rozumianej satysfakcji zawodowej, zaspokoi ich aspiracje i potrzeby.

Celem nierniejszej ekspertyzy jest opracowanie rekomendacji dla działań jakie należy podjąć na rzecz aktywizacji zawodowej osób młodych w wieku 15-25 lat pozostających bez zatrudnienia w projektach realizowanych w *Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020*, w ramach *Gwarancji dla Młodzieży*.

Ekspertyza składa się z dwóch części.

W części pierwszej przedstawiono diagnozę sytuacji na rynku pracy młodzieży w wieku 15-24 lata z terenu województwa łódzkiego ze wskazaniem obszarów w szczególności wymagających interwencji, według przedziału wiekowego, statusu na rynku pracy i obszaru terytorialnego na poziomie powiatów województwa łódzkiego (w tym osób młodych zaliczanych do grupy NEET, czyli osób pozostających poza zatrudnieniem, edukacją i szkoleniem). Zasadniczą diagnozę poprzedza analiza demograficzna dotycząca liczby i udziału młodych ludzi wśród mieszkańców regionu, zaś kończy przegląd dotychczasowych badań poświęconych młodzieży w regionie.

W części drugiej przedstawiono listę rekomendowanych działań, w tym instrumentów rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej osób młodych w wieku 15-24, które zostały wprowadzone ustawą z dnia 14 marca 2014 r. o *zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* oraz niektórych innych ustaw.

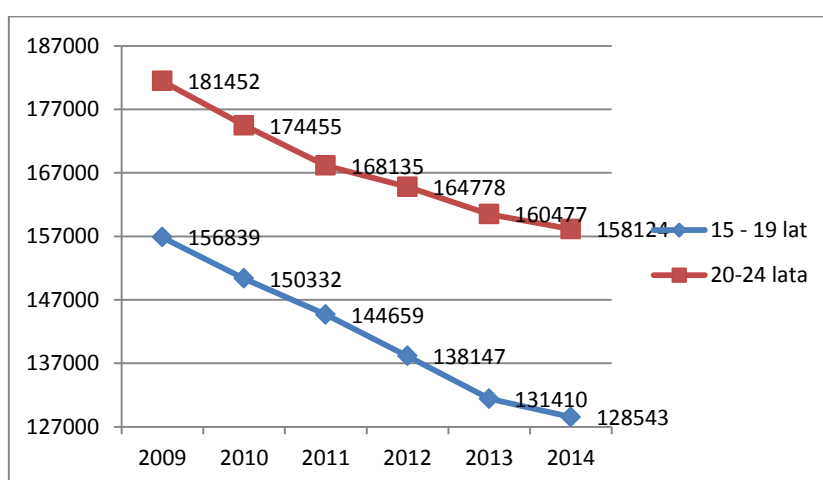
¹ E. Giermanowska, M. Raław-Markowska, *Spoločności lokalne wobec problemu bezrobocia młodzieży*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2003, s. 35.

Część I. Diagnoza sytuacji na rynku pracy młodych ludzi w województwie łódzkim (Halina Sobocka-Szczapa)

1. Zbiorowość mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 15-24 lata

Analiza zbiorowości mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 15-24 lata została przeprowadzona dla okresu 2009–2014. W latach 2009-2013 dane statystyczne pokazują stan na koniec roku, zaś w 2014 r. – stan na koniec czerwca.

W województwie łódzkim populacja młodych ludzi w badanym okresie uległa zmniejszeniu (wykres 1). O ile na początku okresu badawczego liczba zbiorowość młodzieży liczyła odpowiednio w poszczególnych kategoriach wieku 181,5 tys. osób (20–24 lata) i 156,8 tys. osób (15–19 lat), to w połowie 2014 r. ukształtowała się na poziomie odpowiednio 158,1 tys. osób (20–24 lata) i 128,5 tys. osób (15–19 lat).



Wykres 1. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w województwie łódzkim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Spadek liczby młodych ludzi było bardziej widoczny w odniesieniu do tych, którzy charakteryzowali się wiekiem 15–19 lat, ponieważ zbiorowość ta zmniejszyła się o bez mała 1/5 (tab. 1). Był to równocześnie spadek znacznie większy w porównaniu do tego, z którym mieliśmy do czynienia w przypadku ogólnej liczby mieszkańców województwa, ponieważ obniżenie wyniosło zaledwie niecałe 2%.

Tabela 1. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w województwie łódzkim w latach 2009–2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	156839	150332	144659	138147	131410	128543	82,0
20 - 24 lata	181452	174455	168135	164778	160477	158124	87,1
15 – 24 lata	338291	324787	312794	302925	291887	286667	84,7
Odsetek młodych ludzi	13,3	12,8	12,3	12,0	11,6	11,4	x
Ogólna liczba mieszkańców województwa	2541832	2534357	2533681	2524651	2513093	2508464	98,7

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Młodzi ludzie stanowili niewielki odsetek wśród populacji mieszkańców regionu, ponieważ w latach 2009–2014 ich udział kształtował się na poziomie od 13,3% do 11,4%, przy czym wyższy zawsze był odsetek osób w wieku 20–24 lata, który zmieniał się od 7,1% do 6,3%. Analogicznie w drugiej grupie udział zmniejszył się od 6,2% do 5,1%. Porównanie powyższych wskaźników do analogicznych w całej Polsce wskazuje na szczególną intensywność procesów starzenia się społeczeństwa województwa łódzkiego, ponieważ udział młodzieży w wieku 15–24 lata był zawsze w ostatnich latach niższy niż na obszarze kraju (odpowiednio w 2011 r. o około 1 pkt. proc. i w 2012 r. – o około 0,7 pkt. proc.).

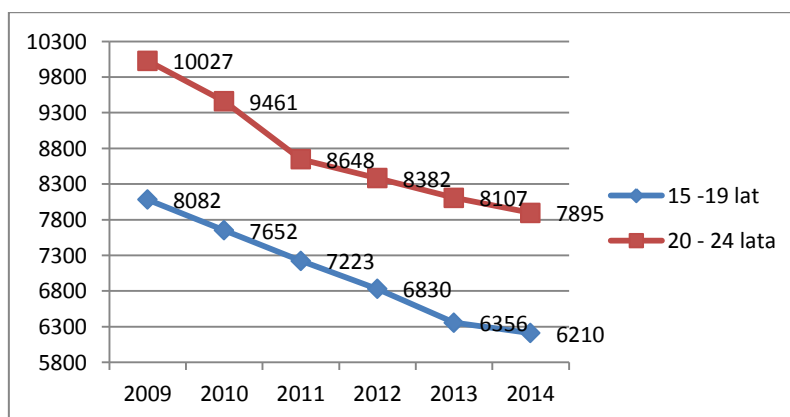
W badanych latach struktura badanej zbiorowości według płci wykazywała zawsze przewagę mężczyzn. Stanowili oni około 51% wszystkich przedstawicieli tej kategorii wieku, przy czym ich liczba systematycznie zmniejszała się. W 2014 r. młodych mężczyzn było mniej o około 15% w porównaniu do 2009 r., a ich liczba ukształtowała się na poziomie 146,8 tys.

Biorąc pod uwagę strukturę młodych mieszkańców województwa łódzkiego według miejsca zamieszkania należałoby podkreślić, że zdecydowana ich większość mieszkała w miastach województwa (odpowiednio w 2009 r. 60,7%, tj. 205,4 tys. osób i w 2014 r. 57,2%, tj. 163,9 tys. osób). Zmiany odsetka młodych mieszkańców miast i wsi województwa łódzkiego były konsekwencją bardziej dynamicznych przemian liczebności tej populacji w miastach w porównaniu do wsi. O ile na przestrzeni badanego okresu w miastach liczebność tej zbiorowości zmniejszyła się o ponad 1/5, o tyle na wsiach – tylko o niecałe 10%. Oznacza to zwiększenie zainteresowania zamieszkiwaniem na terenach wiejskich. Ma to zapewne pewien związek z powszechnie występującym zjawiskiem przemieszczania się ludności z obszarów miast na wieś, co wywołane jest zarówno zjawiskiem kontrurbanizacji, jak i ruchem naturalnym, którego konsekwencją jest przyrost naturalny, zazwyczaj wyższy na terenach wiejskich. Należałoby przy tym podkreślić, że nie wystąpiło w tym przypadku zróżnicowanie tendencji ze względu na płeć. Zróżnicowanie intensywności zmian liczby młodych mieszkańców miast i wsi dotyczyło bowiem w takim samym stopniu mężczyzn, jak i kobiet.

Przyjrzyjmy się teraz strukturze demograficznej młodych ludzi w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego.

W **powiecie bełchatowskim** liczba młodych ludzi, podobnie, jak w całym województwie w latach 2009 – 2014 spadała i w końcu okresu badawczego ukształtowała się na poziomie 14,1 tys. osób. W podziale na poszczególne kategorie wieku zaobserwowana liczba młodych mieszkańców tego powiatu wyniosła:

- dla osób w wieku 15–19 lat – ponad 6 tys. osób,
- dla grupy wieku 20–24 lata – bez mała 8 tys. osób (wykres 2).



Wykres 2. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie bełchatowskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

W związku z tym zróżnicowanie liczebności obu subpopulacji było zatem podobne do tego, które zaobserwowano w skali całego województwa.

Należałoby natomiast podkreślić, że dynamika zmniejszania liczby osób młodych na terenie tego powiatu była znacznie większa w porównaniu do zmian, z którymi mieliśmy do czynienia w przypadku całego regionu łódzkiego. W badanych latach liczba młodych ludzi na obszarze powiatu zmniejszyła się o prawie $\frac{1}{4}$ i dotyczyło to zarówno osób w wieku 15 – 19 lat, jak i tych, którzy charakteryzowali się wiekiem z przedziału 20 – 24 lata (tab. 2).

Tabela 2. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie bełchatowskim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	8082	7652	7223	6830	6356	6210	76,8
20 - 24 lata	10027	9461	8648	8382	8107	7895	78,7
15 – 24 lata	18109	17113	15871	15212	14463	14105	77,9
Odsetek młodych ludzi	16,0	15,1	14,0	13,4	12,8	12,5	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu bełchatowskiego	112993	113076	113005	113173	113105	113157	100,2

Źródło: Baza demograficzna GUS.

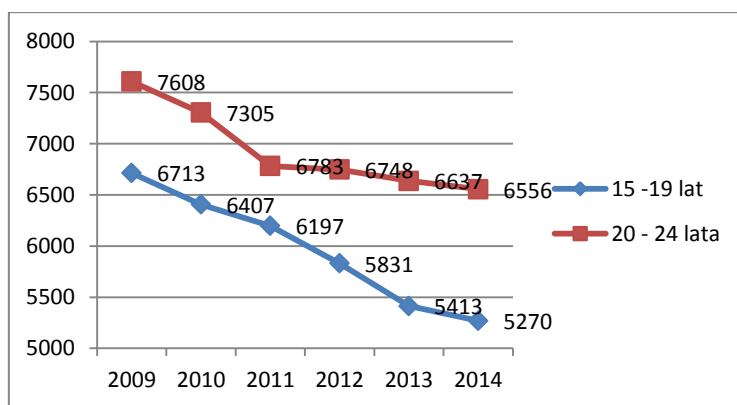
Tak istotne ograniczenie liczebności populacji młodych mieszkańców powiatu bełchatowskiego, może skutkować większym natężeniem procesów starzenia się społeczeństwa na tym obszarze w porównaniu do całego regionu, chociaż w chwili obecnej udział młodych mieszkańców badanego obszaru wcale na to nie wskazuje. Odsetek ten bowiem kształtował się na przestrzeni badanych lata od 16,0% do 12,5%. Zauważyć jednak należy, że spadek udziału był znacznie większy w porównaniu do województwa, ponieważ wyniósł bez mała 4 pkt. proc. (w województwie łódzkim tylko 2 pkt. proc.). Tym niemniej prawdopodobieństwo starzenia się ludności powiatu bełchatowskiego może być znacznie większe, ponieważ w tym samym czasie uległa – wprawdzie niewielkiemu, ale jednak zwiększeniu. Tym bardziej jest ważne, że – jak wykazały obserwacje – szczególne pogorszenie sytuacji miało miejsce po 2013 r., co może oznaczać, że konsekwencje takich tendencji będą szczególnie widoczne dopiero w przyszłości.

Biorąc pod uwagę strukturę młodych ludzi w powiecie bełchatowskim pod względem płci należałoby podkreślić, że w badanej grupie wieku przeważali mężczyźni, którzy stanowili na początku badanego okresu 51,4% wszystkich osób w wieku 15–24 lata, zaś w połowie 2014 r. – już tylko 51%. Oznacza to, że systematycznie w badanym powiecie obserwowana jest tendencja do wyrównywania się struktury według płci w analizowanej grupie wieku, co jest zjawiskiem podobnym do sytuacji mającej miejsce w całym województwie.

Struktura młodych mieszkańców powiatu bełchatowskiego nie odbiegała również w sposób znaczący od tej, z którą mieliśmy do czynienia na obszarze województwa łódzkiego. Także w tym przypadku dominowali mieszkańcy miast. W 2009 r. ich udział ukształtował się na poziomie 63,7%, a w połowie 2014 r. osiągnął wysokość 56,5%. W porównaniu zatem do obszaru województwa łódzkiego był to spadek znacznie większy, co może świadczyć o większej intensywności procesu przemieszczania się młodych ludzi w skali powiatu, w porównaniu do całego regionu. Spadek odsetka młodych mieszkańców miast generowany był przy tym głównie przez mężczyzn, których liczba zmniejszyła się w analizowanym okresie o prawie 49%. W tym samym czasie, liczba mieszkanki miast uległa zmniejszeniu o około 30%. Były to tendencje odmienne od tych, które wystąpiły na obszarze całego województwa,

co może wpłynąć na wyrównywanie struktury według płci zwłaszcza na obszarach miejskich. W przypadku bowiem terenów wiejskich populacja chłopców zmniejszyła się zaledwie o około 7%, zaś populacja dziewcząt uległa nawet zwiększeniu o około 6%.

W powiecie kutnowskim, ogólna liczba osób w wieku 15–24 lata w latach 2009–2014 uległa zmniejszeniu o prawie 18%. O ile na początku okresu badawczego populacja młodych ludzi liczyła 14,3 tys. osób, o tyle w połowie 2014 r. liczyła ona tylko 11,8 tys. osób. Zbiorowość ta stanowiła od 14% wszystkich mieszkańców powiatu w 2009 r. do 11% w 2014 r. Odsetek ten świadczy o dość intensywnych procesach starzenia się społeczeństwa, co potwierdzają również wskaźniki dynamiki dla obu subpopulacji. W tym samym bowiem okresie liczba osób w wieku 15–19 lat spadła o prawie 22%, zaś w grupie wieku 20 – 24 lata – zmniejszyła się o niecałe 14% (wykres 3). Dość duża różnica we wskaźnikach dynamiki, podobna do tej, która charakteryzowała całe województwo świadczy o tym, że powiat kutnowski boryka się z problemami, związanymi z występującym na jego obszarze niżem demograficznym. Świadczy o tym także to, że w latach 2013–2014 wyhamowana w znacznym stopniu została tendencja spadkowa w przypadku osób w wieku 20–24 lata.



Wykres 3. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie kutnowskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Powyższe uwagi mogą mieć tym większe znaczenie, że ogólna liczba mieszkańców powiatu kutnowskiego zmniejszyła się w badanym okresie zaledwie o niecałe 2% (tab. 3). Zmniejszanie się zatem populacji młodych ludzi świadczy o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa lokalnego, tym bardziej, że udział młodych ludzi na tym obszarze był zawsze niski (np. w porównaniu do powiatu bełchatowskiego), co może zwiększyć i utrwalić problemy z tym związane.

Tabela 3. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie kutnowskim w latach 2009 – 2014

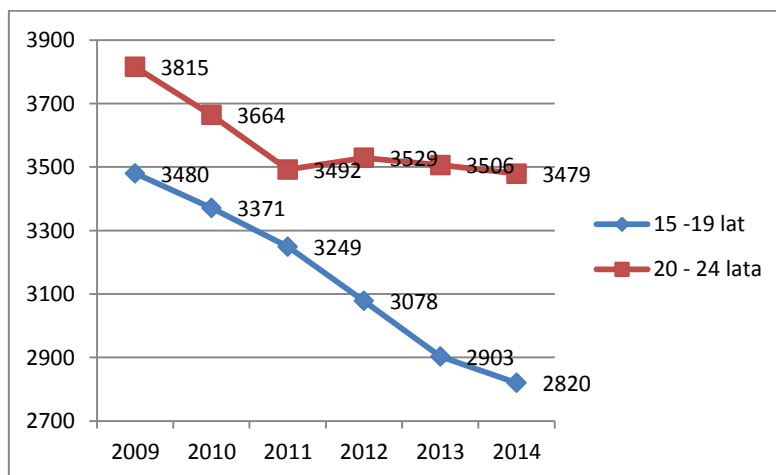
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	6713	6407	6197	5831	5413	5270	78,5
20 - 24 lata	7608	7305	6783	6748	6637	6556	86,2
15 – 24 lata	14321	13712	12980	12579	12050	11826	82,6
Odsetek młodych ludzi	14,0	13,5	12,8	12,4	12,0	11,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu kutnowskiego	102015	101279	101789	101177	100407	100194	98,2

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Biorąc pod uwagę strukturę według płci młodych ludzi należałoby podkreślić, że w analizowanym okresie w większości przypadków w populacji ludzi młodych przeważali mężczyźni. W 2009 r. i w połowie 2014 r. ich odsetek ukształtował się na poziomie 51,6%, przy czym – podobnie, jak w całym województwie – liczba młodych mężczyzn uległa zmniejszeniu (o około 1/5) a ich liczba na koniec okresu badawczego osiągnęła poziom 6,1 tys. osób. Natomiast spadek liczby kobiet był nieznacznie mniejszy, ponieważ wyniósł około 18%, co jednak można uznać za wartość porównywalną. Generalnie zatem w powiecie kutnowskim sytuację pod względem struktury według płci należałoby uznać za bardzo podobną do obszaru całego województwa.

Odmienna natomiast była sytuacja młodych ludzi ze względu na zmiany struktury według miejsca zamieszkania. Podobnie, jak w poprzednich przypadkach analizowanych obszarów, większość młodzieży mieszkała w miastach (odpowiednio w 2009 r. 55,7% i w 2014 r. 51,9%). Odsetek ten można uznać za względnie stabilny, biorąc pod uwagę wcześniej wskazywane zmiany na analizowanych obszarach. Wynikało to przede wszystkim ze zróżnicowania wskaźników dynamiki, jakimi charakteryzowały się odrębnie populacje mieszkańców i mieszkańek miast. W pierwszym przypadku odnotowano bowiem wzrost liczebności (o 2%), zaś w drugim – zmniejszenie o prawie ¼. Może to wskazywać na szczególnie istotny dla sytuacji demograficznej powiatu odpływ kobiet z terenów miast, co może być następstwem głównie uwarunkowań ekonomicznych (m. in. możliwość znalezienia pracy, struktura gospodarki, itp.). Jak wynika bowiem z analizy wskaźników dynamiki zmian liczebności zbiorowości młodzieży na wsiach, w tym samym okresie na tych terenach ubyło mężczyzn (o około 10%), a przybyło kobiet (o około 48%).

W **powiecie łaskim**, mimo obserwowanego trendu spadkowego liczebności młodych ludzi, należałoby wyróżnić dwa odmienne kierunki zmian w przebiegu krzywych, ilustrujących zmienność liczby osób w poszczególnych subpopulacjach. Po pierwsze – liczba młodzieży w wieku 15 – 19 lat systematycznie się zmniejszała, co wskazywało na znaczenie niżu dla obrazu demograficznego społeczeństwa powiatu. Natomiast po drugie – od 2011 r. można zauważyć względną stabilizację populacji osób w wieku 20 – 24 lata (wykres 4).



Wykres 4. Liczba młodzieży w wieku 15 – 24 lata w powiecie łaskim w latach 2009 – 2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Generalnie liczba młodych ludzi w badanych latach w analizowanym powiecie, podobnie, jak na opisywanych wcześniej obszarach zmniejszała się. W porównaniu do 2009 r., w połowie 2014 r. była ona mniejsza o około 14% i ukształtowała się na poziomie 6,3 tys. osób. Udział tej ludności w populacji ogólnej mieszkańców powiatu zmniejszył w badanym okresie o 2 pkt. proc. i wyniósł w połowie 2014 r. 12,4% (tab. 4).

Tabela 4. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie łaskim w latach 2009 – 2014

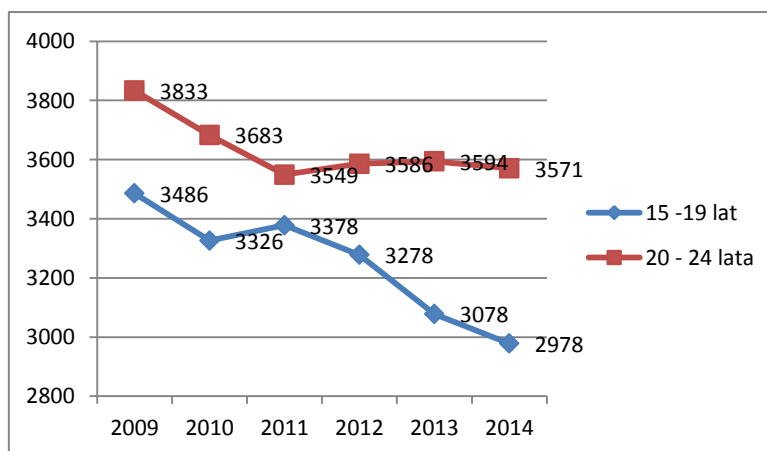
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	3480	3371	3249	3078	2903	2820	81,0
20 - 24 lata	3815	3664	3492	3529	3506	3479	91,2
15 – 24 lata	7295	7035	6741	6607	6409	6299	86,3
Odsetek młodych ludzi	14,4	13,8	13,3	13,0	12,6	12,4	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu łaskiego	50808	50874	50725	50651	50687	50670	99,7

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Biorąc pod uwagę strukturę według płci populacji młodych mieszkańców powiatu łaskiego należałoby zwrócić uwagę nie tylko na to, że występowała w tym przypadku zawsze przewaga mężczyzn (odpowiednio w 2009 r. stanowili oni 52,1% i w 2014 r. 51,2%), co jest raczej zjawiskiem powszechnym w województwie łódzkim, ale przede wszystkim na to, że był to pierwszy z analizowanych powiatów, w którym w wieku 15 – 19 lat w połowie 2014 r. pojawiła się przewaga kobiet. Stanowiły one wśród ogólnej liczby osób w tym wieku ponad połowę (50,1%), przy czym przewaga ta nie miała charakteru bardzo istotnego. Tym niemniej może to wskazywać na pojawiającą się tendencję do wyrównywania struktury według płci, która może ulec nasileniu w okresach przyszłych.

Cechą charakterystyczną badanego obszaru była również przewaga młodych, mieszkających na wsi. W 2009 r. odsetek takich osób ukształtował się na poziomie 64,2%, a w połowie 2014 r. wyniósł 68,3%, czyli jeszcze się zwiększył. Tym bardziej jest to ważne, że kobiety stanowią większość młodych mieszkańców na terenach wiejskich, co jest konsekwencją intensywnego spadku liczby mężczyzn na tych obszarach (o prawie 1/3) i niewielkiego zmniejszenia populacji kobiet (o około 2%). Ponadto zauważono, że w miastach dominowali mężczyźni (odpowiednio w 2009 r. stanowili oni 50,9% i w 2014 r. 50,7%). Przewaga ta jednak była niewielka, co oznacza, że obraz demograficzny młodych ludzi w powiecie łaskim determinowany jest przez młode kobiety.

W **powiecie łęczyckim** w latach 2009–2014 wystąpiła podobna sytuacja, jak w powiecie łaskim, czyli zmniejszanie się liczby osób młodych w wieku 15–19 lat oraz utrzymywanie się na względnie stałym poziomie liczby osób w wieku 20–24 lata (wykres 5).



Wykres 5. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie łęczyckim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Należałoby jednak zwrócić uwagę na jeszcze jedną szczególną cechę, która charakteryzuje zmiany liczby ludzi młodych w analizowanym powiecie. Jest to mianowicie niewielka skala różnic pomiędzy liczebnością obu kategorii wieku. Obie bowiem grupy wieku liczyły zazwyczaj ponad 3 tys. osób. Wyjątkiem jest dopiero 2014 r., w którym zbiorowość osób poniżej 19 roku życia nie przekroczyła 3 tys. osób.

Należałoby również podkreślić, że zmiany liczebności w poszczególnych kategoriach wieku nie są duże, choć niewątpliwie można również w tym przypadku zaobserwować pewne przejawy niżu demograficznego, a tym samym procesów starzenia się społeczeństwa, zwłaszcza z uwagi na względnie stabilną ogólną liczbę mieszkańców tego obszaru (tab. 5). Tym niemniej nasilenie niekorzystnych z punktu widzenia obrazu demograficznego powiatu zjawisk może wystąpić w okresach późniejszych

Tabela 5. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie łęczyckim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	3486	3326	3378	3278	3078	2978	85,4
20 - 24 lata	3833	3683	3549	3586	3594	3571	93,2
15 – 24 lata	7319	7009	6927	6864	6672	6549	89,5
Odsetek młodych ludzi	14,0	13,4	13,2	13,2	12,9	12,7	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu łęczyckiego	52420	52113	52329	51980	51673	51469	98,2

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Generalnie, jak wynika z danych statystycznych, liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie łęczyckim zmniejszała się, przy czym tempo tych zmian nie było duże w analizowanych latach, ponieważ populacja zmniejszyła się o około 10% i liczyła około 7 tys. osób. W końcu okresu badawczego młodzież stanowiła 12,7% ogólnej liczby mieszkańców powiatu, co było odsetkiem mniejszym w porównaniu do 2009 r. o ponad 1 pkt. proc.

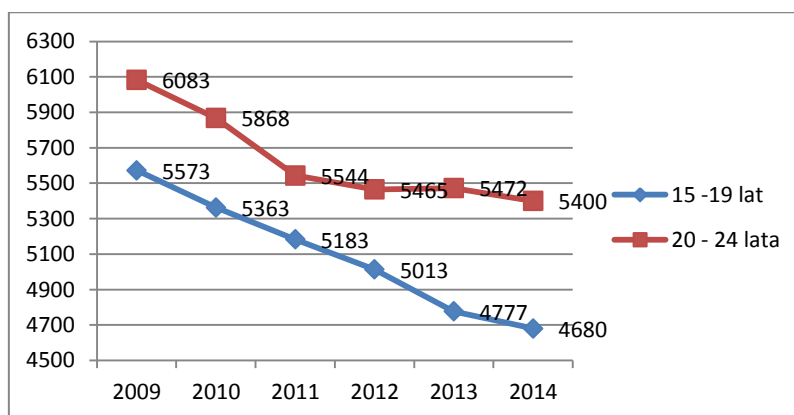
Przyglądając się strukturze młodych ludzi według płci i miejsca zamieszkania zauważono, że:

- występowała przewaga mężczyzn, która miała charakter stabilny (odpowiednio w 2009 r. 52,4% i w 2014 r. 52,1%); zaobserwowano równocześnie wyższy poziom tych wskaźników w porównaniu do obszaru całego województwa,
- w nieco większym stopniu zmieniała się pod względem liczebności populacja młodych mężczyzn aniżeli młodych kobiet, ponieważ ich liczba zmniejszyła się w badanym okresie o około 14%, zaś liczba kobiet – o około 10%,
- podobnie, jak w przypadku powiatu łaskiego, dominowali wśród młodych ludzi mieszkańcy wsi, którzy stanowili w krańcowych latach odpowiednio 73% i 75% wszystkich osób w wieku 15 – 24 lata; mimo zatem spadku liczby młodzieży, udział mieszkańców wsi wzrósł,
- w podziale na płeć młodych mieszkańców terenów wiejskich nie zauważono natomiast żadnych istotnych różnic, odnoszących się dynamiki zmian liczebności populacji kobiet i mężczyzn; spadek w obu grupach miał charakter porównywalny.

Zaobserwowane tendencje wskazują na dość ustabilizowany i porównywalny – zarówno ze względu na płeć, jak i miejsce zamieszkania – charakter zjawisk, opisujących lokalną społeczność młodych ludzi. Jedynym wyjątkiem jest dominacja mieszkańców wsi.

W powiecie łowickim, pomimo zachowania ogólnej i powszechnie występującej w województwie łódzkim tendencji, czyli spadku liczby osób w wieku 15 – 24 lata, należałoby podkreślić porównywalność tych zmian w obu kategoriach wieku, co przy w zasadzie takiej

samej liczbie mieszkańców powiatu, może przynieść zagrożenie dla demograficznej struktury obszaru dopiero w późniejszym okresie. Podobnie również, jak w powiecie łęczyckim mieliśmy w tym przypadku do czynienia z niewielkimi różnicami liczebności populacji osób w wieku 15 – 19 lat i 20 – 24 lata (wykres 6).



Wykres 6. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie łowickim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Analizując zmiany liczby osób młodych w powiecie łowickim zauważono, że z największymi spadkami mieliśmy do czynienia w latach 2009–2012. W kolejnych latach zmniejszenie liczby ludzi młodych na badanym obszarze było mniej intensywne, przy czym końcu badanego okresu liczba ta osiągnęła poziom 10,1 tys. osób. Młodzi ludzie stanowili w analizowanych latach od 14,4% do 12,6% ogólnej liczby mieszkańców. Zmiany odsetka młodzieży w powiecie łowickim wskazują także na starzenie się społeczeństwa (tab. 6). Zjawisko to ma niewątpliwie związek z tym, że ogólna populacja mieszkańców powiatu łowickiego zmniejszyła się w badanym okresie zaledwie o nieco ponad 1%.

Tabela 6. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie łowickim w latach 2009 – 2014

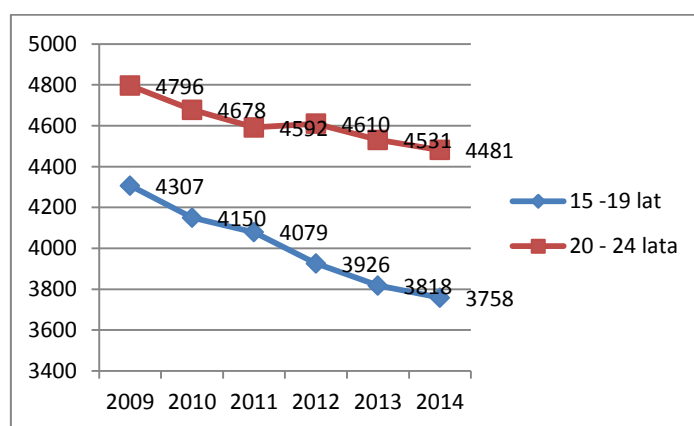
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	5573	5363	5183	5013	4777	4680	84,0
20 - 24 lata	6083	5868	5544	5465	5472	5400	88,8
15 – 24 lata	11656	11231	10727	10478	10249	10080	86,5
Odsetek młodych ludzi	14,4	13,9	13,2	13,0	12,8	12,6	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu łowickiego	81151	80878	80996	80679	80329	80144	98,8

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Na podkreślenie równocześnie zasługuje to, że struktura młodych ludzi według płci w analizowanym powiecie też pokazywała przewagę mężczyzn (odpowiednio w 2009 r. stanowili oni 51,2% i w połowie 2014 r. 50,6%), przy czym – jak z tego wynika – przewaga ta miała charakter malejący. Można w związku z tym spodziewać się wyrównania odsetka kobiet i mężczyzn.

Podobnie, jak w przypadku poprzednio analizowanych powiatów, również w powiecie łowickim mieliśmy do czynienia z przewagą młodzieży mieszkającej na wsiach (odpowiednio w 2009 r. 65,6% i w połowie 2014 r. 67,8%). Przewaga ta była jednak porównywalna do tej, którą zaobserwowano w powiecie łaskim i generowana była głównie przez kobiety, których liczba w analizowanym okresie zmniejszyła się tylko o około 10%. W tym samym czasie liczba mężczyzn zmniejszyła się o około 21%.

Kolejnym powiatem, któremu przyjrano się w sposób szczegółowy, próbując dokonać oceny zmian zjawisk demograficznych w populacji młodych ludzi był **powiat łódzki wschodni**. W powiecie tym ogólna liczba młodych ludzi w wieku 15 – 24 lata także się zmniejszała, przy czym spadek nie był duży, ponieważ populacja ta zmniejszyła się w latach 2009 – 2014 zaledwie o około 10% i liczyła w końcu okresu badawczego 8,2 tys. osób (wykres 7). Można zatem w przypadku tego powiatu mówić o najkorzystniejszej – spośród dotychczas badanych powiatów – sytuacji, która wskazuje na znacznie mniejsze tempo starzenia się społeczeństwa. Tym bardziej jest to ważne, że w tym samym okresie zwiększyła się ogólna liczba mieszkańców, co niewątpliwie mogło wpłynąć na znacznie większą dynamikę zmian. Udział zbiorowości osób młodych kształtował się w tych samych latach w przedziale od 13,6% do 11,8%. Zmiany były zatem mniejsze w porównaniu do wcześniej badanych powiatów, ponieważ nie przekraczały 2 pkt. proc.



Wykres 7. Liczba młodzieży w wieku 15 – 24 lata w powiecie łódzkim wschodnim w latach 2009 – 2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Biorąc pod uwagę zmiany liczby osób młodych w poszczególnych grupach wieku, to te, które dotyczyły populacji w wieku 20 – 24 lata były najmniejsze z dotychczas obserwowanych. Natomiast w drugiej grupie wieku były porównywalne (tab. 7).

Tabela 7. Liczba osób w wieku 15– 24 lata w powiecie łódzkim wschodnim w latach 2009– 2014

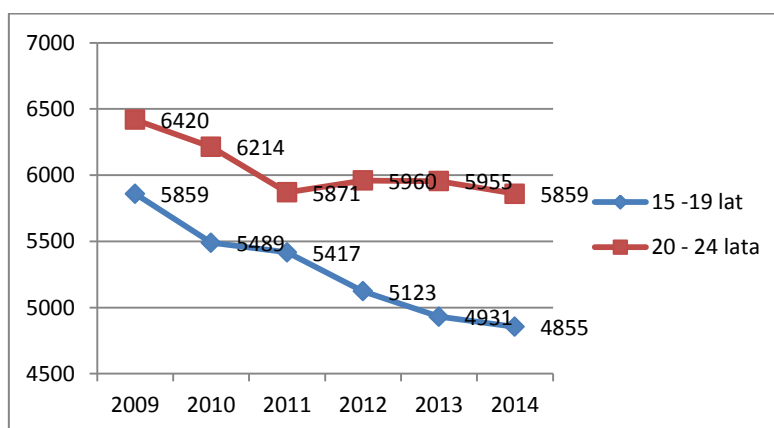
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	4307	4150	4079	3926	3818	3758	87,3
20 - 24 lata	4796	4678	4592	4610	4531	4481	93,4
15 – 24 lata	9103	8828	8671	8536	8349	8239	90,5
Odsetek młodych ludzi	13,6	13,1	12,6	12,3	12,0	11,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu łódzkiego wschodniego	66807	67398	68671	69300	69759	69991	104,8

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Analiza struktury według płci młodych mieszkańców powiatu łódzkiego wschodniego potwierdziła natomiast również dominację mężczyzn (na początku i w końcu okresu badawczego stanowili oni 51% ogólnej liczby młodzieży). Dominowali też w populacji młodych ludzi mieszkańcy wsi, którzy stanowili w 2009 r. 63,4%, a w połowie 2014 r. 66%. Były to zatem wielkości porównywalne do obserwowanych w powiatach: łowickim i łaskim. Można zatem odnieść wnioski, które pojawiły się w przypadku tych powiatów również do

tego obszaru, przy czym wzrost odsetka młodych mieszkańców wsi był przede wszystkim generowany przez znacznie mniej dynamicznie zmniejszającą się populację młodych mężczyzn. W badanych latach ich liczba spadła zaledwie o 2%. Liczba mieszkanki wsi zmniejszyła się w tym samym czasie o prawie 7% i z kategorii, która w 2009 r. dominowała w powiecie łódzkim wschodnim na terenach wiejskich stała się ona kategorią mniejszościową.

W **powiecie opoczyńskim** w zmianach liczby młodzieży również zaobserwowano dwa podokresy. W pierwszym z nich występowało systematyczne zmniejszanie się liczebności obu subpopulacji. Miało to miejsce w latach 2009 – 2011. Od 2012 r. mieliśmy do czynienia z występującym zróżnicowaniem tendencji, ponieważ dalszy spadek liczby młodych ludzi obserwowano w grupie 15 – 19 lat, zaś w grupie dwudziestolatków, po początkowym wzroście, który przyczynił do zwiększenia dysproporcji między oboma kategoriami wieku, również nastąpił spadek tyle, że znacznie bardziej ograniczony (wykres 8).



Wykres 8. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie opoczyńskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Skutkowało to znacznie mniejszym tempem zmian w populacji dwudziestolatków w porównaniu do zbiorowości nastolatków. O ile w pierwszym przypadku spadek liczebności nie przekroczył 9%, o tyle w drugim – sięgnął prawie 18% (tab. 8). Tego rodzaju zmiany świadczą o istotnym znaczeniu niżu dla sytuacji demograficznej badanego powiatu, ponieważ to on przede wszystkim wpływa na liczbę osób młodych na tym obszarze. Można również z dużą pewnością twierdzić, że w związku z tym społeczeństwo lokalne będzie starzało się w znacznie szybszym tempie, w porównaniu np. do powiatu wschodniego łódzkiego, czy łęczyckiego. Tym bardziej jest prawdopodobne, że liczba mieszkańców powiatu opoczyńskiego na przestrzeni analizowanych lat prawie nie zmienia się. Tym niemniej można tego oczekiwać dopiero w okresach przyszłych.

Tabela 8. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie opoczyńskim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	5859	5489	5417	5123	4931	4855	82,9
20 - 24 lata	6420	6214	5871	5960	5955	5859	91,3
15 – 24 lata	12279	11703	11288	11083	10886	10714	87,3
Odsetek młodych ludzi	15,7	15,0	14,4	14,2	13,9	13,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu opoczyńskiego	78362	78268	78522	78234	78057	77916	99,4

Źródło: Baza demograficzna GUS.

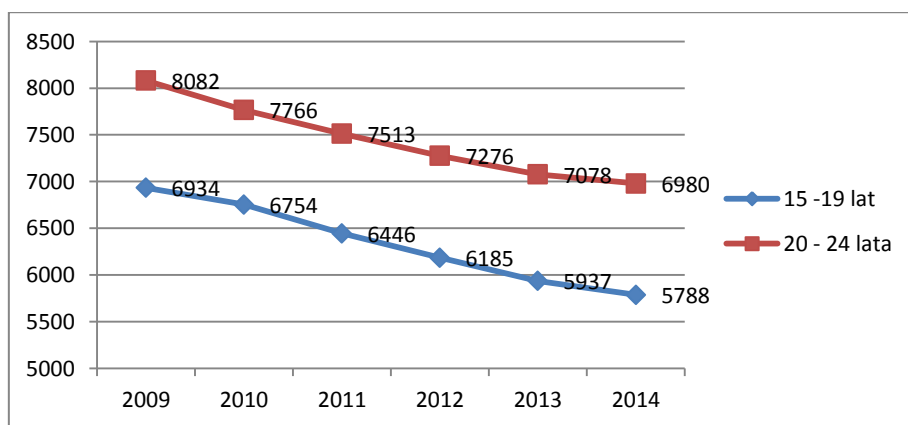
Ogólna liczba młodych ludzi w powiecie opoczyńskim w końcu okresu badawczego kształtowała się na poziomie 10,7 tys. osób i w porównaniu do 2009 r. zmniejszyła się o prawie 3%, przy czym – jak już wspomniano – była to głównie konsekwencja gwałtownej tendencji spadkowej, obserwowanej wśród osób w wieku 15 – 19 lat. Zmiany te przyczyniły się do zmniejszenia udziału ludzi młodych w ogólnej populacji mieszkańców powiatu. O ile na początku okresu badawczego stanowili oni 15,7%, to w jego końcu – już tylko 13,8%. Tym niemniej należałoby podkreślić, że tak wysoki udział młodych osób w ogólnej liczbie zamieszkujących obszar powiatu opoczyńskiego, jeden z wyższych w dotychczas analizowanych obszarach (podobny był jedynie w powiecie bełchatowskim), świadczy o możliwym pogorszeniu w dziedzinie potencjału demograficznego powiatu dopiero w przyszłości, co potwierdza wcześniejsze wnioski.

Analizując strukturę według płci młodzieży, zamieszkującej powiat opoczyński należałoby podkreślić, że większość stanowili mężczyźni, których przewaga kształtowała w latach 2009 – 2014 w przedziale od 52,4% do 51,6%. Była to przede wszystkim konsekwencja znaczącego spadku liczby młodych mężczyzn, który osiągnął poziom bez mała 14% oraz mniej dynamicznych zmian populacji młodych kobiet, ponieważ ich liczba zmniejszyła się o około 12%.

Podobnie, jak w przypadku wcześniej charakteryzowanych obszarów, przeważali w badanej zbiorowości mieszkańcy wsi (odpowiednio 64,9% w 2009 r. i 68,5% w połowie 2014 r.). Generatorem zmian byli przede wszystkim młodzi mężczyźni, ponieważ ich liczba zmniejszyła o 10%, co w porównaniu do wskaźnika dynamiki obserwowanego wśród kobiet było parametrem wyższym o prawie 3 pkt. proc.

Analizując sytuację młodzieży w **powiecie pabianickim** należy podkreślić, że (wykres 9):

- zmniejszanie się liczebności populacji młodych ludzi miało charakter systematyczny, a tempo zmian w poszczególnych subpopulacjach było podobne,
- w końcu okresu badawczego liczba młodych ludzi osiągnęła poziom 12,8 tys. osób, co było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o 15%.



Wykres 9. Liczba młodzieży w wieku 15 – 24 lata w powiecie pabianickim w latach 2009 – 2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Udział młodych ludzi w ogólnej licznie mieszkańców również cały czas malał, przy czym w połowie 2014 r. ukształtował się na poziomie 10,7%, co było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o 2 pkt. proc. (tab. 9). Był to równocześnie jeden z najniższych udziałów osób w wieku 15 – 24 lata na terenie województwa. Można zatem uznać, że procesy starzenia się społeczeństwa powiatu pabianickiego zostały już zapoczątkowane. Świadczy o

tym również to, że w analizowanym powiecie liczba mieszkańców miała charakter ustabilizowany, z niewielką tendencją wzrostową.

Tabela 9. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie pabianickim w latach 2009 – 2014

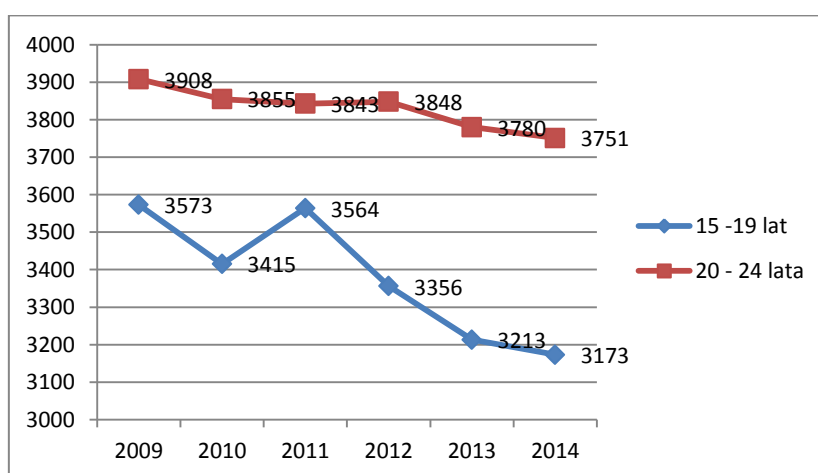
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	6934	6754	6446	6185	5937	5788	83,5
20 - 24 lata	8082	7766	7513	7276	7078	6980	86,4
15 – 24 lata	15016	14520	13959	13461	13015	12768	85,0
Odsetek młodych ludzi	12,6	12,2	11,6	11,2	10,9	10,7	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu pabianickiego	119060	119012	120016	119757	119672	119596	100,5

Źródło: Baza demograficzna GUS.

W podziale na płeć badanej populacji na podkreślenie zasługuje przede wszystkim to, że podobnie, jak wcześniej, na analizowanym obszarze przeważali mężczyźni. Ich odsetek w połowie 2014 r. ukształtował się na poziomie około 51% i nie zmienił się w porównaniu do 2009 r. Było to wynikiem mniej więcej takich samych zmian liczebności populacji kobiet i mężczyzn. Oznacza to stabilność struktury młodych ludzi według płci, co może stanowić zaletę z punktu widzenia oceny potencjału demograficznego powiatu.

W powiecie pabianickim przeważali ponadto w populacji młodzieży mieszkańcy miast, przy czym przewaga ta była znaczna w 2009 r. i wyniosła bez mała 70%. W połowie 2014 r. udział ten był mniejszy i wyniósł 68,3%, co oznacza stałą dominację tej grupy młodych ludzi. Należałoby jednak podkreślić, że obserwowane tempo zmian liczby osób w wieku 15 – 24 lata z uwzględnieniem miejsca zamieszkania wskazuje na to, że liczba młodych mieszkańców miast w analizowanym okresie zmniejszyła się prawie 20%, zaś liczba mieszkańców wsi – tylko o niecałe 10%. Można zatem wnioskować o tym, że miasta w powiecie pabianickim są szczególnie narażone na procesy starzenia się społeczeństwa, co w zdecydowanie mniejszym stopniu dotyczy terenów wiejskich.

W powiecie pączęzańskim, podobnie, jak we wszystkich wcześniej opisywanych powiatach, mieliśmy do czynienia ze stale zmniejszającą się populacją ludzi młodych (wykres 10).



Wykres 10. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie pączęzańskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

W badanych latach zmniejszyła się ona o niecałe 8% i w końcu okresu badawczego ukształtowała się na poziomie 6,9 tys. osób, co może wskazywać wprawdzie na mniejsze znaczenie procesów starzenia się społeczeństwa tego powiatu, ale jest to wyłącznie konsekwencja względnej liczebnej stabilności osób w wieku 20 – 24 lata. Należy w związku z tym zaznaczyć, że powszechnie występujące zjawisko zmniejszania się liczby osób w wieku 15–24 lata przede wszystkim pod wpływem zmian liczby osób w subpopulacji 15–19 lat, w przypadku tego powiatu miał dopiero miejsce po 2011 r. Wcześniej, systematyczny spadek obserwowano jedynie w zbiorowości dwudziestolatków. Tym niemniej występujące po tym roku zmniejszenie liczby osób w wieku 15–19 lat miało charakter bardzo intensywny. Liczba młodzieży w tym wieku zmniejszyła się bowiem o prawie 11%, zaś liczba dwudziestolatków – tylko o około 4% i wielkość ta była podobna w całym okresie badawczym.

Wskazane zmiany mogą świadczyć o tym, że w powiecie pączęzańskim obecna struktura demograficzna jest konsekwencją poprzedniego niżu demograficznego, co może mieć ważne konsekwencje dla kształtowania się potencjału demograficznego tego obszaru. Tym bardziej jest to ważne, że obecnie również mamy do czynienia z tendencją zniżkową. Równocześnie to, że w większym stopniu zmiany liczebności starszych roczników młodzieży wpływały na ogólną jej liczbę w badanym powiecie, skutkowało niewielką dynamiką zmniejszania się całej populacji młodych ludzi (o czym już wspomniano), a jej udział w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu na początku i w końcu okresu badawczego uległ tylko niewielkiej zmianie. Początkowy odsetek młodych ludzi, kształtujący się na poziomie 14%, w połowie 2014 r. zmniejszył się tylko o 1 pkt. proc.(tab. 10).

Tabela 10. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie pączęzańskim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	3573	3415	3564	3356	3213	3173	88,8
20 - 24 lata	3908	3855	3843	3848	3780	3751	96,0
15 – 24 lata	7481	7270	7407	7204	6993	6924	92,6
Odsetek młodych ludzi	14,2	13,8	14,0	13,7	13,3	13,2	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu pączęńskiego	52750	52531	52750	52700	52533	52390	99,3

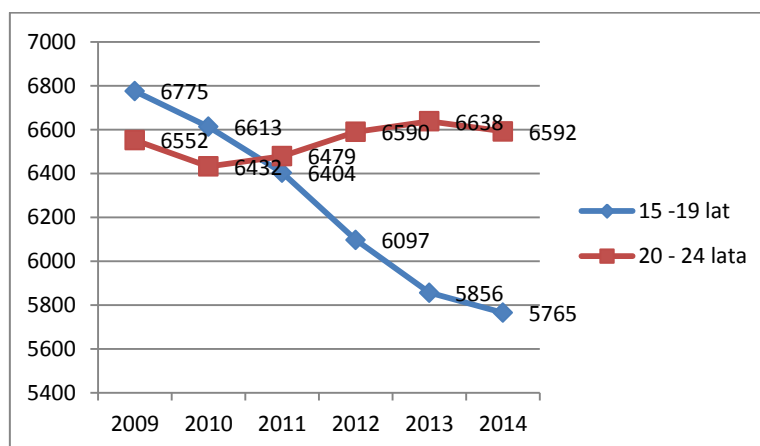
Źródło: Baza demograficzna GUS.

W powiecie pączęzańskim występowała również przewaga mężczyzn w populacji młodych ludzi. Była ona niewielka i kształtowała się na poziomie podobnym do wojewódzkiego, czyli 51%. Parametr ten był podobny zarówno na początku okresu badawczego, jak w jego końcu, przy czym było to spowodowane takim samym tempem zmian liczebności grupy kobiet i mężczyzn.

Badany obszar charakteryzował się również przewagą młodych ludzi zamieszkujących tereny wiejskie. W 2009 r. odsetek takich młodych ludzi kształtował się na poziomie 76%, a w połowie 2014 r. był wyższy o około 1 pkt. proc. Była to zatem przewaga znaczna, która miała jednocześnie postępujący charakter.

W **powiecie piotrkowskim** mieliśmy w badanym okresie do czynienia z zupełnie odmiennymi tendencjami kształtowania się liczby osób młodych w poszczególnych subpopulacjach. W tym przypadku jeszcze wyraźniej występowała tendencja zróżnicowanego ich oddziaływania na liczebność całej zbiorowości osób młodych. Rokiem granicznym był także 2011 r. Początkowa przewaga osób w wieku 15 – 19 lat właśnie po tym roku zaczęła zmieniać się w zauważalną mniejszość. Można zatem wnioskować, że w analizowanym

powiecie podobnie, jak w powiecie pajęczańskim, ogólna liczba młodzieży w chwili obecnej zależy przede wszystkim od liczebności grupy dwudziestolatków (wykres 11).



Wykres 11. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie piotrkowskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Podkreślić również należy, że – podobnie, jak w przypadku powiatu pajęczańskiego – możemy mieć w Piotrkowskim do czynienia z nałożeniem się efektów poprzedniego i obecnego niżu demograficznego na potencjał demograficzny tego obszaru. Ponadto względna stabilizacja liczebności populacji osób w wieku 20 – 24 lata, jak wynika z danych statystycznych, skutkowałą dość niewielkim spadkiem ogólnej zbiorowości młodych ludzi. Skala zmian była podobna do tej, która wystąpiła w powiecie pajęczańskim, ponieważ liczba osób w wieku 15 – 24 lata zmniejszyła się tylko o około 8%. Podobnie niewielkie były zmiany udziału tych osób w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu (tab. 11). Przekraczały one tylko 1 pkt. proc. Można zatem mówić o tym, że w powiecie piotrkowskim nie występuje w chwili obecnej szczególnie duże zagrożenie starzeniem się społeczeństwa, co jednak zależy prawie wyłącznie od liczebności grupy osób w wieku 20 – 24 lata. Z dotychczasowych obserwacji wynika bowiem, że zmiany liczby osób są porównywalne do tych, które mają miejsce w ogólnej populacji mieszkańców.

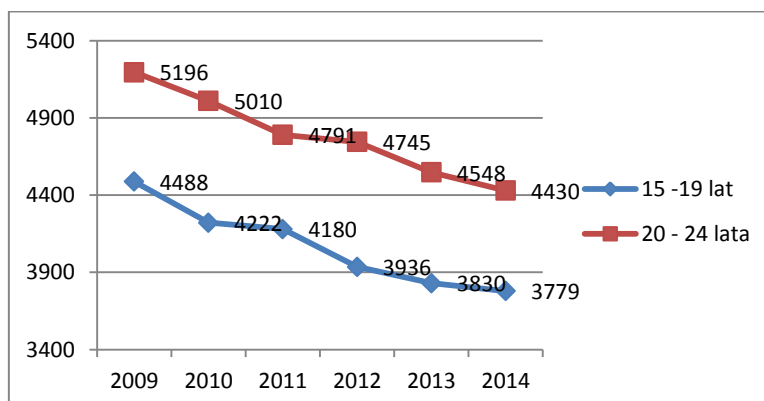
Tabela 11. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie piotrkowskim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	6775	6613	6404	6097	5856	5765	85,1
20 - 24 lata	6552	6432	6479	6590	6638	6592	100,6
15 – 24 lata	13327	13045	12883	12687	12494	12357	92,7
Odsetek młodych ludzi	14,7	14,4	14,1	13,9	13,6	13,5	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu piotrkowskiego	90462	90624	91476	91520	91618	91568	101,2

Źródło: Baza demograficzna GUS.

W populacji młodych ludzi w powiecie piotrkowskim również przeważali mężczyźni. Ich odsetek na początku okresu badawczego ukształtował się na poziomie około 51% i nie zmienił się znacznie w połowie 2014 r. Był to zatem poziom wskaźników porównywalny do obszaru całego województwa. Natomiast cechą wyróżniającą ten powiat była zdecydowana dominacja młodych ludzi, mieszkających na wsiach. Odsetek takich osób kształtował się w przedziale od 92,9% w 2009 r. do 89,6%.

W porównaniu do terenów otaczających, inaczej przedstawiała sytuacja w **powiecie m. Piotrków Trybunalski**. Mieliśmy w tym przypadku do czynienia z w miarę równomierną tendencją zmniejszania się populacji młodych ludzi w obu grupach wieku (wykres 12).



Wykres 12. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie m. Piotrków Trybunalski w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Zaobserwowane zmiany przyczyniły się nie tylko do zmniejszenia liczby młodych ludzi w analizowanym powiecie, ale również mogą w zasadniczy sposób wpłynąć na intensywność procesów starzenia się społeczeństwa. W Piotrkowie Trybunalskim nie tylko bowiem spadki liczby w poszczególnych subpopulacjach mają charakter znaczący, ale także tempo tych zmian jest zdecydowanie wyższe w porównaniu do ogólnej liczby mieszkańców miasta (tab. 12). Ponadto, co należałoby podkreślić, zauważone zmiany miały bardzo duży wpływ na kształtowanie się udziału młodzieży w ogólnej liczbie mieszkańców miasta, który w końcu okresu badawczego wyniósł zaledwie niecałe 11%. Nigdy wprawdzie w badanym okresie w jego przypadku nie można było mówić o tym, że Piotrków Trybunalski – to miasto ludzi młodych, ale otrzymane wskaźniki są nawet niższe od przeciętnej dla całego województwa. Można również uznać, że w porównaniu do terenów otaczających miasto, jego mieszkańcy są znacznie starsi (tab. 12).

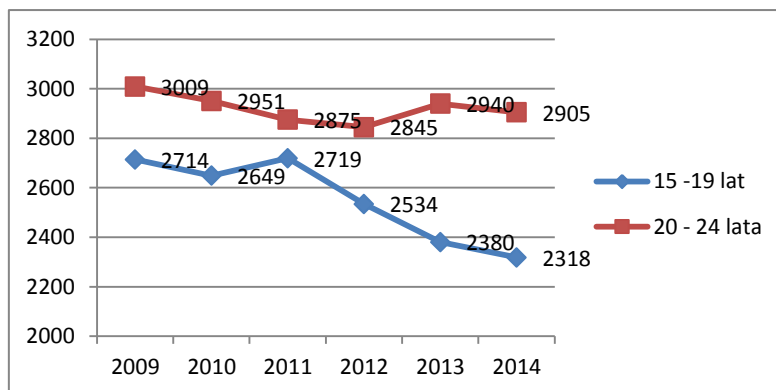
Tabela 12. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie m. Piotrków Trybunalski w latach 2009–2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	4488	4222	4180	3936	3830	3779	84,2
20 - 24 lata	5196	5010	4791	4745	4548	4430	85,3
15 – 24 lata	9684	9232	8971	8681	8378	8209	84,8
Odsetek młodych ludzi	12,4	11,9	11,7	11,4	11,0	10,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu m. Piotrków Trybunalski	77810	77383	76505	76404	75903	75732	97,3

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Przyglądając się strukturze mieszkańców miasta według płci należy podkreślić, że była ona wyrównana, przy czym mniejsze różnice występowały w grupie wieku 20–24 lata. O ile w grupie wieku 15–19 lat przewaga mężczyzn w połowie 2014 r. wyniosła 51,3%, o tyle wśród dwudziestolatków osiągnęła poziom 50,5%. Równocześnie z oczywistych powodów wszyscy młodzi ludzie byli mieszkańcami miasta.

W powiecie poddębickim mieliśmy do czynienia z sytuacją podobną do tej, która wystąpiła w powiecie pajęczańskim. Podobne były tendencje zmian liczebności obu subpopulacji (wykres 13). Interpretacja zmian w związku z tym jest taka sama. Podstawą oceny sytuacji osób młodych jest w związku z tym przede wszystkim zmienność obserwowana w grupie osób w wieku 20–24 lata.



Wykres 13. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie poddębickim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Również w tym przypadku można uzależnić wielkość potencjału demograficznego badanego powiatu od nałożenia się efektów niżu demograficznego poprzedniego i obecnego, jak również powiązać tendencje do starzenia się społeczeństwa przede wszystkim z porównywalnością zmian liczebności subpopulacji dwudziestolatków.

Należałoby przy podkreślić, że udział młodych ludzi w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu był jednak niższy w porównaniu do powiatu pajęczańskiego (o około 1 pkt. proc.), co oznacza, że procesy starzenia się społeczeństwa mogą być w tym przypadku bardziej widoczne. Tym bardziej jest możliwe, że liczba mieszkańców w powiecie pajęczańskim w niewielkim stopniu wzrasta, a liczba młodych ludzi zmniejsza się bardziej w porównaniu do powiatu pajęczańskiego (tab. 13).

Tabela 13. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie poddębickim w latach 2009–2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	2714	2649	2719	2534	2380	2318	85,4
20 - 24 lata	3009	2951	2875	2845	2940	2905	96,5
15 – 24 lata	5723	5600	5594	5379	5320	5223	91,3
Odsetek młodych ludzi	13,8	13,5	13,3	12,8	12,7	12,5	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu poddębickiego	41618	41562	42026	41881	41871	41836	100,5

Źródło: Baza demograficzna GUS.

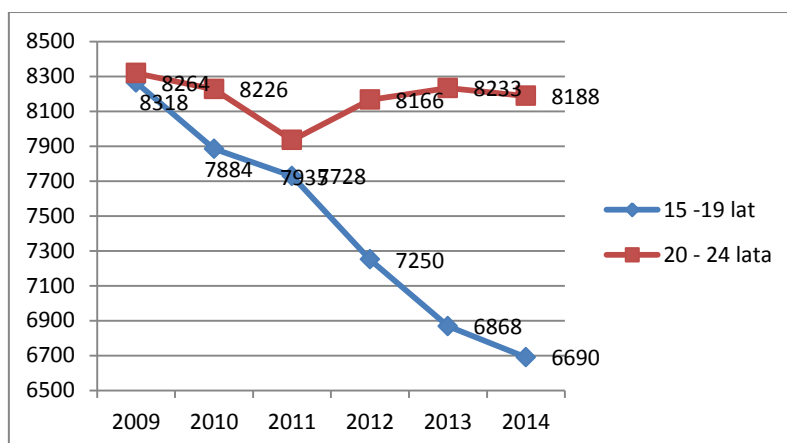
Generalnie, w badanym okresie liczba młodych mieszkańców powiatu poddębickiego spadła o około 9% i kształtowała się w połowie 2014 r. na poziomie 5,2 tys. osób. Stanowili oni w tym samym czasie 12,5% ogólnej populacji mieszkańców badanego obszaru. Dominowali w tej zbiorowości mężczyźni, przy czym stanowili oni odpowiednio w 2009 r. około 51% i w 2014 r. nieco ponad 50% ogólnej populacji młodzieży. Obserwowano zatem tendencję spadkową, która była wynikiem większego trendu spadkowego wśród mężczyzn, aniżeli wśród kobiet (odpowiednio około 11% i 7%). Przeważali w tej grupie mieszkańcy wsi,

których udział kształtował się odpowiednio w 2009 r. na poziomie około 74% i połowie 2014 r. około 75%. Był to zatem odsetek dość wysoki, w porównaniu do innych obszarów, analizowanych powiatów.

Powiat radomszczański charakteryzowały następujące zmiany w grupie osób w wieku 15–24 lata (wykres 14):

- w latach 2009–2011 obie subpopulacje młodych ludzi składały się z porównywalnej liczby osób,
- po 2011 r. nastąpił gwałtowny spadek liczby osób, które reprezentowały kategorię wieku 15–19 lat, natomiast w przypadku tych, którzy charakteryzowali się wiekiem z przedziału 20–24 lata, zaobserwowano zwiększenie liczebności, przy czym w końcu okresu badawczego miało miejsce niewielkie jej zmniejszenie.

Wskazane zmiany skutkowały zwiększeniem znaczenia grupy dwudziestolatków w kształtowaniu potencjału demograficznego społeczeństwa analizowanego powiatu. Oni również mogli wpłynąć na procesy starzenia się społeczeństwa powiatu, ponieważ tempo zmian tej grupy wieku było porównywalne do tempa zmian ogólnej zbiorowości mieszkańców. Podobnie jak w poprzednich powiatach, gwałtowne zmniejszenie liczby osób w kategorii wieku 15 – 19 lat było konsekwencją poprzedniego niżu demograficznego. Co za tym idzie istnieje niebezpieczeństwo znacznego zmniejszenia się populacji młodych ludzi w przypadku nałożenia się skutków obecnego niżu.



Wykres 14. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie radomszczańskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Podkreślić również należy, że względna stabilność grupy dwudziestolatków nie przyczyniła się jednak do ograniczenia zmian we wskaźnikach udziału młodzieży w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu. Zmniejszyły się one bowiem bez mała 2 pkt. proc., wpływając na zmianę możliwości postrzegania powiatu, jako obszaru względnej młodości demograficznej (tab. 14).

Tabela 14. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie radomszczańskim w latach 2009–2014

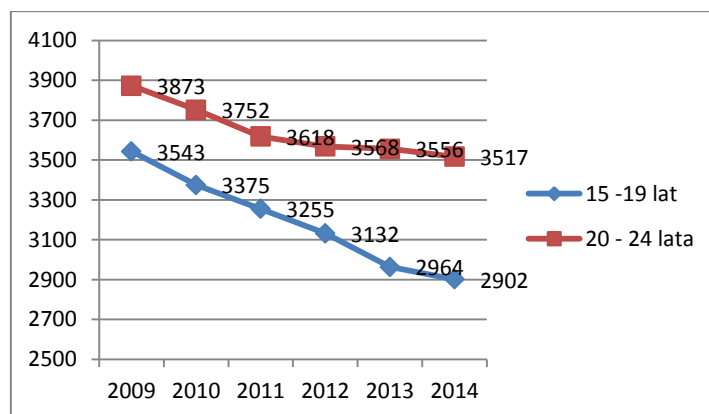
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	8264	7884	7728	7250	6868	6690	81,0
20 - 24 lata	8318	8226	7935	8166	8233	8188	98,4
15 – 24 lata	16582	16110	15663	15416	15101	14878	89,7

Odsetek młodych ludzi	14,1	13,8	13,4	13,2	13,0	12,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu radomszczańskiego	117431	116815	117266	116881	116316	116039	98,8

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Ogólnie w latach 2009 – 2014 liczba młodych ludzi na terenie powiatu radomszczańskiego zmniejszyła się o ponad 10% i w połowie 2014 r. kształtowała się na poziomie 14,9 tys. osób. Przeważali w tej populacji mężczyźni, przy czym – podobnie, jak w przypadku poprzednio opisanych obszarów – przewaga ta była niewielka (51%). Dominowali również w tej grupie mieszkańcy wsi, chociaż w porównaniu do wcześniej analizowanych obszarów, wskaźniki były znacznie niższe (odpowiednio w 2009 r. udział młodzi mieszkańcy wsi stanowili 54%, zaś w połowie 2014 r. – ponad 56%). Poza tym tempo zmian liczebności młodych mieszkańców miast i wsi nie było zróżnicowane ze względu na płeć.

W powiecie rawskim kierunki zmian liczebności obu subpopulacji było podobne, chociaż w ostatnim okresie dysproporcje uległy pogłębieniu (wykres 15).



Wykres 15. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie rawskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Należałoby jednak podkreślić, że zmniejszenie populacji ludzi młodych w wieku 15 – 19 lat było bardziej widoczne w porównaniu do powiatów analizowanych wcześniej, ponieważ spadek wyniósł bez mała 20%, co było wielkością porównywalną do obserwowanej w całym województwie. Generalnie, również zmiany liczebności grupy osób w wieku 20 – 24 lata były znacznie mniejsze. Tendencja ta była porównywalna do zmian obserwowanych w powiatach łaskim i opoczyńskim. Przemiany liczby ludzi młodych w powiecie rawskim doprowadziły do tego, że z powiatu, który pod względem liczby ludzi młodych mógł być oceniany, jako względnie młody, stał się on powiatem, w którym liczba młodzieży znacznie się ograniczyła. W połowie 2014 r. populacja ta liczyła 6,4 tys. osób, co było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o bez mała 14% (tab. 15).

Tabela 15. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie rawskim w latach 2009 – 2014

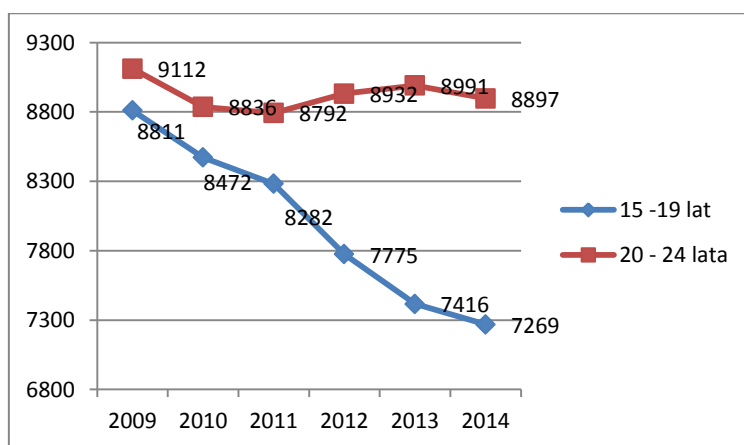
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	3543	3375	3255	3132	2964	2902	81,9
20 - 24 lata	3873	3752	3618	3568	3556	3517	90,8
15 – 24 lata	7416	7127	6873	6700	6520	6419	86,6
Odsetek młodych ludzi	15,1	14,6	13,8	13,5	13,2	13,0	x
Ogólna liczba mieszkańców	49053	48898	49764	49612	49577	49499	100,9

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Potwierdzał to również odsetek osób młodych w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu, który w końcu okresu badawczego wyniósł 13% i był niższy od tego, z którym mieliśmy do czynienia w 2009 r. o ponad 2 pkt. proc. Należałoby jednak zauważyć, że i tak był to udział wyższy w porównaniu do wskaźnika obserwowanego w całym województwie, co oznacza, że analizowany powiat można zaliczyć do obszarów względnie młodych.

Biorąc pod uwagę strukturę młodych ludzi według płci zauważono, że – podobnie, jak dotychczas analizowanych powiatów – przeważali mężczyźni, których odsetek na przestrzeni badanego okresu oscylował wokół 51%, przy czym ich liczba zmniejszyła się o około 200 osób, co było porównywalne do zmian obserwowanych w liczbie młodych kobiet. Równocześnie większość młodych ludzi mieszkała na terenach wiejskich (odpowiednio w 2009 r. odsetek ten wyniósł 57%, a w połowie 2014 r. – około 62%). Wzrost udziału młodych osób, kształtujący się na poziomie 5 pkt. proc. świadczy o tym, że iż w powiecie rawskim mamy do czynienia właśnie obecnie z intensywnymi procesami kontrurbanizacji. Procesy osiedlania się na terenach wiejskich dotyczą przede wszystkim kobiet, których liczba w badanym okresie na tych obszarach zmniejszyła się tylko o niecałe 4%, co w porównaniu do analogicznego wskaźnika dla mężczyzn oznaczało mniejsze tempo zmian. Ich liczba spadła bowiem o około 10%.

W **powiecie sieradzkim** podobnie, jak w powiatach radomszczańskim i poddębickim, mieliśmy do czynienia z postępującym zróżnicowaniem liczebności obu subpopulacji, co nastąpiło przede wszystkim po 2011 r. (wykres 16).



Wykres 16. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie sieradzkim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Może to być konsekwencja nakładania się efektów dwóch niżów demograficznych, a tym samym w przyszłości możemy mieć do czynienia z procesami starzenia się społeczeństwa. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że ogólna liczba mieszkańców powiatu sieradzkiego w zasadzie nie ulega zmianom.

Podobnie, jak we wskazanych powyżej powiatach młodość demograficzna powiatu sieradzkiego jest generowana przede wszystkim przez pokolenie dwudziestolatków, których liczba jest w badanym okresie stabilnie większa. Głównie zatem dynamika zmian tej populacji kształtowała w latach 2009 – 2014 zarówno liczbę, jak i udział ludzi młodych. W połowie 2014 r. populacja ludzi młodych na obszarze powiatu liczyła 8,9 tys. osób, zaś ich

udział w ogólnej populacji mieszkańców kształtował się na poziomie 13,5%, czyli był w dalszym ciągu wyższy od wskaźnika charakteryzującego zbiorowość młodych ludzi w całym województwie (tab. 16). Świadczy to jednak o obserwowanej na terenie powiatu względnej młodości demograficznej.

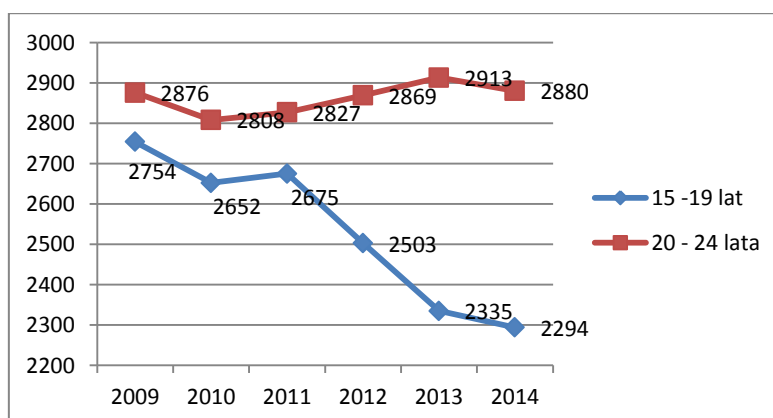
Tabela 16. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie sieradzkim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	8811	8472	8282	7775	7416	7269	82,5
20 – 24 lata	9112	8836	8792	8932	8991	8897	97,6
15 – 24 lata	17923	17308	17074	16707	16407	16166	90,2
Udział ludzi młodych	14,9	14,5	14,1	13,9	13,7	13,5	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu sieradzkiego	119916	119550	120699	120410	120057	119847	99,9

Źródło: Baza demograficzna GUS.

W badanym powiecie wśród ludzi młodych przeważali mężczyźni. Stanowili oni zarówno na początku okresu badawczego, jak i w jego końcu około 51%, co było wielkością porównywalną do obserwowanej w całym województwie. Dominowali też w tej zbiorowości mieszkańcy wsi, których udział ulegał w badanych latach systematycznemu powiększeniu. O ile w 2009 r. stanowili oni około 57% wszystkich osób młodych, o tyle w połowie 2014 r. było to już około 60%. Na podkreślenie zasługuje jednak to, że przewaga ta była głównie determinowana przez niewielkie zmiany liczby kobiet, ponieważ ich liczba w analizowanym przedziale czasowym zmniejszyła się zaledwie o około 5%. Liczba mężczyzn – mieszkańców wsi spadła natomiast w tym samym czasie o około 17%.

Powiat skierniewicki podobnie, jak powiaty sieradzki, radomszczański i poddębicki, charakteryzowały trendy zmian liczebności ludzi młodych, świadczące o możliwości nałożenia się efektów poprzedniego i obecnego niżu demograficznego, co grozi istotnym ograniczeniem liczby ludzi młodych, wkraczających na rynek pracy, jak również stanowi podstawę do wnioskowania o możliwości szybkiego wystąpienia procesów starzenia się społeczeństwa. Tym bardziej jest to prawdopodobne, że liczba mieszkańców powiatu na przestrzeni badanego okresu wzrosła o ponad 1 pkt. proc.



Wykres 17. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie skierniewickim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Podobnie, jak w przypadku wspomnianych powiatów grupą, która miała zasadnicze znaczenie dla kształtowania się struktury demograficznej powiatu była zbiorowość osób w wieku 20–24 lata, w której zmiany liczby osób były mniejsze, a nawet – w latach 2011–2013 – obserwowano niewielkie jej zwiększenie (wykres 17), co skutkowało generalnym niewielkim wzrostem liczby osób w tej kategorii wieku w całym okresie badawczym.

Zróznicowane zmiany liczebności obu subpopulacji ludzi młodych wpłynęły na liczbę osób w wieku 15–24 lata w całym okresie badawczym. W połowie 2014 r. zbiorowość ta liczyła 5,2 tys. osób, co było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o niecałe 10%. Przyczyniło się to zapewne również do porównywalnie niewielkiego zmniejszenia udziału całej grupy młodzieży w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu, czyli o 1,5 pkt. proc. (tab. 17).

Tabela 17. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie skierniewickim w latach 2009 – 2014

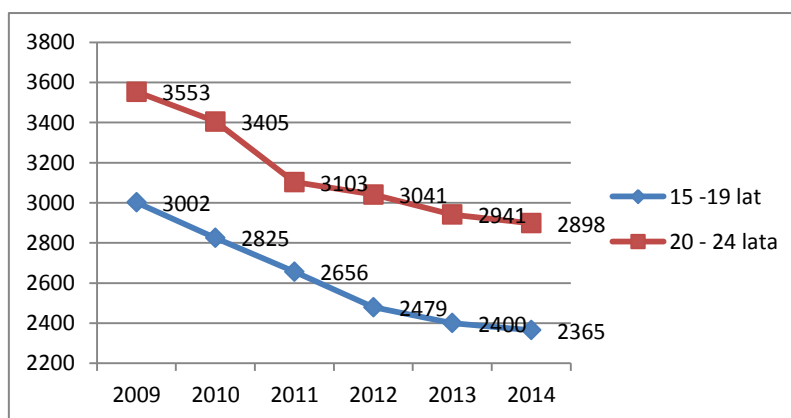
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	2754	2652	2675	2503	2335	2294	83,3
20 - 24 lata	2876	2808	2827	2869	2913	2880	100,1
15 – 24 lata	5630	5460	5502	5372	5248	5174	91,9
Udział młodych ludzi	15,0	14,5	14,4	14,0	13,7	13,5	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu skierniewickiego	37604	37639	38234	38313	38292	38249	101,7

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Struktura młodych mieszkańców powiatu skierniewickiego według płci charakteryzowała się niewielką przewagą mężczyzn. Ich odsetek kształtował się na poziomie wskaźników, obserwowanych w województwie, to znaczy oscylował wokół 51%. Cechą charakterystyczną tego powiatu było natomiast to, że młodzi ludzie mieszkali wyłącznie na terenach wiejskich. Oznacza to, że badany powiat otacza jedyny ośrodek miejski, jakim są Skierniewice, administracyjnie wydzielone miasto w randze powiatu.

Przyjrzyjmy się zatem, w jaki sposób można scharakteryzować populację młodych ludzi, mieszkających w **Skierniewicach**.

Liczba młodych mieszkańców tego miasta na prawach powiatu w badanych latach systematycznie spadała. Nie zaobserwowano przy tym istotnych różnic w tempie zmian liczebności obu subpopulacji (wykres 18).



Wykres 18. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie skierniewickim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Podobnie, jak w przypadku całego województwa, zmiany w sposób ciągły ograniczały populację ludzi młodych, przy czym – jak we wszystkich przypadkach badanych powiatów – zawsze dominowała liczebnie grupa osób w wieku 20 – 24 lata. W końcu okresu badawczego liczebność zbiorowości młodzieży ukształtowała się na poziomie 5,2 tys. osób i stanowiła około 11% ogólnej liczby mieszkańców Skierniewic (tab. 18).

Tabela 18. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie skierniewickim w latach 2009 – 2014

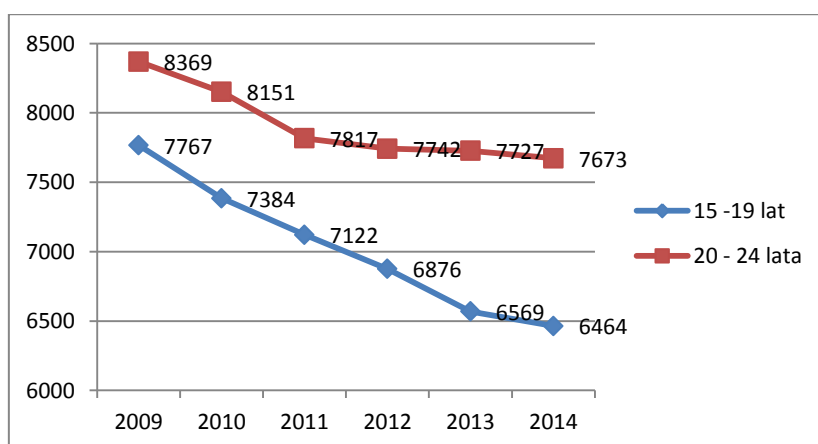
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	3002	2825	2656	2479	2400	2365	78,8
20 - 24 lata	3553	3405	3103	3041	2941	2898	81,6
15 – 24 lata	6555	6230	5759	5520	5341	5263	80,3
Udział młodych ludzi	13,4	12,7	11,8	11,3	11,0	10,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu m. Skierniewice	48958	49044	48658	48695	48634	48693	99,5

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Przy bez mała niezmiennej liczbie wszystkich mieszkańców miasta, gwałtowne obniżenie się liczebności populacji młodych ludzi wskazuje na występujące w nim procesy starzenia się społeczeństwa. Procesy te znacznie bardziej oddziałują na strukturę demograficzną Skierniewic w porównaniu do powiatu skierniewickiego. Z danych statystycznych wynika zatem, że jest to miasto już w chwili obecnej głównie ludzi starych.

Wskazane tendencje mogą również w zasadniczym stopniu dotyczyć mężczyzn, ponieważ w strukturze młodych mieszkańców Skierniewic dominowali właśnie oni. Ich udział w latach 2009 – 2014 kształtował się w przedziale od 51% do 52% ogólnej zbiorowości młodych ludzi. Wzrost odsetka młodych mężczyzn był spowodowany głównie przez mniejszą dynamikę zmniejszania się ich populacji w porównaniu do młodych kobiet (odpowiednio o prawie 19% i około 21%).

W powiecie tomaszowskim spadek liczby osób w obu subpopulacjach młodych ludzi był równomierny mniej więcej do 2012 r. Po tym roku wystąpiło znacznie bardziej zauważalne zmniejszenie liczebności grupy osób w wieku 15 – 19 lat, co może wskazywać na pojawienie się konsekwencji niżu demograficznego, mającego miejsce w latach poprzednich (wykres 19).



Wykres 19. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie tomaszowskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Ta właśnie grupa osób przyczyniła się do zmniejszenia ogólnej liczby młodzieży na badanym obszarze o około 13%. Zbiorowość ta liczyła w końcu okresu badawczego 14,1 tys. osób. Przy względnie stabilnej liczbie mieszkańców powiatu można uznać, że występujące na badanym obszarze zmiany przyczyniły się do wystąpienia procesów starzenia się społeczeństwa, zwłaszcza po 2012 r. Wskazywał to również odsetek młodzieży wśród wszystkich mieszkańców powiatu, który zmniejszył się w połowie 2014 r. w porównaniu do 2009 r. o ponad 1 pkt. proc. i ukształtował się na poziomie 11,8% (tab. 19).

Tabela 19. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie tomaszowskim w latach 2009–2014

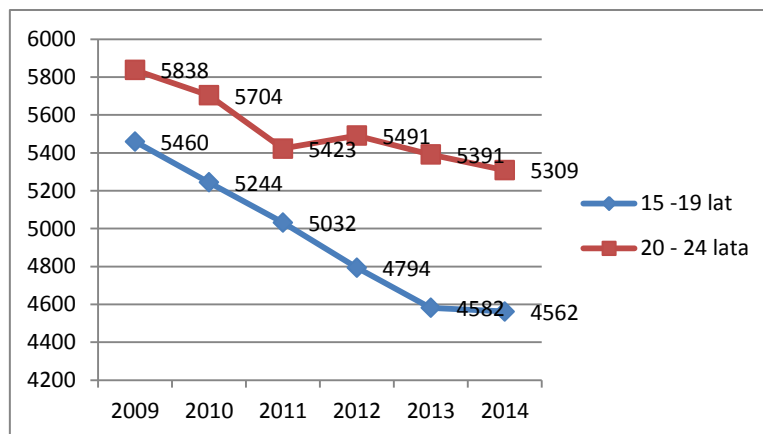
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	7767	7384	7122	6876	6569	6464	83,2
20 - 24 lata	8369	8151	7817	7742	7727	7673	91,7
15 – 24 lata	16136	15535	14939	14618	14296	14137	87,6
Odsetek młodych ludzi	13,4	13,0	12,4	12,1	11,9	11,8	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu pabianickiego	120132	119742	120907	120383	119759	119492	99,5

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Z punktu widzenia wielkości odsetka młodych ludzi można uznać, że powiat należał w końcu okresu badawczego do obszarów, gdzie dominacja ludzi starych była już zauważalna. Ponadto pod tym względem nie różnił się on od przeciętnie obserwowanej w całym województwie sytuacji w tej dziedzinie. Oznacza to, że pod względem struktury demograficznej badany obszar lokuje się w połowie wszystkich analizowanych powiatów.

Biorąc pod uwagę strukturę młodych ludzi według płci – to w całym okresie badawczym przeważali mężczyźni, przy czym ich dominacja stała się podwyższona. W połowie 2014 r. stanowili oni ponad 52% zbiorowości młodzieży, co było parametrem wyższym w porównaniu do 2009 r. o około 1 pkt. proc. Ponadto, o ile na początku okresu badawczego w powiecie tomaszowskim dominowali młodzi mieszkańcy miast, o tyle w połowie 2014 r. ich udział zmniejszył się do poziomu ponad 49%, co oznaczało niewielką przewagę mieszkańców wsi. Była to konsekwencja wzrostu liczby młodzieży w wieku 20–24 lata na terenach wiejskich, zaś dość znacznego spadku – w miastach. Odpowiednio wskaźniki te kształtowały się na poziomie około 6% i 15%.

Biorąc pod uwagę zmiany liczebności populacji ludzi młodych w **powiecie wieluńskim**, na podkreślenie zasługuje to, że powtórzyła się sytuacja występująca już wcześniej w powiatach sieradzkim, radomszczańskim, poddębickim i skierniewickim, w których wyraźnie wystąpiły dwa podokresy zmienności liczby osób młodych w obu subpopulacjach. Rokiem granicznym był 2011 r., od którego zauważono większą dynamikę spadku liczby młodzieży w wieku 15–19 lat w porównaniu do grupy dwudziestolatków (wykres 20).



Wykres 20. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie wieluńskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Ogólna liczba młodych ludzi ukształtowała się w połowie 2014 r. na poziomie 9,9 tys. osób, co było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o około 13% (tab. 20). Znacznie bardziej intensywny spadek liczebności w grupie osób 15 – 19 lat spowodował pogorszenie stosunków demograficznych w badanym powiecie, jak również stworzył zagrożenie, polegające na nałożeniu się efektów dwóch niżów demograficznych. Przy względnie stałej ogólnej liczbie mieszkańców powiatu może to wpływać na przyspieszenie procesów starzenia się społeczeństwa lokalnego. Świadczą o tym także odsetki osób młodych w analizowanym powiecie. O ile na początku okresu badawczego można było mówić o względnej „młodości demograficznej” tego obszaru, o tyle w połowie 2014 r. był to poziom już tylko nieco wyższy od przeciętnego udziału młodzieży w ogólnej liczbie mieszkańców województwa. Mimo, że różnica miała cały czas podobną skalę, to jednak w porównaniu do innych powiatów, udział ten był znacznie mniejszy.

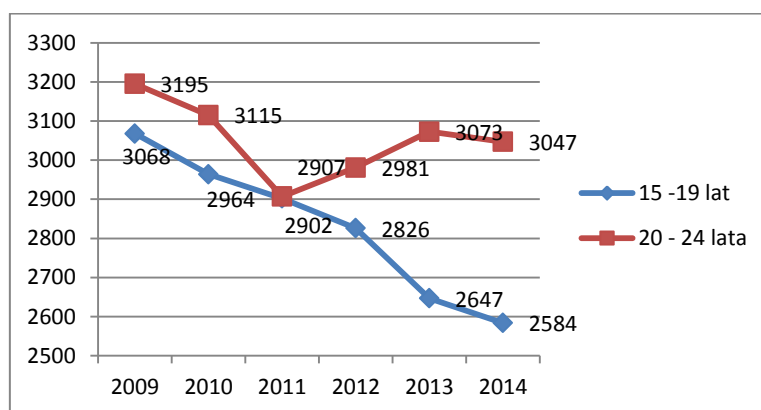
Tabela 20. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie wieluńskim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	5460	5244	5032	4794	4582	4562	83,6
20 - 24 lata	5838	5704	5423	5491	5391	5309	90,9
15 – 24 lata	11298	10948	10455	10285	9973	9871	87,4
Odsetek młodych ludzi	14,5	14,1	13,4	13,2	12,8	12,7	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu wieluńskiego	77843	77650	78120	77984	77720	77542	99,6

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Poza tym na badanym obszarze dominowali mężczyźni, których liczba w końcu okresu badawczego kształtowała się na poziomie 5,1 tys. osób. Stanowili oni około 51% wszystkim przedstawicieli badanej populacji. Podobnie było w 2009 r. Dominowali w tej zbiorowości mieszkańcy wsi, którzy stanowili w 2009 r. prawie 70% ogólnej liczby młodych ludzi, co było udziałem dość dużym w porównaniu do innych powiatów, przy czym odsetek ten w połowie 2014 r. uległ jeszcze zwiększeniu, ponieważ osiągnął poziom ponad 73%. Wnioski zatem mogą być podobne do tych, które wynikały z analizy sytuacji w powiecie tomaszowskim. Wskazywały one na tereny wiejskie, jako obszary kumulujące tendencje do odmładzania ludności powiatu, przy czym dotyczyło to w większym stopniu mężczyzn, których liczba zmniejszała znacznie wolniej.

Powiat wierszowski, w którym tendencje zmian liczebności młodych ludzi kształtowały się podobnie, jak we wcześniej opisywanych powiatach, charakteryzował się jednak nieco innym przebiegiem tych zmian. Był to bowiem powiat, w którym w 2011 r. liczba osób w wieku 15–19 lat była niemal taka sama, jak osób w wieku 20–24 lata (wykres 21). Późniejszy trend wzrostowy w populacji osób w wieku 20–24 lata oraz spadkowy – w wieku 15–19 lat, doprowadził do znacznego zróżnicowania liczebnego obu subpopulacji, co powinno skutkować w przyszłości stabilnie dość dużą różnicą. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że po 2012 r. tempo zmian liczby osób w wieku 20–24 lata było znacznie mniejsze od obserwowanego w grupie wieku 15–19 lat, chociaż niewątpliwie duże znaczenie może mieć w tym liczebność osób, które w kolejnych latach będą kończyć 15 lat. Utrzymanie się tej tendencji może mieć znaczenie dla intensywności procesów starzenia się społeczeństwa powiatu. Zmieniająca się bowiem w niewielkim stopniu ogólna liczba mieszkańców powiatu, może wpływać na zwiększoną skalę występowania tego rodzaju procesów.



Wykres 21. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie wierszowskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Ogólnie, liczba młodzieży w powiecie wierszowskim w połowie 2014 r. kształtowała się na poziomie 5,6 tys. osób, co było liczbą mniejszą w porównaniu do 2009 r. o około 11%. Młodzi ludzie, w końcu okresu badawczego, stanowili w ogólnej liczbie mieszkańców około 13% (tab. 21). Odsetek był jednym z wyższych w województwie łódzkim, dlatego też należałoby obszar ten zaliczyć do obszarów „młodości demograficznej”. Na podkreślenie zasługuje również to, że odsetek ten na przestrzeni badanych ulegał systematycznemu zmniejszeniu (o prawie 2 pkt. proc.), czyli spadek był dość duży. Tym niemniej utrzymujące się niewielkie tempo zmian w populacji dwudziestolatków może wpłynąć na utrzymanie wskaźników na prawie tym samym poziomie. Zależać to będzie wyłącznie od – jak już wspomniano – liczebności nowych roczników kończących 15 lat.

Tabela 21. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie wierszowskim w latach 2009 – 2014

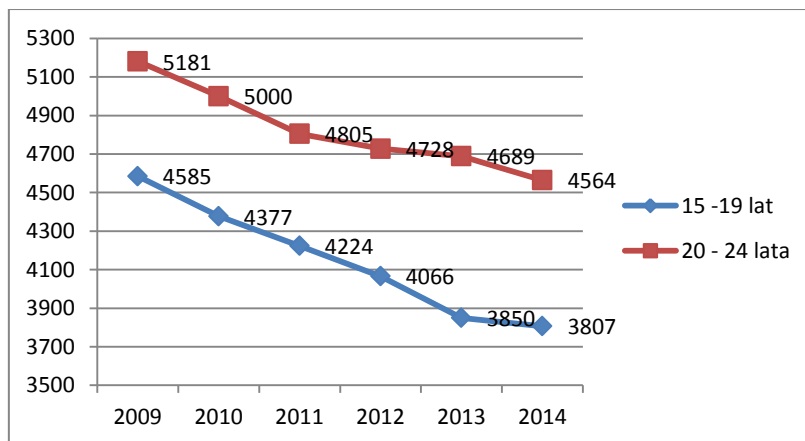
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	3068	2964	2902	2826	2647	2584	84,2
20 - 24 lata	3195	3115	2907	2981	3073	3047	95,4
15 – 24 lata	6263	6079	5809	5807	5720	5631	89,9
Odsetek ludzi młodych	14,9	14,4	13,7	13,7	13,5	13,3	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu wierszowskiego	42168	42166	42372	42281	42260	42227	100,1

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Biorąc pod uwagę strukturę młodych ludzi według płci, w badanym powiecie przeważali mężczyźni. Stanowili oni w końcu 2009 r. około 52%, zaś w połowie 2014 r. – nieco ponad 51%. Zaobserwowany spadek odsetka mężczyzn był przede wszystkim konsekwencją większego w porównaniu do kobiet obniżenia się liczby mężczyzn, charakteryzujących się wiekiem w przedziale 15 – 19 lat (odpowiednio o 19% i 13%).

Równocześnie, podobnie jak w przypadku większości powiatów województwa łódzkiego, na obszarze badanego powiatu dominowali młodzi mieszkańcy wsi, którzy stanowili od 81% do 82% całej populacji młodzieży. Był to wskaźnik bardzo wysoki, lokujący badany powiat w czołówce tych obszarów, na których zdecydowanie „młodsze” są tereny wiejskie w porównaniu do miast.

W powiecie zduńskowolskim w latach 2009–2014 występował systematyczny spadek liczby młodych ludzi. Nie zauważono w tym przypadku żaden szczególnie charakterystycznej dla tego obszaru tendencji, która wyróżniałaby go spośród innych powiatów w województwie, jak również obszaru całego regionu (wykres 22).



Wykres 22. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie zduńskowolskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Podobne zmiany miały miejsce m. in. w powiatach: bełchatowskim, łódzkim wschodnim, pabianickim, czy miastach na prawach powiatu, jak Skierniewice i Piotrków Trybunalski. Należałoby jednak podkreślić, że w porównaniu do tych właśnie jednostek administracyjnych województwa łódzkiego, powiat zduńskowolski wyróżniał się wysokim udziałem osób młodych w ogólnej liczbie jego mieszkańców. Mimo bardzo wysokiego tempa zmniejszania się obu subpopulacji (odpowiednio o 17% w wieku 15–19 lat i około 12% w wieku 20–24 lata), co skutkowało zmniejszeniem liczby młodzieży na tym terenie o około 15% do poziomu 8,4 tys. w połowie 2014 r., odsetek ten wyniósł ponad 12%. Był zatem wyższy od obserwowanego w tym samym czasie w całym województwie (tab. 22). Dlatego też można zaliczyć ten powiat do obszarów względnie młodych demograficznie, w których intensywne procesy starzenia się społeczeństwa mogą dopiero wystąpić w przyszłości, chociaż niewątpliwie z początkami tego zjawiska mamy już do czynienia w chwili obecnej. Wskazuje na to względnie stabilna ogólna liczba mieszkańców.

Tabela 22. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie zduńskowolskim w latach 2009–2014

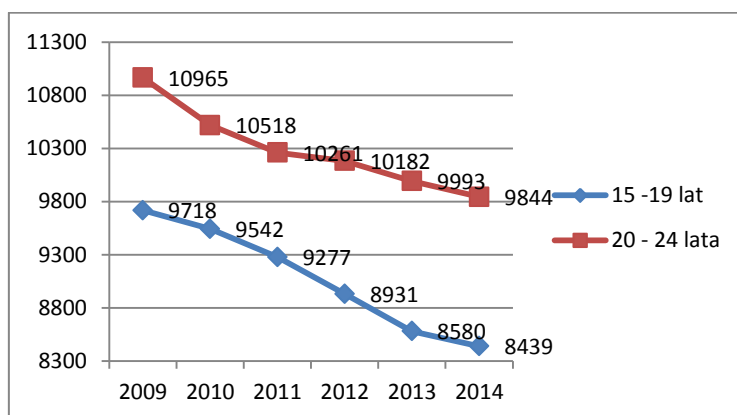
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100

15 -19 lat	4585	4377	4224	4066	3850	3807	83,0
20 - 24 lata	5181	5000	4805	4728	4689	4564	88,1
15 – 24 lata	9766	9377	9029	8794	8539	8371	85,7
Odsetek młodych ludzi	14,4	13,9	13,3	12,9	12,6	12,3	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu zduńskowolskiego	67588	67605	68121	68123	67928	67834	100,4

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Podobnie, jak w przypadku pozostałych analizowanych powiatów, badany obszar charakteryzował się niewielką przewagą mężczyzn, która kształtowała się na poziomie średniej dla całego województwa. Cechą charakterystyczną tego obszaru była przewaga młodych ludzi zamieszkujących w miastach. Kształtowała się ona w przedziale od 66% w 2009 r. do 62,5% w połowie 2014 r. Był to zatem jeden z nielicznych powiatów w województwie łódzkim, gdzie dominowała młodzież mieszkająca w miastach. Mimo bowiem zmniejszenia udziału tej populacji w ogólnej zbiorowości młodych, mieszkających w powiecie zduńskowolskim, co było konsekwencją dużego spadku liczby osób w wieku 20 – 24 lata (o około 18%) i jeszcze większego – osób w wieku 15 – 19 lat (o 20%), przewaga ta została utrzymana.

Przyglądając się zmianom liczby młodych ludzi w **powiecie zgierskim**, zwraca uwagę podobna dynamika zmian, jak w powiecie zduńskowolskim oraz innych powiatach, wskazanych powyżej (wykres 23).



Wykres 23. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie zgierskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

W końcu okresu badawczego liczba młodzieży ukształtowała się na poziomie 18,3 tys. osób. Udział tej grupy osób miał w badanym okresie tendencję malejącą i w połowie 2014 r. wyniósł 11,1%, o było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o ponad 1 pkt. proc. Należałoby zauważyć, że odsetek ten był porównywalny do tego, którym charakteryzowało się całe województwo łódzkie (tab. 23).

Tabela 23. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie zduńskowolskim w latach 2009–2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	9718	9542	9277	8931	8580	8439	86,8
20 - 24 lata	10965	10518	10261	10182	9993	9844	89,8

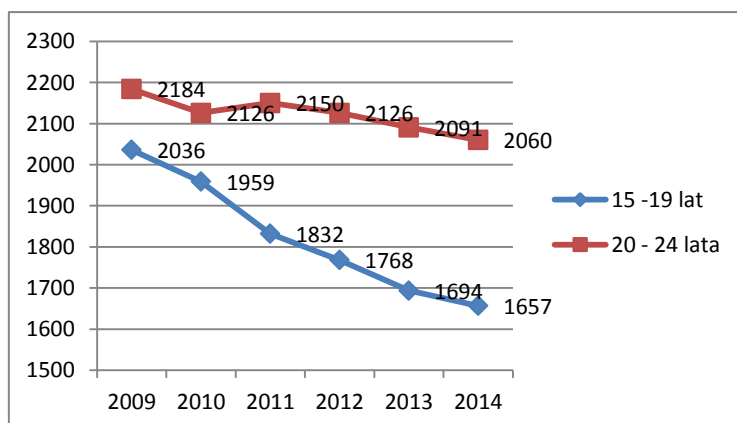
15 – 24 lata	20683	20060	19538	19113	18573	18283	88,4
Odsetek młodych ludzi	12,8	12,3	11,9	11,6	11,3	11,1	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu zgierskiego	161959	162527	164608	164957	164681	164916	101,8

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Zachodzące w powiecie zgierskim przemiany liczby osób młodych świadczą o występujących już w chwili obecnej na tym obszarze zjawiskach starzenia się społeczeństwa, które zapewne ulegną pogłębieniu w okresach następnych. Wskazuje na to między innymi w niewielkim stopniu wzrastająca ogólna liczba mieszkańców i malejący systematycznie odsetek ludzi młodych. Powiat ten równocześnie charakteryzuje się dość wysoką liczbą młodzieży.

Ponadto w badanym powiecie wśród młodych jego mieszkańców dominowali mężczyźni, przy czym ich przewaga była porównywalna do tej, którą obserwowano na obszarze całego województwa i w latach 2009–2014 nie uległa istotnej zmianie. Przeważali także w tej populacji mieszkańcy miast, których odsetek kształtował się w przedziale od 71% w 2009 r. do 68% w połowie 2014 r. Był to zatem odsetek dość duży, przy czym jego zmniejszenie było przede wszystkim konsekwencją dynamiczniejszego spadku liczby osób w wieku 15–19 lat. Populacje mężczyzn i kobiet zmniejszały się w tym samym tempie.

Powiat brzeziński, podobnie, jak powiaty: wieruszowski, sieradzki, radomszczański, poddębicki, skierniewicki i wieluński, charakteryzował się znacznie większą dynamiką zmian populacji młodych ludzi w wieku 15–19 lat w porównaniu do zbiorowości dwudziestolatków (wykres 24). Początek dynamicznych zmian tej grupy młodych osób miał miejsce w 2011 r. i doprowadził do zmniejszenia się grupy osób młodych do poziomu 3,7 tys. osób, co było wielkością mniejszą w porównaniu do 2009 r. o około 12%. W tym samym czasie liczba osób w wieku 20–24 lata zmniejszyła się zaledwie o niecałe 9%. Widoczne również w tym przypadku jest w związku z tym pokolenie poprzedniego niżu demograficznego, wkraczające właśnie na rynek pracy, co przy nawet niewielkim wzroście ogólnej liczby mieszkańców powiatu, świadczy o zachodzących już – wprawdzie w ograniczonej skali – procesach starzenia się społeczeństwa.



Wykres 24. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie brzezińskim w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Zmiany liczebności młodzieży w powiecie brzezińskim przyczyniły się do zmniejszenia odsetka tych osób w ogólnej populacji mieszkańców. Ukształtował się on w połowie 2014 r. na poziomie 12% i był niższy w porównaniu do 2009 r. o mniej niż 2 pkt. proc. (tab. 24). Wielkość tego wskaźnika świadczy jednak o tym, że udział ludzi młodych w powiecie nadal

jest wyższy w porównaniu do tego samego parametru, charakteryzującego województwo łódzkie. Wydaje się, że jest przede wszystkim następstwo mniej dynamicznych zmian populacji dwudziestolatków. To oni głównie przyczyniają się do możliwości postrzegania tego powiatu, jako obszaru względnej „młodości demograficznej”.

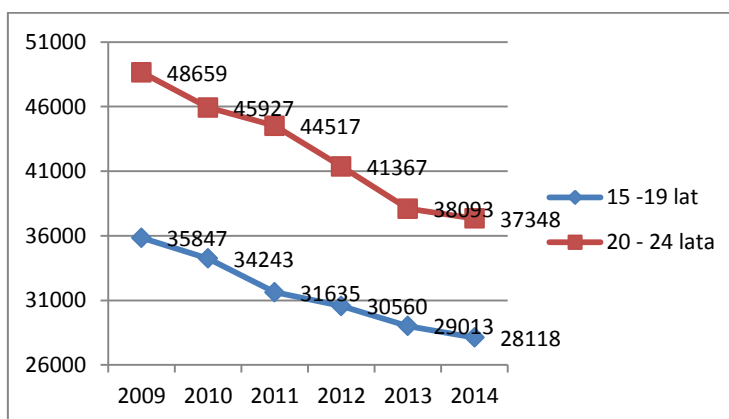
Tabela 24. Liczba osób w wieku 15 – 24 lata w powiecie brzezińskim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 -19 lat	2036	1959	1832	1768	1694	1657	81,4
20 – 24 lata	2184	2126	2150	2126	2091	2060	94,3
15 – 24 lata	4220	4085	3982	3894	3785	3717	88,1
Odsetek ludzi młodych	13,8	13,3	12,9	12,6	12,2	12,0	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu brzezińskiego	30537	30625	30940	30956	30923	30909	101,2

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Biorąc pod uwagę strukturę młodzieży według płci należałoby podkreślić, że przeważali w tym przypadku również mężczyźni, przy czym ich odsetek zarówno na początku, jak i na końcu okresu badawczego był wyższy w porównaniu do analogicznego wskaźnika dla województwa o około 1 pkt. proc. Kształtował się bowiem na poziomie 52%. Dominowali również na tym obszarze mieszkańcy terenów wiejskich, których udział w latach 2009 – 2014 wzrósł o 4 pkt. proc. i wyniósł 62% w połowie 2014 r. W tym zatem powiecie widoczne są procesy zwane kontrurbanizacją, charakterystyczne dla całego województwa.

Ostatnim analizowanym jest **powiat grodzki m. Łódź**, w którym zróżnicowanie liczebne obu subpopulacji populacji młodych mieszkańców miasta było największe spośród wszystkich analizowanych powiatów (wykres 25). Pomimo zmniejszania się tych różnic, i tak spadek liczby osób w wieku 15–24 lata był największy, porównywalny jedynie do powiatu bełchatowskiego. Liczba osób w wieku 15–24 lata ukształtowała się w połowie 2014 r. na poziomie 65,5 tys.



Wykres 25. Liczba młodzieży w wieku 15–24 lata w powiecie m. Łódź w latach 2009–2014

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Na podkreślenie zasługuje także to, że w przypadku obszaru miejskiego Łodzi, jako jedynym spośród wszystkich powiatów, większa była dynamika zmian liczebności zbiorowości osób w wieku 20–24 lata. Nie jest to już zatem wyłącznie konsekwencja wcześniejszego niżu demograficznego, ale przede wszystkim dowód na to, że młodzi ludzie opuszczają miasto w celu znalezienia lepszego miejsca do zrealizowania swoich planów życiowych. Świadczy o

tym również systematycznie zmniejszająca się populacja wszystkich mieszkańców Łodzi. Równocześnie nakładanie się efektów poprzedniego i obecnego niżu demograficznego może wpłynąć na dalsze zmiany struktury demograficznej, która już w chwili obecnej wskazuje na to, że Łódź jest zdecydowanie „najstarszym” miastem w województwie.

Zmiany liczebności subpopulacji ludzi młodych przyczyniły się równocześnie do obniżenia liczby osób w wieku 15–24 lata o prawie ¼. Spowodowało to obniżenie udziału ludzi młodych do poziomu 9,2% w końcu okresu badawczego, co było wielkością najniższą w województwie (tab. 25).

Tabela 24. Liczba osób w wieku 15–24 lata w powiecie m. Łódź w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009 = 100
15 - 19 lat	35847	34243	31635	30560	29013	28118	78,4
20 - 24 lata	48659	45927	44517	41367	38093	37348	76,8
15 – 24 lata	84506	80170	76152	71927	67106	65466	77,5
Odsetek młodych ludzi	11,4	10,9	10,5	10,0	9,4	9,2	x
Ogólna liczba mieszkańców powiatu m. Łódź	742387	737098	725055	718960	711332	708554	95,4

Źródło: Baza demograficzna GUS.

Biorąc pod uwagę strukturę młodych ludzi w analizowanym powiecie według płci należałoby zauważyć, że struktura ta w badanym okresie zmieniała się, ponieważ na początku okresu badawczego dominowały w tej populacji kobiety (50,5%), zaś w połowie 2014 r. – mężczyźni (50,7%).

Podsumowując przeprowadzone rozważania należałoby podkreślić, że województwo łódzkie nie jest obszarem jednorodnym pod względem zarówno kształtowania się liczby osób młodych, jak i ich struktury. Do najważniejszych wniosków, wynikających z przeprowadzonych analiz należałoby zaliczyć:

- po pierwsze – **większość powiatów w województwie łódzkim charakteryzuje się niewielką przewagą mężczyzn wśród młodzieży**, co dotyczy całego okresu badawczego; przewaga ta kształtuje się na poziomie 51% i pokrywa się z analogicznym wskaźnikiem dla całego obszaru regionu; jedynym wyjątkiem jest tutaj powiat m. Łódź, w którym dominacja mężczyzn była obserwowana wyłącznie w końcu okresu badawczego; należy ponadto zwrócić uwagę na to, że tylko w powiecie łaskim w młodszej subpopulacji młodzieży przeważały kobiety,
- po drugie – **większość powiatów charakteryzuje się przewagą młodzieży, zamieszkującej tereny wiejskie**; odsetki są w tym przypadku bardzo zróżnicowane i kształtują się na poziomie od powyżej 50% do ponad 90%; równocześnie można było zaobserwować różnokierunkowe zmiany w tendencjach kształtowania się liczby młodych mieszkańców wsi, ponieważ zauważalne były zarówno spadki udziału, jak trendy zwykłe; wyjątkiem w tym przypadku był powiat tomaszowski, w którym w 2009 r. przeważali młodzi mieszkańcy miast, zaś w połowie 2014 r. – mieszkańcy wsi; należałoby podkreślić również to, że w całym województwie zaobserwowana została jednak w badanym okresie przewaga mieszkańców miast, co może wskazywać na wielkie znaczenie dla kształtowania struktury mieszkańców województwa łódzkiego według miejsca zamieszkania trzech wielkich miast, a mianowicie Skierniewic, Piotrkowa Trybunalskiego, a przede wszystkim Łodzi,

- po trzecie – w **11 powiatach województwa łódzkiego zauważono wzrost ogólnej liczby mieszkańców**, co przy zmniejszającej się w różnym tempie liczebności populacji młodych ludzi stanowiło główną przesłankę do wnioskowania o możliwości wystąpienia na tych obszarach procesów starzenia się społeczeństwa; podobne znacznie na występująca w większości pozostałych powiatów względnie stabilna ogólna liczba mieszkańców,
- po czwarte – **wśród analizowanych subpopulacji młodzieży, znacznie większą dynamiką spadku liczebności charakteryzowała grupa w wieku 15 – 19 lat**, co było konsekwencją poprzedniego niżu demograficznego; podkreślone zostało w związku z tym znaczenie nakładania się efektów poprzedniego i obecnego niżu demograficznego dla kształtowania się liczby osób w wieku 15 – 24 lata w przyszłości w poszczególnych powiatach,
- po piąte – z wyjątkową sytuacją pod względem tempa zmian obu subpopulacji mieliśmy do czynienia w powiecie m. Łódź, w którym **większe ograniczenie liczebności dotyczyło grupy osób w wieku 20 – 24 lata**; tego rodzaju zjawisko wprost świadczy o możliwości wystąpienia procesów emigracji z obszaru miasta, w poszukiwaniu lepszych warunków dla zrealizowania zamierzeń życiowych i zawodowych przez młodych ludzi; o tego rodzaju tendencjach zapewne można również mówić w przypadku pozostałych powiatów, tym niemniej nie mają one charakteru tak oczywistego, ponieważ zmniejszenie liczby osób w tej kategorii wieku na tych terenach było znacznie mniejsze; można nawet uznać, że utrzymywanie się udziału młodych ludzi na określonym, często dość wysokim poziomie, niejednokrotnie miało związek z liczebnością właśnie tej subpopulacji młodzieży,
- po szóste – w przeprowadzonej analizie powiatów zauważono, że **można dokonać ich podziału** na powiaty względnej „młodości demograficznej” oraz te, w których zapoczątkowane zostały lub wystąpią w najbliższej przyszłości intensywne procesy starzenia się społeczeństwa (m. in. powiaty: łaski łęczycki łowicki); podstawą oceny była wielkość odsetka młodych ludzi w ogólnej liczbie mieszkańców oraz jakość procesów zmian populacji młodych ludzi; do powiatów względnie młodych zaliczono między innymi: bełchatowski, opoczyński, pajęczański, piotrkowski, rawski, sieradzki, skierniewicki, wieruszowski i brzeziński; natomiast do powiatów, w których udział młodzieży był najniższy należały przede wszystkim powiaty grodzkie (Łódź, Piotrków Trybunalski, Skierniewice); zaliczyć można do nich również powiat kutnowski, w którym na potencjale demograficznym ważył niż demograficzny; daje się w związku z tym zauważyć, że w otoczeniu dużych miast województwa łódzkiego, zlokalizowane są właśnie powiaty o dużym potencjale demograficznym względnej „młodości demograficznej”.

Biorąc pod uwagę powyższe zależności należałoby podkreślić konieczność prowadzenia działań interwencyjnych adresowanych zwłaszcza do subpopulacji młodych ludzi w wieku 20–24 lata, ponieważ to właśnie oni decydują o tym, jaki jest udział młodzieży na poszczególnych obszarach, stabilizują ten udział. Niezbędna jest również dywersyfikacja podjętych posunięć ze względu na płeć i miejsce zamieszkania, ponieważ ludzie młodzi mogą potrzebować wsparcia w realizacji swoich zamierzeń zawodowych i życiowych i to właśnie może wpłynąć na zwiększenie ich zainteresowania pozostaniem na obszarze województwa. Tym bardziej jest to ważne, że już w chwili obecnej, to znaczy w połowie 2014 r. udział młodzieży w województwie łódzkim był niższy w porównaniu do średniej krajowej o około 1 pkt. proc.². Zgodnie natomiast z przewidywaniami³, liczba młodzieży w wieku 16–24 lata w

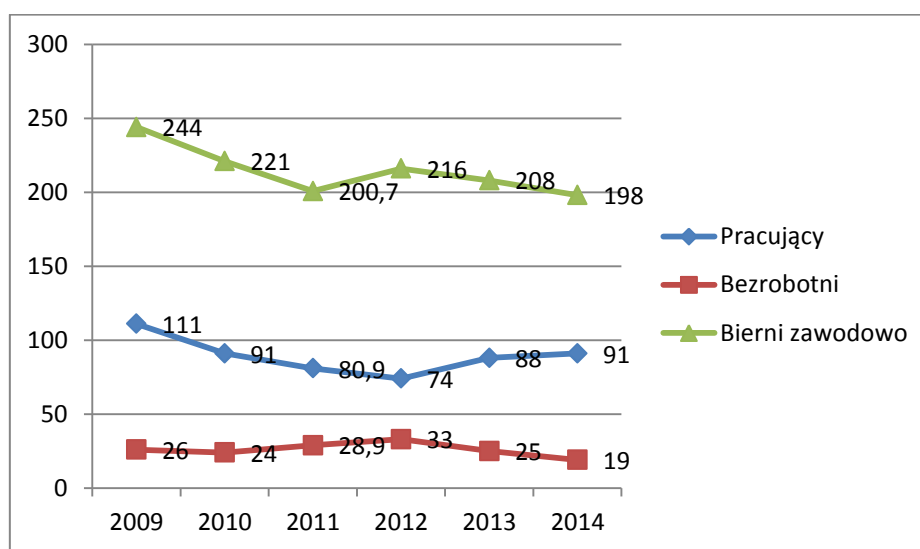
² Baza demograficzna GUS.

³ Perspektywy demograficzne województwa łódzkiego do 2030 r., Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2005.

Łódzkiem zmniejszy się w 2030 r. bez mała o połowę w porównaniu do 2005 r.. Populacja ta będzie liczyła wówczas 183,4 tys. osób.

2. Młodzi ludzie na rynku pracy województwa łódzkiego

W latach 2009–2014 w województwie łódzkim mieliśmy do czynienia z bardzo istotnymi zmianami liczby ludzi młodych w wieku 15–24 lata zarówno w grupie osób pracujących, bezrobotnych, jak i biernych zawodowo zaobserwowano zmniejszenie się populacji młodzieży⁴. Należałoby również podkreślić, że zmiany miały charakter różnokierunkowy, to znaczy zmniejszały się przede wszystkim populacje ludzi młodych biernych zawodowo oraz bezrobotnych, zaś zwiększeniu od 2012 r. ulegała liczba osób pracujących (wykres 27). Tendencje te należy ocenić generalnie pozytywnie, ponieważ zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych może oznaczać poprawę sytuacji młodzieży na regionalnym rynku pracy, chociaż niewątpliwie warunkuje to również zmniejszające się systematycznie populacja osób młodych.



Wykres 27. Liczba osób pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo w wieku 15–24 lata w województwie łódzkim w latach 2009–2014 (w tys.)

Źródło: Informacje sygnałne Urzędu Statystycznego w Łodzi, *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie łódzkim*. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013.

2.1. Pracujący

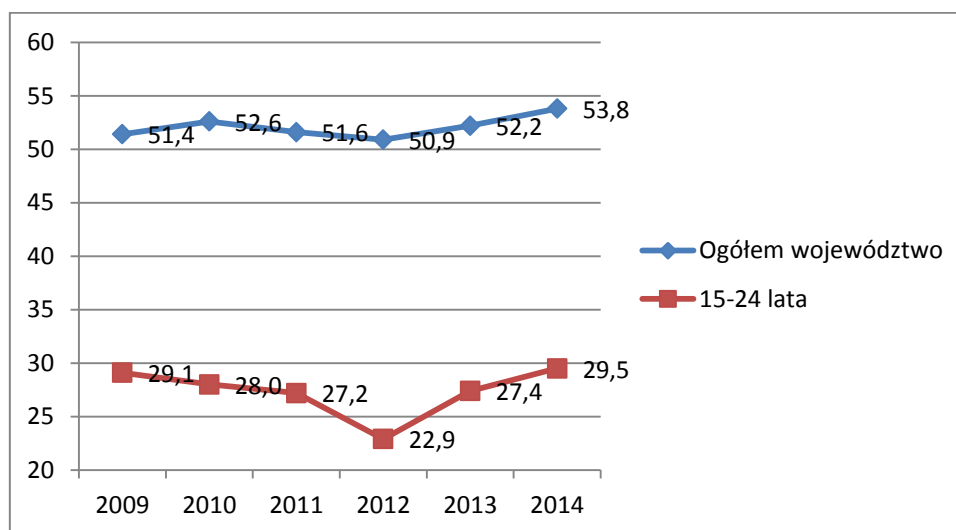
Liczba pracujących młodych ludzi w latach 2009–2014 zmniejszyła się o 18% i w końcu okresu badawczego ukształtowała się na poziomie 91 tys. Populacja ta stanowiła na początku okresu badawczego 29,1% ogólnej zbiorowości młodych ludzi i udział ten zwiększył się nieco w połowie 2014 r., ponieważ osiągnął poziom 29,6%. Natomiast w porównaniu do ogólnej liczby pracujących w województwie łódzkim odsetek pracującej młodzieży zmniejszył się o ponad 1 pkt. proc. i w końcu okresu badawczego wyniósł 7,1%. Był on równocześnie taki sam, jak przeciętnie w całym kraju⁵. Należałoby przy tym podkreślić, że – jak już wspomniano – liczba pracujących młodych ludzi w województwie łódzkim systematycznie

⁴ Analiza została przeprowadzona w latach 2009–2014 na podstawie informacji sygnałnych, publikowanych przez Urząd Statystyczny w Łodzi. W przypadku wykorzystania innych danych statystycznych, odrębnie zostało to zaznaczone w przypisach. Ponadto dane za 2011 r. zaczerpnięte zostały z publikacji: *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie łódzkim*. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013.

⁵ Por. Aktywność ekonomiczna ludności Polski II kwartał, GUS, Warszawa 2014.

wzrastała, co oznacza, że znajdowały się adekwatne do oczekiwań młodzieży miejsca pracy. Można również domniemywać, że sytuacja ta mogła również być konsekwencją konieczności uzupełnienia budżetów domowych.

Biorąc pod uwagę kształtowanie się wskaźnika zatrudnienia⁶ młodych ludzi, to był on zawsze w badanym okresie niższy od średniej dla całej populacji pracujących. Jest to zrozumiałe ze względu na to, że większość osób młodych zazwyczaj uczy się. Tylko w nielicznych przypadkach łączą oni pracę zawodową z nauką i dotyczy to zwłaszcza subpopulacji osób w wieku 20–24 lata. Tym niemniej – co należałoby podkreślić – jak wynika z danych statystycznych, szczególnie po 2012 r. skłonność młodzieży do tego rodzaju postępowania zdecydowanie wzrosła. Wskaźnik zatrudnienia powiększył się bowiem o ponad 6 pkt. proc. W tym samym czasie wśród populacji wszystkich pracujących wystąpiło zwiększenie tylko o około 3 pkt. proc. (wykres 28).



Wykres 28. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15–24 lata w województwie łódzkim w latach 2009–2014 (w %)

Źródło: Informacje sygnałne Urzędu Statystycznego w Łodzi, Aktywność ekonomiczna ludności w województwie łódzkim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013.

Porównując wskaźniki zatrudnienia młodych ludzi w województwie łódzkim należy zauważyć, że:

- ogólny wskaźnik zatrudnienia w Polsce⁷, dotyczący populacji pracujących kształtował się w połowie 2014 r. na poziomie niższym o ponad 3 pkt. proc. (51,0%),
- wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 15 – 24 lata również przeciętnie dla całego kraju był znacznie wyższy w porównaniu do obserwowanego na terenie województwa, na czym szczególnie zaważył wysoki jego poziom w grupie wieku 20 – 24 lata (44,4%).

Powyższe zależności świadczą o porównywalnie jednak mniejszym o zainteresowaniu młodych ludzi w terenie województwa łódzkiego zatrudnieniem w firmach zlokalizowanych na tym obszarze.

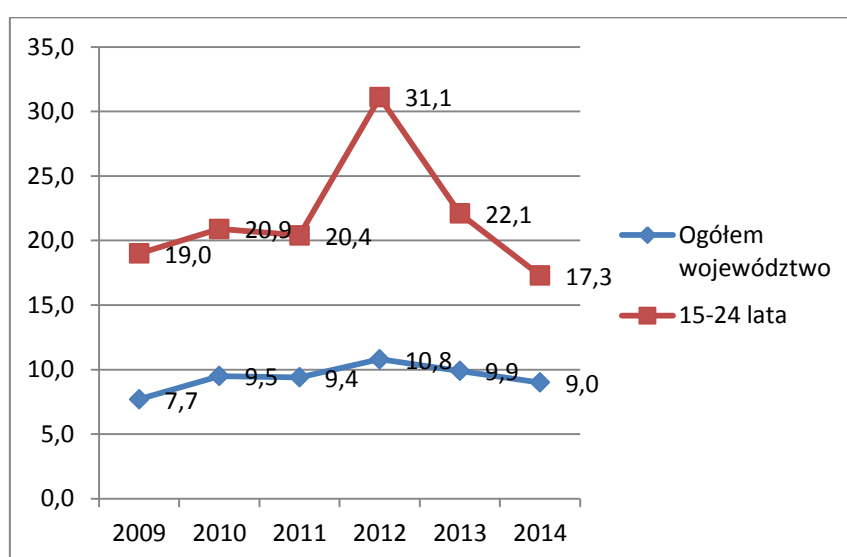
⁶ **Wskaźnik zatrudnienia** – to udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności danej kategorii.

⁷ Wszystkie dane odnoszące się do Polski przytoczono za: Aktywność ekonomiczna ludności Polski II kwartał 2014, GUS, Warszawa 2014.

2.2. Bezrobotni

W analizowanym okresie pozytywne tendencje zaobserwowano także w kształtowaniu się liczby bezrobotnych młodych ludzi. W końcu okresu badawczego ich liczba zmniejszyła się w porównaniu do 2009 r. o 7 tys. osób (tj. o ponad ¼) i ukształtowała się na poziomie 19 tys. osób. Potwierdzać to może poprzednie wnioski o zwiększonym zapotrzebowaniu na pracę młodych ludzi, zgłaszanym na rynku pracy przez pracodawców. W analizowanym okresie zmniejszył się również udział bezrobotnych młodych ludzi w ogólnej liczbie bezrobotnych, którzy mieszkali w województwie łódzkim. O ile w 2009 r. stanowili oni bez mała ¼ ogólnej populacji bezrobotnych, o tyle w połowie 2014 r. – już tylko nieco ponad 15%. Był to równocześnie wskaźnik niższy aż o 6 pkt. proc. w porównaniu do analogicznego wskaźnika w całej Polsce (21,3%). Może to oznaczać znacznie mniejsze problemy z aktywnością zawodową młodych ludzi w województwie łódzkim, tym niemniej, jeśli wziąć pod uwagę tendencje demograficzne – tego rodzaju osąd byłby znacznym uproszczeniem.

Podobne spostrzeżenia można mieć po analizie stóp bezrobocia⁸ (wykres 29).



Wykres 29. Stopy bezrobocia młodzieży w wieku 15 – 24 lata w województwie łódzkim w latach 2009 – 2014 (w %)

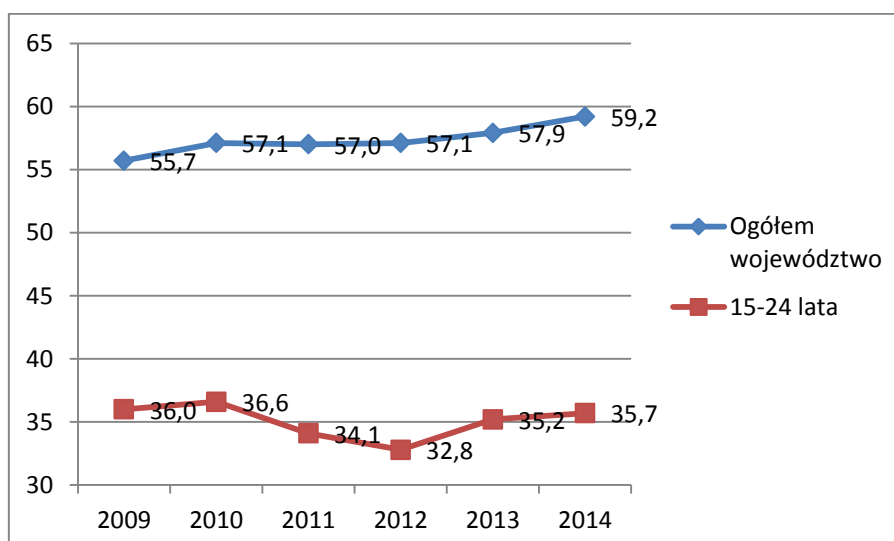
Źródło: Informacje sygnałne Urzędu Statystycznego w Łodzi, Aktywność ekonomiczna ludności w województwie łódzkim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013.

Stopy bezrobocia wśród młodych ludzi w analizowanym okresie były zazwyczaj ponad dwukrotnie wyższe w porównaniu do populacji ogólnej bezrobotnych. Szczególnie duże zróżnicowanie wystąpiło w 2012 r. (31,1%), zaś z najmniejszym mieliśmy do czynienia w połowie 2014 r. (17,3%). Być może zatem w tym przypadku miało większe znaczenie – w porównaniu do innych populacji bezrobotnych według wieku – ograniczenie aktywności ekonomicznej podmiotów gospodarczych. Pogłębiła się w związku z tym niechęć pracodawców do zatrudniania ludzi młodych. Wskazane zmiany mogą być również wynikiem intensywnie zmniejszającej się populacji młodych ludzi. Należałoby również podkreślić, że w połowie 2014 r. stopa bezrobocia w grupie osób w wieku do 24 lat kształtowała się na poziomie 23,1% co oznacza, że w województwie łódzkim zjawisko to dotyczyło znacznie mniejszej zbiorowości młodzieży.

⁸ **Stopa bezrobocia** – to wielkość [statystyczna](#) opisująca nasilenie zjawiska [bezrobocia](#) w danej populacji. Najczęściej definiuje się ją, jako stosunek liczby osób [bezrobotnych](#) do zasobu pracy danej populacji.

2.3. Aktywni zawodowo

Ogółem, w latach 2009–2014 liczba aktywnych zawodowo młodych ludzi zmniejszyła się o 27 tys. osób. Ich udział w ogólnej zbiorowości aktywnych zawodowo zmniejszył się o prawie 2 pkt. proc. i wyniósł 7,9%. Był to odsetek niższy od obserwowanego w całym kraju o 0,5 pkt. proc. (8,4%). Konsekwencją tego był znacznie niższy w porównaniu do populacji ogółem współczynnik aktywności zawodowej⁹ młodych ludzi (wykres 30). W końcu badanego okresu ukształtował się on na poziomie 35,7% i był niższy od tego, z którym mieliśmy do czynienia w końcu 2009 r. o 0,3 pkt. proc. Należałoby ponadto zauważyć, że współczynnik ten w całej Polsce w połowie 2014 r. osiągnął poziom niższy w porównaniu do obserwowanego w województwie łódzkim, przy czym decydujące znaczenie miał ten, który wystąpił w grupie wieku 20 – 24 lata i osiągnął poziom 56,9%. Można w związku z tym wnioskować o znacznie większej aktywności zawodowej osób młodych w regionie w porównaniu do całej Polski, co może mieć związek z potrzebą uzupełniania budżetów domowych, jak również wynikać z mniejszej skłonności wyłącznie do podejmowania kształcenia, a większej – równoległej aktywności edukacyjnej i zawodowej. Problem ten można zweryfikować w oparciu o współczynniki solaryzacji, które zostaną omówione poniżej, w ramach analizy osób biernych zawodowo.



Wykres 30. Współczynniki aktywności zawodowej młodzieży w wieku 15 – 24 lata w województwie łódzkim w latach 2009 – 2014 (w %)

Źródło: Informacje sygnałne Urzędu Statystycznego w Łodzi, Aktywność ekonomiczna ludności w województwie łódzkim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013.

2.4. Bierni zawodowo

Liczba młodych osób biernych zawodowo¹⁰ w województwie łódzkim cały czas spadała (wykres 31). W połowie 2014 r. ich liczba ukształtowała się na poziomie niższy w

⁹ **Współczynnik aktywności zawodowej** informuje o stosunku osób w aktywności zawodowej (tzn. pracujących i bezrobotnych) w danym wieku do ogółu ludności w tym wieku.

¹⁰ **Ludność bierna zawodowo** to osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które w okresie badanego tygodnia nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały, nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były gotowe do jej podjęcia w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym, nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć. Ponadto wśród biernych zawodowo wyróżnia się grupę **zniechęconych**, do której należą osoby nie poszukujące pracy, ponieważ są przekonane, że jej nie znajdą.

porównaniu do 2009 r. o 46 tys. osób. Tempo zmian populacji młodych ludzi biernych zawodowo było większe w porównaniu do ogólnej zbiorowości biernych zawodowo w województwie łódzkim, ponieważ grupa zmniejszyła swoją liczebność o prawie 19%. Analogiczny wskaźnik dla drugiej grupy wyniósł niecałe 15%. Dynamiczne zmiany populacji młodzieży biernej zawodowo nie przyczyniły się jednak do obniżenia ich udziału w ogólnej zbiorowości młodzieży. O ile w 2009 r. odsetek młodych osób biernych zawodowo wynosił 64%, o tyle w połowie 2014 r. – aż 69%. Spowodowały one natomiast obniżenie – wprawdzie niewielkie – udziału tej populacji w ogólnej liczbie biernych zawodowo, ponieważ w tym samym czasie odsetek ten kształtował się w granicach od 21,7% do 20,6%. W Polsce, w połowie 2014 r. odsetek ten był nieco wyższy (21%).

Przyjrzyjmy się teraz temu, czy faktycznie bierność zawodową młodych ludzi w województwie łódzkim można uzasadniać wyłącznie ich skłonnością do kształcenia. W analizie wykorzystane zostaną współczynniki skolaryzacji brutto i netto, odnoszące się zarówno do województwa łódzkiego, jak i całej Polski¹¹.

Tabela 25. Współczynniki skolaryzacji brutto i netto w województwie łódzkim i w Polsce w roku szkolnym 2012/2013 według szkół i grup wieku (w %)

Wyszczególnienie	Grupy wieku	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
		Polska	Województwo łódzkie	Polska	Województwo łódzkie	Polska	Województwo łódzkie
brutto							
szkoły:							
zasadnicze zawodowe	16 - 18	16,0	13,6	10,0	8,2	21,7	18,8
licea ogólnokształcące i profilowane	16 - 18	61,4	67,2	73,0	78,6	50,3	56,5
technika	16 - 18	43,2	41,6	35,3	32,0	50,9	50,7
policealne	19 - 21	22,0	24,8	30,3	32,1	14,0	17,8
wyższe	19 - 24	51,8	.	62,2	.	41,6	.
netto							
szkoły:							
zasadnicze zawodowe	16 - 18	13,4	11,3	8,4	6,6	18,1	15,7
licea ogólnokształcące i profilowane	16 - 18	40,4	49,2	57,6	61,8	33,7	37,3
technika	16 - 18	30,0	28,4	25,1	22,9	34,7	33,6
policealne	19 - 21	7,5	8,0	10,8	11,1	4,3	5,1
wyższe	19 - 24	40,2	.	46,9	.	31,9	.

Źródło: *Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2013*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2013, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2013*, GUS, Warszawa 2013.

¹¹ **Współczynnik skolaryzacji brutto** – to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej, jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. **Współczynnik skolaryzacji netto** – to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej, jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Jak wynika z zaprezentowanych w tabeli danych statystycznych, niezależnie od sposobu liczenia, współczynniki skolaryzacji były w badanym roku szkolnym z reguły wyższe w całej Polsce, z wyjątkiem szkół policealnych, w których dominowały współczynniki zaobserwowane w województwie łódzkim. Sytuacja taka była obserwowana zwłaszcza w odniesieniu do badanych współczynników brutto ogółem. W przypadku współczynników skolaryzacji netto, także ogółem, w województwie łódzkim mieliśmy do czynienia z wyższymi wskaźnikami przede wszystkim na poziomie kształcenia ogólnego i w liceach profilowanych. Świadczyć to może o większej skłonności młodych ludzi, mieszkających w regionie do podejmowania nauki w tego typu szkołach w porównaniu do obszaru całego kraju. Należałoby przy tym podkreślić, że w porównaniu do roku szkolnego 2011/2012 na wszystkich poziomach kształcenia mieliśmy do czynienia z niewielkim obniżeniem się analizowanych współczynników. Dotyczyło to w takim samym stopniu województwa łódzkiego, jak i całej Polski. Wyjątkowe pod tym względem były współczynniki skolaryzacji brutto i netto, odnoszące się do grupy osób w wieku 19–24 lata. Tym niemniej tego rodzaju obserwację można było poczynić wyłącznie w odniesieniu do całej Polski, ponieważ w przypadku województwa łódzkiego takie dane nie znalazły się w roczniku statystycznym.

W podziale na płeć, w analizowanym województwie występowała istotna przewaga współczynników skolaryzacji kobiet, zarówno brutto, jak i netto, w odniesieniu do liceów ogólnokształcących i profilowanych. Znacznie mniejsze zróżnicowanie w odniesieniu do współczynników, charakteryzujących Polskę, można było zauważyć w przypadku szkół policealnych. Tym niemniej kobiety w województwie łódzkim również częściej kontynuowały edukację na tym poziomie kształcenia w porównaniu do obszaru całego kraju. Podobna była zresztą sytuacja wśród mężczyzn. Należałoby jednak także podkreślić, że w tej populacji porównywalne do obszaru całej Polski były wskaźniki skolaryzacji brutto, odnoszące się do kształcenia w technikach.

Wskazane zależności pokazują, że w województwie łódzkim mamy do czynienia przede wszystkim z większą skłonnością młodych ludzi do kształcenia ogólnego i profilowanego. Nie jest to sytuacja korzystna z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ osoby z takim wykształceniem stanowią zasób pracy bez kwalifikacji zawodowych. Różnica między analizowanymi wskaźnikami dla Polski i województwa łódzkiego pozwala wnioskować o w zasadzie podobnej skłonności do kształcenia w kraju i w regionie.

Przyjrzyjmy się w związku z tym jeszcze jednemu elementowi, umożliwiającemu ocenę zachowań młodych ludzi z grupy biernych zawodowo. Jest to udział młodzieży nie uczącej się, nie pracującej i nie uczestniczącej w szkoleniach w ogólnej liczbie młodych ludzi.

Jak wynika z danych statystycznych zawartych w bazie Eurostat, udział takich osób w wieku 15–24 lata w ogólnej liczbie młodzieży w tym samym wieku w województwie łódzkim był zawsze niższy w porównaniu do wskaźników charakteryzujących obszar całej Polski (tab. 26).

Tabela 26. Udział młodzieży w wieku 15–24 lata nie uczącej się, nie pracującej i nie uczestniczącej w szkoleniach (NEET) w ogólnej liczbie młodzieży w tym samym wieku w Polsce i województwie łódzkim w latach 2009 – 2013

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
Polska	ogółem	10,1	10,8	11,5	11,8	12,2
	mężczyźni	9,4	10,5	11,2	11,5	12,1
	kobiety	10,8	11,0	11,8	12,2	12,3
Województwo łódzkie	ogółem	8,3	8,5	10,9	12,3	10,4

	mężczyźni	7,0	9,0	10,1	13,0	10,6
	kobiety	9,7	7,9	11,7	11,7	10,1

Źródło: Eurostat.

Wyższy poziom wskaźników odnotowano przy tym wśród kobiet. Sytuacja ta dotyczyła przede wszystkim całego kraju. Natomiast w województwie łódzkim przewaga miała charakter zmienny. O ile na początku okresu badawczego wyższe wskaźniki odnosiły się do populacji kobiet, o tyle w końcu okresu badawczego – niewielka ich dominacja obserwowana była w populacji mężczyzn. Generalnie, udział osób, których – jak się wydaje – zgodnie z definicją GUS można byłoby zaliczyć do grupy zniechęconych, znacznie szybciej rósł w populacji mężczyzn, aniżeli kobiet. O ile w przypadku pierwszej populacji obserwowano zarówno w Polsce, jak i w województwie łódzkim wzrost o około 2 pkt. proc., o tyle w zbiorowości kobiet mieliśmy do czynienia ze wzrostem odsetka o około 0,5 pkt. proc.

Przyjrzyjmy się teraz populacjom młodych ludzi na rynkach pracy poszczególnych powiatów województwa łódzkiego. Analiza jednak będzie bardzo ogólna, ponieważ dysponujemy jedynie danymi, uwzględniającymi liczbę bezrobotnych w wieku do 24 lat¹².

3. Bezrobotni młodzi ludzie na powiatowych rynkach pracy

Sytuacja bezrobotnych młodych osób w wieku 15–24 lata na lokalnych rynkach pracy w województwie łódzkim była bardzo zróżnicowana (tab. 27). Tym niemniej ogólnie widoczna była tendencja do zmniejszania się liczebności tej grupy na przestrzeni badanych lat.

Odsetek bezrobotnej młodzieży kształtował się w różnorodny sposób, w zależności od miejsca zamieszkania. Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli na terenie województwa łódzkiego można było zauważyć trzy kategorie powiatów, różniących się zasadniczo ze względu na udział młodzieży w ogólnej populacji bezrobotnych.

Do pierwszej kategorii, **powiatów o niższym** w porównaniu do wojewódzkiego poziomie odsetka bezrobotnych młodych ludzi należałoby zaliczyć przede wszystkim obszary miast na prawach powiatu, czyli **Łodzi, Piotrkowa Trybunalskiego oraz Skierniewic**. Charakteryzowały się one w badanym okresie permanentnie niższym udziałem bezrobotnych osób w wieku 15–24 lata, przy czym był on najniższy w Łodzi. Wyjątkiem były Skierniewice, które jeszcze w końcu 2009 r. charakteryzowały się odsetkiem wyższym w porównaniu do przeciętnego w województwie, zaś w połowie 2014 r. był on taki sam. Może to wskazywać na porównywalnie gorszą sytuację młodych mieszkańców tego miasta pod względem możliwości zdobycia pracy w porównaniu do innych dużych miast regionu. Należałoby przy tym podkreślić, że podobnie korzystne warunki aktywności zawodowej młodzieży wystąpiły w badanych latach w powiecie **łódzkim wschodnim, pabianickim, tomaszowskim oraz zgierskim**. W powiecie radomszczańskim sytuacja ta wystąpiła tylko na początku okresu badawczego. Spośród zatem 21 powiatów ziemskich, tylko trzech – młodzi ludzie mogli mieć mniejsze trudności z podjęciem pracy, chociaż w połowie 2014 r. sytuacja pod tym względem mogła zmienić się gorszą w powiecie łódzkim wschodnim, w którym właśnie w tym roku zaobserwowano przekroczenie wskaźnika udziału młodych bezrobotnych w ogólnej populacji bezrobotnych w porównaniu do odsetka obserwowanego w województwie.

Do drugiej kategorii, **powiatów o zdecydowanie wyższym** udziale bezrobotnych młodych ludzi w porównaniu do obszaru całego województwa należałoby zaliczyć pozostałych 18 powiatów. Na podkreślenie zasługuje jednak to, że również w tym przypadku mieliśmy do czynienia z dość dużym zróżnicowaniem sytuacji młodych ludzi na lokalnych rynkach pracy.

¹² Dane takie publikowane są w publikacjach GUS, dotyczących bezrobocia rejestrowanego.

Niewątpliwie jednak najmniej szans na podjęcie zatrudnienia miała młodzież w powiatach: **skierniewickim, poddębickim, wieluńskim, łęczyckim i wieruszowskim**. Udział bezrobotnej młodzieży był w tym powiatach stabilnie najwyższy na przestrzeni badanych lat.


Wreszcie, do trzeciej kategorii, **powiatów o zbliżonym** do wojewódzkiego poziomie odsetka bezrobotnych młodych ludzi, należałoby zaliczyć powiat **radomszczański** oraz powiat grodzki **Skierniewice**. Podobieństwo udziału populacji młodzieży w ogólnej liczbie bezrobotnych w przypadku tych powiatów miało jednak charakter chwilowy i zaobserwowano tę sytuację jedynie w latach 2010 i 2014.


Generalnie, w końcu okresu badawczego, czyli w połowie 2014 r. największe zagrożenie dla aktywności zawodowej młodych ludzi wystąpiło w 9 powiatach, w których udział młodych ludzi nie posiadających pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych był najwyższy i przekraczał 20%. Należały do nich powiaty: **łęczycki, pajęczański, piotrkowski, poddębicki, rawski, sieradzki, skierniewicki, wieluński i wieruszowski**. Należałoby równocześnie podkreślić, że dobra sytuacja młodych ludzi na rynku pracy w województwie łódzkim jest jednak głównie konsekwencją większych szans na podjęcie pracy, z którymi mamy do czynienia na obszarach dużych miast regionu.


Tabela 27. Liczba bezrobotnych ogółem oraz w wieku 15 – 24 lata w województwie łódzkim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009			2010			2011			2012			2013			2014		
	ogółem	młodzież w wieku 15 – 24 lata	odsetek młodych ludzi	ogółem	młodzież w wieku 15 - 24 lata	odsetek młodych ludzi	ogółem	młodzież w wieku 15 - 24 lata	odsetek młodych ludzi	ogółem	młodzież w wieku 15 - 24 lata	odsetek młodych ludzi	ogółem	młodzież w wieku 15 - 24 lata	odsetek młodych ludzi	ogółem	młodzież w wieku 15 - 24 lata	odsetek młodych ludzi
Województwo łódzkie ^{a)}	128105	24950	19,5	131617	25327	19,2	138652	25611	18,5	151036	26197	17,3	151626	24526	16,2	137287	19575	14,3
Powiaty:																		
bełchatowski	6071	1401	23,1	5950	1319	22,2	6740	1482	22,0	7386	1420	19,2	7576	1370	18,1	6469	982	15,2
brzeziński	1650	389	23,6	1709	372	21,8	1793	390	21,8	1894	398	21,0	1828	343	18,8	1633	274	16,8
kutnowski	7554	1662	22,0	7220	1543	21,4	7302	1550	21,2	7332	1523	20,8	7472	1449	19,4	7004	1292	18,4
łaski	3025	658	21,8	3440	829	24,1	3568	823	23,1	3779	808	21,4	3769	777	20,6	3296	603	18,3
łęczycki	2940	853	29,0	3020	894	29,6	3098	882	28,5	3313	897	27,1	3567	901	25,3	3158	705	22,3
łowicki	3174	745	23,5	3294	783	23,8	3048	670	22,0	3594	784	21,8	3589	745	20,8	3249	586	18,0
łódzki wschodni	2377	364	15,3	2795	492	17,6	3027	494	16,3	3391	580	17,1	3475	543	15,6	3331	507	15,2
opoczyński	5817	1349	23,2	4905	1125	22,9	5025	1118	22,2	5430	1166	21,5	5350	1036	19,4	4567	757	16,6
pabianicki	6311	933	14,8	6724	1043	15,5	7587	1156	15,2	8020	1073	13,4	7552	917	12,1	6761	725	10,7
pajęczański	2824	789	27,9	2791	789	28,3	2611	680	26,0	3019	737	24,4	2861	612	21,4	2411	493	20,4
piotrkowski	3512	893	25,4	3987	1007	25,3	4079	1055	25,9	4393	1114	25,4	4425	1038	23,5	3960	815	20,6
poddębicki	1980	570	28,8	2245	703	31,3	2484	724	29,1	2714	719	26,5	2699	692	25,6	2304	522	22,7
rawski	1788	492	27,5	1798	492	27,4	1800	494	27,4	1951	455	23,3	1998	465	23,3	1736	373	21,5
radomszczański	6848	1297	18,9	6859	1337	19,5	6980	1375	19,7	7562	1435	19,0	7309	1319	18,0	6467	933	14,4
sieradzki	6632	1865	28,1	6517	1886	28,9	6934	1954	28,2	7076	1740	24,6	7378	1821	24,7	6412	1416	22,1
skierniewicki	998	360	36,1	1179	411	34,9	1252	393	31,4	1420	422	29,7	1397	384	27,5	1127	248	22,0
tomaszowski	8366	1513	18,1	8243	1502	18,2	8109	1492	18,4	8641	1431	16,6	8322	1338	16,1	6422	875	13,6
wieluński	4067	1134	27,9	3767	998	26,5	3763	969	25,8	4232	1070	25,3	4294	1000	23,3	3911	867	22,2
wieruszowski	2298	677	29,5	2090	583	27,9	2115	559	26,4	2092	538	25,7	2014	505	25,1	1651	386	23,4
zduńskowolski	3398	782	23,0	3613	781	21,6	3790	759	20,0	4196	848	20,2	4327	810	18,7	4046	667	16,5
zgierski	9101	1469	16,1	9710	1695	17,5	10408	1602	15,4	11700	1751	15,0	11487	1608	14,0	10224	1279	12,5

Miasta na prawach powiatu:																		
Lódź	31937	3869	12,1	33727	3750	11,1	37029	3982	10,8	40987	4239	10,3	42180	3935	9,3	40817	3473	8,5
Piotrków Trybunalski	3636	519	14,3	4016	633	15,8	4079	671	16,5	4543	696	15,3	4504	604	13,4	4303	526	12,2
Skierniewice	1765	367	20,8	1918	360	18,8	2031	337	16,6	2371	353	14,9	2253	314	13,9	2028	291	14,3

 Powiaty charakteryzujące się niższym odsetkiem bezrobotnych osób w wieku 15–24 lata w ogólnej populacji bezrobotnych w porównaniu do całego województwa

 Powiaty charakteryzujące się wyższym odsetkiem bezrobotnych osób w wieku 15–24 lata w ogólnej populacji bezrobotnych w porównaniu do całego województwa

 Powiaty charakteryzujące się podobnym odsetkiem bezrobotnych osób w wieku 15–24 lata w ogólnej populacji bezrobotnych w porównaniu do całego województwa

- a) Liczba osób w wieku 15 – 24 lata, które były bezrobotnymi w latach 2009–2014 może różnić się nieco od tej, która wystąpiła w badaniach BAEL, ponieważ wykorzystano inne źródło w analizie sytuacji bezrobotnej młodzieży na lokalnych rynkach pracy.

Źródło: Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2009 r., GUS, Warszawa 2010, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2010 r., GUS, Warszawa 2011, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2011 r., GUS, Warszawa 2012, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2012 r., GUS, Warszawa 2013, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2013 r., GUS, Warszawa 2014, Bezrobocie rejestrowane I – II kwartał 2014 r., GUS, Warszawa 2014.

Na koniec chcielibyśmy przyjrzeć się dynamice zmian liczby bezrobotnej młodzieży w poszczególnych powiatach w latach 2009 – 2014 (tab. 28).

Tabela 28. Wskaźniki dynamiki zmian populacji bezrobotnej młodzieży oraz bezrobotnych ogółem w województwie łódzkim w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009 = 100		Zmiana w pkt. proc. udziału bezrobotnej młodzieży
	Bezrobotni ogółem	Bezrobotna młodzież w wieku 15 - 24 lata	
Województwo łódzkie	107,2	78,5	-5,2
Powiaty:			
bełchatowski	106,6	70,1	-7,9
brzeziński	99,0	70,4	-6,8
kutnowski	92,7	77,7	-3,6
łaski	109,0	91,6	-3,5
łęczycki	107,4	82,6	-6,7
łowicki	102,4	78,7	-5,4
łódzki wschodni	140,1	139,3	-0,1
opoczyński	78,5	56,1	-6,6
pabianicki	107,1	77,7	-4,1
pajęczański	85,4	62,5	-7,5
piotrkowski	112,8	91,3	-4,8
poddębicki	116,4	91,6	-6,1
rawski	97,1	75,8	-6,0
radomszczański	94,4	71,9	-4,5
sieradzki	96,7	75,9	-6,0
skierniewicki	112,9	68,9	-14,1
tomaszowski	76,8	57,8	-4,5
wieluński	96,2	76,5	-5,7
wieruszowski	71,8	57,0	-6,1
zduńskowolski	119,1	85,3	-6,5
zgierski	112,3	87,1	-3,6
Miasta na prawach powiatu:			
Łódź	127,8	89,8	-3,6
Piotrków Trybunalski	118,3	101,3	-2,0
Skierniewice	114,9	79,3	-6,4

Źródło: Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2009 r., GUS, Warszawa 2010, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2010 r., GUS, Warszawa 2011, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2011 r., GUS, Warszawa 2012, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2012 r., GUS, Warszawa 2013, Bezrobocie rejestrowane I – IV kwartał 2013 r., GUS, Warszawa 2014, Bezrobocie rejestrowane I – II kwartał 2014 r., GUS, Warszawa 2014.

Jak wynika z danych statystycznych, najbardziej zwiększyła się liczba bezrobotnych młodych ludzi w **powiecie łódzkim wschodnim**. Liczba młodych osób nie posiadających pracy zwiększyła się bowiem w przypadku tego obszaru o bez mała 40%. Pozytywne tendencje, występujące w tym powiecie do 2013 r., umożliwiające ocenę sytuacji, jako korzystniejszą w porównaniu do całego województwa, w połowie 2014 r. uległy diametralnej zmianie. W żadnym innym z analizowanych powiatów nie mieliśmy do czynienia z tego rodzaju sytuacją. W niewielkim stopniu bowiem wzrosła populacja bezrobotnych w wieku 15–24 lata tylko w powiecie grodzkim Piotrków Trybunalski. W pozostałych powiatach wskaźniki dynamiki zmian liczebności zbiorowości bezrobotnych młodych ludzi były znacznie mniejsze w porównaniu do tych, które charakteryzowały ogólną liczbę bezrobotnych. Poza wskazanymi powyżej obszarami, w pozostałych powiatach mieliśmy generalnie do czynienia ze spadkiem liczby nie posiadającej pracy młodzieży, przy czym w 13 powiatach ziemskich obniżenie to było większe w porównaniu do całego regionu. Dotyczyło to zwłaszcza powiatów: wieruszowskiego, tomaszowskiego i opoczyńskiego, w których liczba bezrobotnej młodzieży zmniejszyła się o ponad 40%.

Analizując zmiany udziału bezrobotnych młodych ludzi w ogólnej liczbie bezrobotnych należałoby podkreślić, że w większości powiatów zmiany odsetka były większe aniżeli przeciętnie w województwie. Sytuację taką zaobserwowano bowiem w 14 powiatach, przy czym jego obniżenie wyższe niż 14 pkt. proc. (prawie trzykrotne przekroczenie wskaźnika dla całego regionu) wystąpiło tylko w powiecie skierniewickim. Na podkreślenie zasługuje także to, że wśród tych powiatów pojawił się jeden powiat grodzki, a mianowicie Skierniewice.

4. Dotychczasowe badania na temat młodzieży w województwie łódzkim

Przeglądając bazy projektów badawczych, które poświęcone zostały młodzieży, zwrócono uwagę na to, że wszystkie one miały charakter pomocowy, to znaczy umożliwiały młodym ludziom nabycie nowych umiejętności (szkolenia), jak również oferowały wsparcie finansowe na utworzenie własnych stanowisk pracy. Ogółem, jak wynika z danych Bazy Projektów Programu Kapitał Ludzki¹³, podstronie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Łodzi, we wszystkich powiatach województwa łódzkiego zrealizowane zostały 223 takie projekty, skierowane głównie do ludzi młodych, zaś w chwili obecnej realizowane nadal są jeszcze 24 projekty. Najwięcej projektów zrealizowanych zostało w powiecie m. Łódź (18) oraz w powiatach: opoczyńskim, rawskim (po 13), kutnowskim, łódzkim wschodnim, skierniewickim, łącznie z powiatem m. Skierniewice (po 12) oraz piotrkowskim, łącznie z powiatem m. Piotrków Trybunalski (11). Można w związku z tym zauważyć, że – przynajmniej po części – większość projektów realizowana na obszarze tych powiatów, w których problem aktywności zawodowej młodych ludzi był największy. Tym niemniej – co należałoby podkreślić – realizacja takich projektów zazwyczaj opierała się na posiadanych przez powiatowe urzędy informacjach o rodzajach występujących na ich obszarach potrzeb. Brakowało jednak – jak się wydaje – rzetelnej i pogłębionej analizy merytorycznej, która przede wszystkim jest konsekwencją przeprowadzonych wcześniej badań.

Na stronach internetowych znaleziono jedynie 17 pozycji, które zawierały raporty z badań, przeprowadzonych wśród młodzieży w województwie łódzkim (por. załącznik do inwentaryzacji).

W raportach tych przedmiotem zainteresowania były szczegółowe kwestie, związane z wchodzeniem młodych ludzi na regionalny rynek pracy, a przede wszystkim jakością posiadanych przez nich kwalifikacji oraz dopasowanie tych kwalifikacji do potrzeb zgłaszanych przez pracodawców na regionalnym rynku pracy. Analizy tego rodzaju

¹³ http://szkolenia.wup.lodz.pl/index.php?wn#wyniki_tag – dostęp 3.11.2014 r.

przeprowadzone zostały w opracowaniu, zatytułowanym „Rynek pracy w województwie łódzkim. Specyfika i uwarunkowania”¹⁴ oraz w sposób szczegółowy – w cyklu raportów, dotyczących zawodów mechatronicznych¹⁵. W pierwszym z raportów zwrócono zarówno uwagę na postawy młodych ludzi, związane z wyborem kierunków kształcenia, ich opinie o przydatności posiadanej przez nich wiedzy dla uzyskania satysfakcjonującej pracy, jak i skłonność do kształcenia pozaszkolnego. Przedmiotem analizy były także – w tych samych przekrojach – postawy studentów i absolwentów. Natomiast w cyklu raportów, prezentujących w sposób szczegółowy kształcenie w kierunkach mechatronicznych, przyjrano się szczególnym uwarunkowaniom regionalnego rynku pracy oraz metodom – i szerzej – sposobowi kształcenia młodych ludzi w tych zawodach, które w wyniku postępu technicznego i technologicznego mogą stać się przedmiotem zwiększonego zainteresowania pracodawców. Przeprowadzone badania wśród młodych ludzi w przypadku tych raportów zostały skonfrontowane z opiniami pracodawców, a na ich podstawie sformułowano rekomendacje, które przede wszystkim wiązały się z kierunkami przekształceń oferty edukacyjnej. Podstawowym bowiem warunkiem ograniczenia bezrobocia wśród młodzieży jest zmniejszenie niedopasowań, wywołanych przez kształcenie w zawodach, na które zapotrzebowanie wśród pracodawców jest niewielkie lub w ogóle nie występuje. Najważniejszym zatem działaniem – jak wynika z raportów – jest dążenie do osiągnięcia znacznie większej niż dotychczas spójności struktury kształcenia z potrzebami rynku pracy. Działanie takie wymaga zarówno zdiagnozowania sytuacji obecnej, jak i sformułowania oczekiwanego w przyszłości zapotrzebowania na pracowników według, posiadanych przez nich zawodów¹⁶. Z tego powodu wskazane powyżej publikacje stanowią ważny przyczynek do poznania sytuacji na regionalnym rynku pracy. Wydaje się jednak, że tego rodzaju badania

¹⁴ *Rynek pracy w województwie łódzkim. Specyfika i uwarunkowania*. Raport końcowy z realizacji projektu: Analiza lokalnego rynku pracy DIAGNOZA ZAWODÓW, projekt realizowany przez partnerstwo: ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. i Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Projekt realizował Zespół Badawczy w składzie: mgr Przemysław Dębowski, dr Artur Gajdos, prof. dr hab. Elżbieta Kryńska, dr Iwona Kukulak-Dolata, mgr Łukasz Kutyło, dr Halina Sobocka-Szczapa, mgr Jakub R. Stempień, prof. dr hab. Bogdan Suchecki pod kierunkiem prof. dr hab. Janusza Witkowskiego. Projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz środków budżetu państwa, realizowany pod nadzorem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Łodzi, Warszawa – Kutno – Łódź 2007.

¹⁵ Por. M. Kabaj, I. Kukulak-Dolata, U. Jeruszka, I. Poliwczak, H. Sobocka-Szczapa, *Dostosowanie kształcenia zawodowego w branży mechatronicznej do potrzeb rynku pracy w województwie łódzkim*, GFK Polonia, Warszawa 2013, M. Kabaj, I. Kukulak-Dolata, U. Jeruszka, I. Poliwczak, H. Sobocka-Szczapa, *Dostosowanie kształcenia zawodowego w branży mechatronicznej do potrzeb rynku pracy w województwie łódzkim. Zasadnicze szkoły zawodowe*, GFK Polonia, Warszawa 2013, K. Puchalska, M. Zarzecki oraz zespół GFK Polonia Sp. z o.o., *Analiza dopasowania rynku edukacyjnego do rynku pracy w województwie łódzkim. Zawody przyszłości – technik informatyk*, GFK Polonia, Warszawa 2013, K. Puchalska, M. Zarzecki oraz zespół GFK Polonia Sp. z o.o., *Analiza dopasowania rynku edukacyjnego do rynku pracy w województwie łódzkim. Zawody przyszłości – monter mechatronik*, GFK Polonia, Warszawa 2013, K. Puchalska, M. Zarzecki oraz zespół GFK Polonia Sp. z o.o., *Analiza dopasowania rynku edukacyjnego do rynku pracy w województwie łódzkim. Zawody przyszłości – technik elektronik*, GFK Polonia, Warszawa 2013, K. Puchalska, M. Zarzecki oraz zespół GFK Polonia Sp. z o.o., *Analiza dopasowania rynku edukacyjnego do rynku pracy w województwie łódzkim. Zawody przyszłości – technik mechanik*, GFK Polonia, Warszawa 2013, K. Puchalska, M. Zarzecki oraz zespół GFK Polonia Sp. z o.o., *Analiza dopasowania rynku edukacyjnego do rynku pracy w województwie łódzkim. Zawody przyszłości – monter elektronik*, GFK Polonia, Warszawa 2013.

¹⁶ W pewnym stopniu na tego rodzaju zapotrzebowanie odpowiada publikacja Urzędu Statystycznego w Łodzi. Tym niemniej prognoza uwzględnia tylko zmiany o charakterze demograficznym. Por. *Perspektywy demograficzne województwa łódzkiego do 2030 r.*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź 2005. Dlatego też wdrażany obecny system prognozowania popytu na pracę może w sposób widoczny poprawić zasób informacji o potrzebach regionalnego rynku pracy. Por. A. Gajdos, P. Włodarczyk (oprac.), *Prognozy zatrudnienia według grup zawodów, podregionów i sektorów dla województwa łódzkiego*, IPISS, Warszawa 2013.

powinny być realizowane cyklicznie i dotyczyć wszystkich zawodów, na które zapotrzebowanie występuje na rynku pracy województwa łódzkiego.

Tego rodzaju podejście było również przedmiotem badań przeprowadzonych przez Regionalne Obserwatorium Rynku Pracy, działające przy Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Łodzi¹⁷. Badania – zarówno ilościowe – jak i jakościowe – zostały przeprowadzone wśród uczniów i nauczycieli/doradców szkół ponadgimnazjalnych i dotyczyły świadomości wyboru zawodu. W ich wyniku opracowane zostały rekomendacje, umożliwiające prowadzenie działań zwiększających spójność wyborów dokonywanych przez młodzież, co do kierunku kształcenia. Zwrócono przy tym uwagę nie tylko na działania, które mogłyby być realizowane przez szkoły, ale także przez pracodawców. Niemalże znaczenie przypisano w tym przypadku konieczności informowania młodzieży o sytuacji na regionalnym rynku pracy i potrzebach pracodawców.

Niewątpliwym walorem przeprowadzonych badań było także to, że zwrócono szczególną uwagę na zróżnicowanie pozycji konkurencyjnej kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Analizę taką przeprowadzono również w odniesieniu do zawodów mechatronicznych, chociaż podstawą rozważań były również kwestie ogólniejsze, związane z aktywnością zawodową populacji kobiet¹⁸. Badania tego rodzaju niewątpliwie przyczyniają się do bardziej szczegółowego rozpoznania szans kobiet na podjęcie pracy, a równocześnie identyfikują ich oczekiwania i możliwości pod tym względem.

Podobnie należałoby ocenić konieczność prowadzenia permanentnego monitoringu rynku pracy w poszczególnych branżach¹⁹. Pozwala on na wygenerowanie informacji o niedopasowaniach między popytem a ofertą na pracę, a tym samym stanowić przesłankę dla podejmowania działań, umożliwiających zmniejszenie nierównowagi między liczbą i strukturą miejsc pracy i liczbą i strukturą poszukujących pracy młodych ludzi. Ważne jest przy tym szczegółowe rozpoznanie specyfiki poszczególnych branż, ponieważ mogą występować istotne różnice w zapotrzebowaniu na rodzaje posiadanych przez potencjalnych pracowników kompetencji. Na podkreślenie zasługuje również to, że wypracowanie rozwiązań integrujących potrzeby i możliwości kształcenia zawodowego oraz rynku pracy może stanowić warunek poprawy sytuacji młodych ludzi na regionalnym rynku pracy.

Jak wynika z powyższych rozważań, zakres badań prowadzonych wśród młodych ludzi jest dość ograniczony. Jeśli jednak już są one realizowane, to w sposób kompleksowy uwzględniają problemy, związane z potrzebami rynku pracy oraz oczekiwaniami młodzieży. należy w związku z tym podkreślić, że niezbędne jest regularne powtarzanie takich badań, jak również uwzględnienie w nich czynnika przestrzeni, czyli lokalnych rynków pracy, ponieważ rozpoznanie szczególnych kwestii odnoszących się do populacji młodzieży może przynieść efekt w postaci prawidłowego ukierunkowania prowadzonych działań interwencyjnych. Nie ulega bowiem wątpliwości, że „skuteczność polityki rynku pracy (...) w dużym stopniu zależy od stanu wiedzy empirycznej o rynku pracy”²⁰. Jest to tym ważniejsze

¹⁷ Brzuszkiewicz A., Lis M., Dolata H., Jagodziński W., *Świadomość wyboru zawodu wśród uczniów szkół w województwie łódzkim*, Regionalne Obserwatorium Rynku Pracy w Łodzi, Łódź 2013.

¹⁸ M. Kabaj, I. Kukulak–Dolata, U. Jeruszka, I. Poliwczyk, H. Sobocka – Szczapa, *Zwiększanie udziału kobiet w branży mechatronicznej we szkolnictwie zawodowym i na rynku pracy w województwie łódzkim*, GFK Polonia, Warszawa 2013.

¹⁹ M. Kabaj, I. Kukulak–Dolata, U. Jeruszka, I. Poliwczyk, H. Sobocka–Szczapa, *Wdrażanie rozwiązań z zakresu monitorowania rynku pracy w branży mechatronicznej w kontekście aktualizowania form i treści kształcenia w szkolnictwie zawodowym w województwie łódzkim*, GFK Polonia, Warszawa 2013.

²⁰ *Rynek pracy w województwie łódzkim*, op. cit. s. 9.

w przypadku młodych ludzi, że właśnie oni stanowią najważniejszy potencjał rozwojowy gospodarki, a równocześnie niemożność zrealizowania przez nich planów zawodowych częściej skutkuje wśród nich zniechęceniem i patologiami.

5. Podsumowanie

Oceniając sytuację młodzieży na rynku pracy województwa łódzkiego należałoby podkreślić, że w zdecydowanej większości powiatów jest ona gorsza niż przeciętnie w całym regionie. Uwzględniając w tej ocenie zarówno liczbę bezrobotnych młodych ludzi, ich udział wśród ogólnej populacji osób nie posiadających zatrudnienia, jak i dynamikę zmian odsetka i liczby bezrobotnej młodzieży zauważono, że:

- **liczba bezrobotnych** młodych ludzi największa była w czterech powiatach, to znaczy sieradzkim, zgierskim, kutnowskim oraz m. Łodzi,
- **udział bezrobotnej** młodzieży najwyższy był w 9 powiatach, to znaczy łęczyckim, pączęzańskim, piotrkowskim, poddębickim, rawskim, sieradzkim, skierniewickim, wieluńskim i wieruszowskim,
- **najmniejszą dynamiką** zmian liczby bezrobotnych młodych ludzi w ogólnej populacji bezrobotnych charakteryzowały się obszary powiatów: łódzkiego wschodniego i m. Piotrków Trybunalski, w których w analizowanych latach wystąpił nawet wzrost udziału bezrobotnej młodzieży, jak również w powiatach piotrkowskim, poddębickim, łaskim i m. Łódź, w których spadek udziału nie przekraczał 10%,
- **zmniejszenie udziału** bezrobotnych młodych ludzi w ogólnej populacji bezrobotnych było najmniej widoczne w przypadku powiatów: łódzkiego wschodniego, zgierskiego, łaskiego, kutnowskiego oraz dwóch powiatów grodzkich, a mianowicie m. Piotrków Trybunalski i m. Łódź.

Powyższe uwagi wskazują dość jednoznacznie na mogące występować największe trudności z aktywizacją zawodową młodych ludzi na lokalnych rynkach pracy powiatów:

- **sieradzkiego**, ze względu na dużą liczbę młodych ludzi nieposiadających zatrudnienia oraz wysoki odsetek bezrobotnej młodzieży,
- **m. Łodzi**, ze względu na dużą liczbę bezrobotnych młodych ludzi niewielkie zmniejszenie tej populacji oraz niewielką dynamikę spadku ich odsetka w ogólnej populacji bezrobotnych,
- **piotrkowskiego i poddębickiego**, ze względu na wysoki udział bezrobotnej młodzieży i niewielki spadek liczebności populacji w badanych latach,
- **zgierskiego i kutnowskiego**, ze względu na dużą liczbę młodych osób nie posiadających zatrudnienia, jak również niewielkie zmiany udziału tej populacji w ogólnej liczbie bezrobotnych,
- **łódzkiego wschodniego i m. Piotrkowa Trybunalskiego**, ze względu na dynamiczny wzrost liczebności populacji młodych bezrobotnych, jak również niewielkie zmniejszenie udziału tej populacji w ogólnej liczbie bezrobotnych,
- **łaskiego**, przede wszystkim ze względu na to, że ograniczony spadek liczby bezrobotnej młodzieży wpłynął na niewielkie zmniejszenie ich udziału w ogólnej populacji bezrobotnych.

Generalnie, biorąc pod uwagę wszystkie zależności, należałoby podkreślić, że z najtrudniejszą sytuacją, pod względem możliwości aktywizacji zawodowej, mamy do czynienia w **podregionie sieradzkim**, w którym w sześciu na siedem powiatów obserwowane parametry są porównywalnie gorsze w stosunku do innych obszarów. W mniejszym stopniu dotyczyć to może **podregionu skierniewickiego**, w którym podobne uwarunkowania dotyczą czterech powiatów. Natomiast w najmniejszym stopniu niekorzystne okoliczności kształtowania

aktywności zawodowej młodych mogą występować w **podregionie piotrkowskim i łódzkim**, w których zaledwie po dwa powiaty zaliczone zostały do takich, na których – z różnych powodów – poziom tej aktywności może zostać ograniczony przez występowanie barier.

Odrębnie należałoby potraktować **podregion m. Łódź**, ponieważ stanowi on jednorodny pod względem charakteru obszar miejski i, jak wynika z wcześniejszych zestawień, jest to teren, na którym zarówno w zasadzie niezmiennie wysoka jest liczba młodych osób nie posiadających zatrudnienia, jak i niewielkie są zmiany odsetka tej populacji w ogólnej liczbie bezrobotnych. Może to oznaczać, że miasto – ośrodek metropolitalny województwa łódzkiego – nie stwarza dostatecznie sprzyjających warunków dla aktywizacji zawodowej młodych ludzi, będąc równocześnie ośrodkiem, w którym zlokalizowane są wszystkie podstawowe rodzaje działalności gospodarczej i funkcje administracyjne regionu.

Biorąc pod uwagę wyniki analiz należałoby podkreślić, że niezbędne jest w województwie łódzkim podejmowanie różnorodnych działań, mających charakter wspierający młodych ludzi w ich poszukiwaniach, związanych z podjęciem satysfakcjonującej pracy. Niemalże znaczenie pod tym względem może mieć praktyczne wdrożenie założeń inicjatywy ustanowienia Gwarancji dla młodzieży (ang. *Youth Guarantee*), będącej częścią Pakietu na rzecz zatrudnienia młodzieży (ang. *Youth Employment Package*), opracowanego w grudniu 2012 r. w Unii Europejskiej²¹. Jako uzupełnienie dla realizacji Gwarancji dla młodzieży, na szczycie Rady Europejskiej 7–8 lutego 2013 r. podjęto decyzję o realizacji Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych (ang. *Youth Employment Initiative*), która ma być skierowana do regionów, w których poziom bezrobocia osób w wieku 15–24 lata przekracza 25%. Na realizację tej inicjatywy w Polsce przewidziano 550 mln euro. Wśród adresatów prowadzonych działań wyróżniono cztery grupy. Są to po pierwsze **osoby w wieku 15–17 lat**, które przedwcześnie ukończyły naukę, czyli osoby zaniedbujące obowiązek szkolny (do 16 roku życia) lub obowiązek nauki (do osiągnięcia 18 roku życia). Po drugie – są to **osoby w wieku 18–24 lata**, pozostające poza zatrudnieniem, edukacją i szkoleniem (NEET), z uwzględnieniem osób wymagających szczególnego wsparcia, to znaczy osób oddalonych od rynku pracy, ze środowisk defaworyzowanych, jak również z obszarów wiejskich. Po trzecie – są to **osoby w wieku 18–25 lat** zarejestrowane, jako bezrobotni, w tym także zarejestrowani studenci studiów zaocznych i wieczorowych, czyli niespełniający tym samym warunku dla klasyfikacji, jako NEET. Wreszcie po czwarte – jest to bezrobotna młodzież oraz poszukujący pracy absolwenci szkół i uczelni w okresie 48 miesięcy od dnia ukończenia szkoły lub uzyskania tytułu zawodowego, którzy charakteryzują się wiekiem **18–29 lat**, przy czym działania w tym przypadku dotyczą wsparcia przedsiębiorczości osób młodych.

Działania podejmowane w ramach Gwarancji powinny być głównie skierowane **do młodych ludzi, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy**, ponieważ zaliczone one są – zgodnie z obowiązującą ustawą – do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Dotyczyć to powinno zwłaszcza tych, którzy posiadają **wyższe wykształcenie**, ponieważ straty ekonomiczne w tym przypadku są bardzo duże. Tym niemniej należałoby zwrócić także uwagę na **osoby młode nie posiadające kwalifikacji zawodowych**, jak również na takie, które mimo ich posiadania pozostają bez pracy (**młodzież z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym**). W pierwszym przypadku niezbędne jest wyposażenie takich osób w kwalifikacje zawodowe, ponieważ obserwowane wysokie zapotrzebowanie na pracowników przy pracach prostych nie jest akceptowane przez młodych ludzi, głównie ze względu na niski

²¹ Plan realizacji *Gwarancji dla młodzieży* w Polsce, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, kwiecień 2014, s. 3. Dokument ten został opracowany z uwzględnieniem Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych w Polsce. Został on przekazany do Komisji Europejskiej 23 grudnia 2013 r.

poziom wynagrodzeń. W przypadku drugiej grupy ważne jest natomiast podejmowanie działań, umożliwiających zdobycie doświadczenia zawodowego, jak również zdobycie takich kwalifikacji, które najczęściej są wskazywane przez pracodawców. Znaczenie mają też tutaj działania zwiększające spójność oferty edukacyjnej z oczekiwaniami przedstawicieli strony popytowej rynku pracy i ich ofertą wolnych miejsc pracy.

Ważnym kierunkiem podejmowanych w ramach Gwarancji działań jest wspieranie aktywności zawodowej **osób niepracujących, nieuczących się i nieuczestniczących w szkoleniach (NEET)**. Tym bardziej jest to ważne, że odsetek takich osób wzrasta zazwyczaj wraz z wiekiem (w Polsce od 0,6% dla osób w wieku 15–17 lat do 15,9% dla osób w wieku 18–24 lata)²². W tym samym roku w województwie łódzkim dla osób w wieku 18–24 lata odsetek ten był wyższy i kształtował się na poziomie 16,7%. Może to oznaczać, że problem z takimi osobami w regionie jest znacznie większy aniżeli w całej Polsce mimo, że już w 2013 r. udział ten zmniejszył się do poziomu 13,8% i był wyższy od obserwowanego w Polsce już tylko o około 1 pkt. proc. Jak z tego wynika, populacja w wieku 15–24 lata w grupie NEET składa się głównie z osób w wieku 18–24 lata. Do tych zatem osób powinny zostać skierowane przede wszystkim działania, umożliwiające ich aktywizację zawodową. Tym bardziej jest to ważne, że w przypadku osób młodych, które pozostają w systemie edukacji i/lub zatrudnieniu, wraz z wiekiem obserwowany jest przyrost kompetencji, zaś w przypadku osób z grupy NEET – następuje ich regresja. Stąd przeciwdziałanie zjawisku NEET wydaje się być jednym z najważniejszych wyzwań, stojących przed systemem edukacji i rynku pracy. Jest to tym trudniejsze, że część takich osób nie rejestruje się w urzędach pracy i staje się wykluczona z rynku pracy z powodu nie zakończonej edukacji formalnej (brak kwalifikacji zawodowych).

Niezależnie od adresatów podejmowanych działań, zasadniczym ich celem powinno być ograniczenie barier aktywności zawodowej młodych ludzi. Poprawa ich sytuacji pod względem możliwości znalezienia pracy może bowiem przyczynić się do zmniejszenia znaczenia skutków bezrobocia tej populacji, przekładających się w skali makroekonomicznej na poziom rozwoju społeczeństwa i kształtowanie zmian demograficznych. Zaproponowane w tej dziedzinie tworzenie partnerstw na rzecz wsparcia osób młodych może przyczynić się kompleksowego rozwiązania problemu. Dotyczy to zwłaszcza wprowadzenia czwartego partnera strategicznego do realizowania działań, a mianowicie „partnera zbiorowego”, tworzonego przez jednostki organizacyjne różnego typu (w tym niepubliczne), które wyłonione zostaną w trybie konkursów regionalnych i konkursu na szczeblu centralnym²³. Wystąpi bowiem możliwość zwiększenia możliwości dotarcia do grup docelowych. W województwie łódzkim dotyczyć to powinno zwłaszcza zróżnicowania podejmowanych działań w przekroju na powiaty, charakteryzujące się dominacją młodych mieszkańców wsi i miast. Równocześnie z uwagi na dominujące znaczenie w kształtowaniu liczebności populacji młodych ludzi grupy wieku 20–24 lata (niezależnie od powiatu), działania takie powinny być adresowane zwłaszcza do jej przedstawicieli.

²² Dane dla 2012 r.

²³ Pozostali partnerzy strategiczni to – wojewódzkie i powiatowe urzędy pracy, OHP oraz Bank Gospodarstwa Krajowego. Por. Plan realizacji *Gwarancji dla młodzieży* w Polsce, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, kwiecień 2014, s. 20.

Część II. Rekomendacje działań na rzecz osób młodych w wieku 15-25 lat pozostających bez zatrudnienia (Elżbieta Kryńska)

1. Wprowadzenie – zakres i podstawy rekomendacji

W części tej przedstawione zostały działania rekomendowane dla młodych mieszkańców województwa łódzkiego pozostających bez zatrudnienia oraz nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach. Wskazują one rozwiązania kierunkowe, które powinny być dalej uszczegóławiane, już w procesie aplikacji. Rekomendowane działania mają trzon w postaci rozwiązań mających - z jednej strony - poprawić zdolność młodych ludzi do zatrudnienia, a - z drugiej strony - stworzyć warunki do tworzenia i utrzymywania miejsc pracy. Innymi słowy – uwzględniają tak podażową, jak i popytową stronę rynku pracy młodzieży.

Wśród działań przedstawionych w niniejszym opracowaniu generalnie i co do zasady pominięto te, które znajdują się w gestii dwóch instytucji rynku pracy, mających w swych obowiązkach zapewnienie młodym ludziom odpowiednich usług, czyli publicznych służb zatrudnienia i Ochotniczych Hufców Pracy (OHP). Ze względu jednak na potrzebę zachowania symetrii rozważań, przedstawione zostaną podstawowe zadania obu tych instytucji w omawianym zakresie.

1.1. Podstawowe działania na rzecz aktywizacji zawodowej młodzieży podejmowane przez instytucje rynku pracy w Polsce

Obowiązki **publicznych służb zatrudnienia** obejmuje wsparcie poszukującym zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej osobom bezrobotnym, które ukończyły 18 lat i (między innymi) nie są zatrudnione i nie wykonują innej pracy zarobkowej, są zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej (w przypadku osób niepełnosprawnych - co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nie uczą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub gdy przystępują do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub w szkole wyższej, gdzie studiują w formie studiów niestacjonarnych, są zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy.

Wsparcie osób bezrobotnych w poszukiwaniu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przyjmuje formę usług oraz instrumentów rynku pracy, sprecyzowanych w ustawie z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zgodnie z jej art. 49 bezrobotni do 30 roku życia traktowani są jako jedna z sześciu kategorii osób będących w **szczególnej sytuacji na rynku pracy**²⁴, wobec których mogą być stosowane dodatkowe instrumenty i przywileje, jak np. pierwszeństwo skierowania do udziału w programach specjalnych. Dodatkowymi instrumentami adresowanymi do bezrobotnych do 30 roku życia (rozdział 13d) są, między innymi, bony szkoleniowe, stażowe, zatrudnieniowe oraz na zasiedlenie. Dodać trzeba, iż bezrobotnym do 25 roku życia powiatowy urząd pracy w okresie do 4 miesięcy od dnia rejestracji powinien przedstawić propozycję zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, odbycia przygotowania zawodowego dorosłych, zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych lub robót publicznych albo innej formy pomocy określonej w ustawie (art. 50).

²⁴ Obok bezrobotnych do 30 roku życia do osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zaliczono: bezrobotnych długotrwale, bezrobotnych powyżej 50 roku życia, bezrobotnych korzystających ze świadczeń społecznych, bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia oraz bezrobotnych niepełnosprawnych.

OHP²⁵ to państwowa jednostka budżetowa wyspecjalizowana w działaniach na rzecz młodzieży, w szczególności młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz bezrobotnych do 25 roku życia. OHP obejmują swoim zasięgiem całą Polskę. Ich struktura obejmuje Komendę Główną OHP i 16 komend wojewódzkich wraz z siecią wyspecjalizowanych jednostek organizacyjnych, takich jak: centra edukacji i pracy młodzieży, mobilne centra informacji zawodowej, młodzieżowe centra kariery, kluby pracy, młodzieżowe biura pracy i punkty pośrednictwa pracy, ośrodki szkolenia zawodowego. Wykonują zadania państwa w dwóch podstawowych obszarach:

- zatrudnienia oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży,
- kształcenia i wychowania młodzieży.

W obszarze **zatrudnienia oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży** OHP podejmują następujące działania:

- prowadzą **pośrednictwo pracy** (z wyłączeniem działań przewidzianych dla sieci EURES²⁶) oraz organizują zatrudnianie dla:
 - młodzieży w wieku powyżej 15 lat, która nie ukończyła szkoły podstawowej lub gimnazjum albo nie kontynuuje nauki po ukończeniu tych szkół,
 - bezrobotnych do 25 roku życia,
 - uczniów i studentów;
- prowadzą **poradnictwo zawodowe** dla młodzieży oraz **mobilne centra informacji zawodowej**;
- inicjują **międzynarodową współpracę i wymianę młodzieży**;
- **refundują koszty poniesione przez pracodawcę** na wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne młodocianych pracowników, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego.

W obszarze **kształcenia i wychowania** młodzieży OHP prowadzą działania mające na celu:

- umożliwienie młodzieży, która nie ukończyła szkoły podstawowej lub gimnazjum albo nie kontynuuje nauki po ukończeniu tych szkół, zdobycie kwalifikacji zawodowych oraz uzupełnienie wykształcenia podstawowego lub gimnazjalnego;
- umożliwienie młodzieży uzupełniania ponadgimnazjalnego wykształcenia ogólnego i zawodowego.

Instytucjonalna różnorodność prowadzonych w ramach OHP działań, pozwala na generalne wyróżnienie trzech podstawowych kierunków wspierania młodzieży w znalezieniu zatrudnienia, którymi są:

- **działalność edukacyjna w formach szkolnych i pozaszkolnych**, przy czym kształceniem w ramach OHP zajmują się cztery jednostki organizacyjne: Hufce Pracy, Środowiskowe Hufce Pracy, Ośrodki Szkolenia i Wychowania oraz Centra Kształcenia i Wychowania. Kształcą one zarówno w zakresie ogólnym, jak i zawodowym.
- **świadczenie usług pośrednictwa pracy** dla młodzieży do 25 roku życia. Poza uczestnikami OHP mogą to być również absolwenci szkół ponadgimnazjalnych i wyższych uczelni, którzy chcą znaleźć zatrudnienie, zdobyć doświadczenie zawodowe i

²⁵ OHP zostały powołane do życia Uchwałą Rady Ministrów nr 201 z dnia 13 czerwca 1958 r., nawiązując w swojej działalności do przedwojennych Junackich Hufców Pracy, działających od 1936 r. do początku II wojny światowej. Przemiany polityczno-gospodarcze po 1989 r. przyczyniły się do zmiany działalności OHP, ukierunkowując ją przede wszystkim na działalność szkoleniową i wychowawczą. Taki profil funkcjonowania OHP jest konsekwentnie realizowany od 1992 r. (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 września 1992 r. w sprawie Ochotniczych Hufców Pracy).

²⁶ Zapis o wyłączeniu działań przewidzianych dla sieci EURES przestanie obowiązywać 1 stycznia 2015 r.

polepszyć swoją sytuację materialną, szczególnie w czasie wolnym od nauki. Pośrednictwem pracy w OHP zajmują się głównie Młodzieżowe Biura Pracy oraz utworzone w 2009 r. Punkty Pośrednictwa Pracy. Tworzą one jednocześnie banki informacji o zawodach, które są najbardziej poszukiwane na lokalnych i regionalnych rynkach pracy;

- szeroko rozumiana **działalność doradcza i informacyjna**, którą w ramach OHP zajmują się Kluby Pracy, Mobilne Centra Informacji Zawodowej oraz Młodzieżowe Centra Kariery i w pewnym stopniu Ośrodki Szkolenia Zawodowego oraz Centralny Ośrodek Metodyczny Informacji Zawodowej OHP w Warszawie, chociaż inny jest cel główny ich działalności. Poza tym wyspecjalizowanymi jednostkami, doradztwo zawodowe prowadzone jest również w Hufcach Pracy i Środowiskowych Hufcach Pracy, gdzie doradcy zawodowi kontaktują się z młodzieżą na organizowanych spotkaniach.²⁷

Pomoc dla młodzieży, będącej uczestnikami OHP oraz zgłaszającej się do tej organizacji z zewnątrz, nie ogranicza się tylko do usług edukacyjnych i usług rynku pracy. OHP realizuje również wiele programów ukierunkowanych na pomoc szczególnym grupom beneficjentów.

1.2. Doświadczenia krajów Unii Europejskiej w obszarze działań na rzecz aktywizacji zawodowej młodych ludzi - synteza

Pomijając zadania statutowe związane z działalnością instytucji rynku pracy odnoszące się do bezrobotnej i poszukującej pracy młodzieży, przy formułowaniu rekomendacji działań na rzecz młodzieży pozostającej poza zatrudnieniem oraz nieuczestniczącej w edukacji i szkoleniach, oparto się w znaczącej mierze na doświadczeniach krajów Unii Europejskiej, borykających się – podobnie jak Polska – z problemem trudnej sytuacji młodych ludzi na rynkach pracy.

Podejście do kwestii zatrudnienia (bezrobocia) młodych ludzi jest w krajach członkowskich Unii Europejskiej (UE) mocno zróżnicowane. W niektórych krajach mamy do czynienia z konstrukcją specjalnych programów adresowanych do młodych ludzi, zawierających konkretne środki i działania wspierające tę grupę docelową. W niektórych zaś problemy z jakimi borykają się młodzi ludzie na rynku pracy są rozwiązywane w ramach ogólnej polityki nakierowanej na ograniczanie bezrobocia.²⁸

Generalnie rozwiązania proponowane dla poprawy sytuacji młodzieży na rynku pracy grupują się wokół trzech głównych zagadnień problemowych, w ramach których oferowane są określone środki i działania:

- edukacji szkolnej i kształcenia uzupełniającego luki wiedzy, umiejętności i doświadczenia zawodowego po jej zakończeniu;
- szeroko pojętej polityki rynku pracy;
- przedsiębiorczości indywidualnej.

W krajach członkowskich UE najwięcej rozwiązań proponowanych jest w obszarze, który nazwać by można w skrócie „**edukacyjnym**”. Daje się wyodrębnić działania o szerokim zasięgu, jakim jest np. wydłużanie wieku obowiązkowej edukacji, czy zmiany w systemie szkolnego kształcenia zawodowego, polegające na ogół na zapobieganiu tzw. wczesnemu wypadaniu z systemu szkolnego i reform koncentrujących się na ogół na zwiększeniu zakresu

²⁷ Szerzej: E. Kryńska (red.) *Diagnoza potrzeb i oczekiwań pracodawców*, Instytut pracy i Spraw Socjalnych, IBC GROUP Central Europe Holding S.A., Warszawa 2010, s. 45-66.

²⁸ Zob. opracowanie European Employment Observatory Review, *Youth employment measures*, 2010 oraz E. Kryńska, Z. Wiśniewski, *Rozwiązania sprzyjające zwiększeniu zatrudnienia osób młodych w Polsce*, ekspertyza wykonana na zlecenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej, 2012, maszynopis.

zajęć o charakterze praktycznym. Daje się zauważyć również działania skupiające się na uzupełnianiu luk edukacyjnych i niedoborów umiejętności zawodowych absolwentów szkół w ogóle, a młodych bezrobotnych w szczególności. Specjalne uwaga kierowana jest na osoby przedwcześnie wypadające z systemu szkolnego.

Osobnym, bodaj najważniejszym w obszarze „edukacyjnym” blokiem działań sprzyjających zatrudnieniu młodzieży we wszystkich krajach UE są rozwiązania pozwalające na dostarczenie im możliwości nabycia doświadczenia zawodowego i poprawy (a czasem również zdobycia) umiejętności zawodowych. W większości krajów UE kładzie się więc nacisk na tworzenie tzw. „stażowych” miejsc pracy, zachęcając do tego podmioty gospodarcze, przede wszystkim poprzez różnego typu dotacje pochodzące ze środków publicznych.

Drugim zagadnieniem problemowym stały się działania podejmowane w ramach szeroko rozumianej **polityki rynku pracy**. W tym przypadku w krajach członkowskich UE mamy do czynienia z dwoma podejściami. Podejście pierwsze zakłada formułowanie odrębnych jej rozwiązań dla młodzieży poprzez przygotowywanie i realizację specjalnych programów adresowanych do tej grupy docelowej. Te programy proponują na ogół szczególne rozwiązania dotyczące udzielania informacji, doradztwa i poradnictwa zawodowego, wprowadzania nowych typów umów o pracę, stosowania zachęt dla pracodawców do zatrudniania młodych ludzi, przygotowujące (tak od strony kwalifikacyjno-zawodowej, jak i mentalnej) młode osoby poszukujące pracy do podjęcia zatrudnienia, tworzenia regionalnych/lokalnych umów lub swego rodzaju 'przymierzy' na rzecz zatrudniania młodzieży, a także tworzenia "gwarantowanych miejsc pracy" dla młodych bezrobotnych.

Podejście drugie w obszarze działań podejmowanych w ramach szeroko rozumianej polityki rynku pracy nastawione jest na zaspokojenie potrzeb w zakresie aktywizacji zawodowej młodzieży w ramach rozwiązań ogólnych, ale przy założeniu tak czy inaczej egzekwowanego priorytetu dla tej grupy. W szczególności rozwiązania te dotyczą środków i działań kierowanych w pierwszej kolejności do osób młodych, jako znajdujących się w szczególnie niekorzystnym położeniu na rynku pracy. W tym przypadku mamy również do czynienia z segmentacją młodych ludzi jako grupy docelowej - wyodrębniane są np. osoby poszukujące pracy przez określony czas, nie dysponujące żadnymi lub mające niskie kwalifikacje zawodowe, absolwenci szkół, niepełnosprawni, czy wywodzący się z grup zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Przegląd stosowanych w krajach członkowskich UE rozwiązań sprzyjających zatrudnieniu młodych ludzi prowadzi do ciekawej konkluzji. Otóż stosunkowo rzadko sięga się w nich do trzeciego wskazanego wyżej obszaru, jakim jest **przedsiębiorczość indywidualna młodzieży**. Generalnie jedynie w niektórych krajach podejmowane są specjalne środki mające na celu promowanie i wsparcie samozatrudnienia. Jeżeli są stosowane, to obejmują przede wszystkim ułatwienia dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania podjęcia działalności gospodarczej (linie kredytowe niskooprocentowane) lub zasilenie bezzwrotne (dotacje) oraz doradztwo i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości indywidualnej.

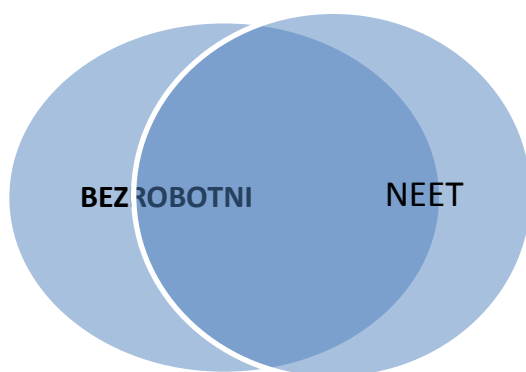
2. Identyfikacja i rozpoznanie adresatów działań

Ludzie młodzi, będący w wieku 15-25 lat, podobnie jak znajdujący się w innych grupach wiekowych, zaliczani są do jednej z dwóch zasadniczych kategorii na rynku pracy: **czynnych zawodowo** (pracujących i bezrobotnych) oraz **biernych zawodowo**. **Młodzież pracująca** to osoby zatrudnione w charakterze pracowników najemnych, osoby pracujące na własny rachunek oraz pomagający członkowie rodzin. **Młodzież bezrobotna** to osoby zdolne do pracy, gotowe do jej podjęcia oraz pracy poszukujące. **Młodzież bierna zawodowo** to osoby niepracujące, nieposzukujące pracy, utrzymujące się wyłącznie ze źródeł niezarobkowych lub

pozostające na czymś utrzymaniu, w szczególności uczące się w systemie stacjonarnym. Na kształtowanie się wśród młodzieży proporcji między pracującymi, bezrobotnymi i biernymi zawodowo wpływa wiele powiązanych i współzależnych czynników, takich jak np. poziom rozwoju gospodarczego kraju, sytuacja na rynku pracy, wahania liczebności populacji młodzieży, poziom skolaryzacji czy regulacje prawne dotyczące pomocy społecznej.

W celach poznawczych, analitycznych i dla prawidłowego adresowania działań aktywizacyjnych wśród młodych ludzi wyodrębnia się kategorię, która nie przystaje do podejścia tradycyjnego, postrzegającego jedynie osoby aktywne i bierne zawodowo. Kategorią tą są tzw. **NEET**-si (akronim *Not in Education, Employment, or Training*), czyli osoby nieuczące się, niepracujące i nieuczestniczące w żadnych formach doksztalcania. Stworzono ją w końcu lat osiemdziesiątych XX w. Wielkiej Brytanii, ale obecnie rozprzestrzeniła się nawet do tak odległych krajów, jak Japonia i Korea Płd. Uznano, iż jej wyodrębnienie i identyfikacja są niezbędne, ponieważ pozostawianie młodych ludzi poza pracą, edukacją i szkoleniami wymaga podjęcia działań ograniczających to zjawisko ze względu na jego gospodarcze i społeczne skutki zachodzące w wymiarze makroekonomicznym i indywidualnym.

Zbiorowość NEET-sów – w świetle przyjętej obecnie definicji – daje się jeszcze podzielić – najprościej – na dwie kategorie, stanowiące o jej niejednorodności, czyli **biernych zawodowo** i **aktywnych zawodowo**, ponieważ włącza osoby bezrobotne, a więc zdolne, gotowe do podjęcia pracy oraz jej poszukujące. W Polsce dodatkowo – ze względu na możliwość rejestracji w urzędzie pracy jako osób bezrobotnych studentów studiów niestacjonarnych, zbiorowość NEET-sów nie obejmuje całej zbiorowości bezrobotnych. Czyli nie każdy bezrobotny jest NEET-sem i (co oczywiste) nie każdy NEET-s jest bezrobotny.



Z tych powodów kategoria NEET jest niejednoznaczna do interpretacji. Zapewne to spowodowało, iż w 2013 r. w raporcie Międzynarodowej Organizacji Pracy pojawiła się jeszcze inna kategoria młodych ludzi, jaką jest **NLFET** (akronim *Neither in the Labour Force not in Education, Employment or Training*), obejmująca osoby znajdujące się poza zasobami pracy (siłą roboczą), nieuczące się i nieuczestniczące w żadnych formach szkolenia²⁹. Jest to kategoria podobna do NEET, ale wyłączająca osoby bezrobotne, jako wchodzące w skład zasobów pracy (siły roboczej). Tym samym kategoria NLFET odnosi się jedynie do osób biernych zawodowo.

Dane pochodzące ze statystyki publicznej nie pozwalają na identyfikację poszczególnych kategorii młodzieży w poszczególnych województwach i ich częściach. Dotyczy to zwłaszcza

²⁹ zob. *Global Employment Trends for Youth 2013. A generation at risk*, International Labour Organization, Geneva 2013, s. 40 i dalsze. (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_212423.pdf, dostęp 13.8.2014).

zbiorowości NEET-sów oraz NLFET-sów, w pewnym zakresie dotyczy także zbiorowości młodych bezrobotnych. Ta ostatnia określana jest (w przekroju województw i powiatów) jedynie na podstawie danych pochodzących z rejestracji w powiatowych urzędach pracy. Nie obejmuje zatem osób chętnych i gotowych do podjęcia pracy, ale zniechęconych do jej poszukiwania bądź poszukujących pracy z pominięciem publicznych służb zatrudnienia. Obejmuje natomiast osoby rejestrujące się dla celów innych niż poszukiwanie pracy.

Tymczasem aktywizacja zawodowa objąć powinna osoby bezrobotne, zgodnie z definicją Międzynarodowej Organizacji Pracy, wykorzystywaną w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności³⁰ oraz osoby należące do zbiorowości NLFET.

Działanie D.1. Pełne rozpoznanie liczebności, struktury wiekowej oraz struktury przestrzennej zbiorowości młodzieży w wieku 15-25 lat, która objęta powinna być procesem aktywizacji zawodowej w województwie łódzkim.

Te dwie grupy młodych ludzi:

- niepracujących ale gotowych do pracy i jej poszukujących (niezależnie od tego, czy się uczą, czy nie) oraz
- niepracujących i pracy nieposzukujących oraz nieuczących się i nieuczestniczących w żadnych formach szkolenia

powinny stać się adresatami działań aktywizacyjnych w województwie łódzkim.

Ważne, że są to zbiorowości rozłączne, co daje możliwość bardziej precyzyjnych dostosowań poszczególnych rozwiązań.



To dostosowanie odbywać się powinno przede wszystkim poprzez uwzględnienie we wszystkich działaniach aktywizacyjnych zastosowanych wobec zbiorowości NLFET fazy wstępnej polegającej na pobudzeniu motywacji do pracy lub/i nauki.

Przyczyny, skutki, przejawy i wiele innych aspektów bezrobocia ludzi młodych były przedmiotem wielu badań (także na terenie województwa łódzkiego), a tym samym są już dość dobrze rozpoznane. Brak jest natomiast tego rodzaju badań obejmujących przestrzenne zróżnicowanie determinant bezrobocia młodych ludzi. Na przykład perspektywy

³⁰ Zgodnie z tą definicją, za bezrobotną uważa się osobę niepracującą, gotową do podjęcia pracy i aktywnie jej poszukującą.

zatrudnieniowe młodego człowieka mieszkającego w Skierniewicach są zupełnie odmienne od możliwości mieszkańca choćby powiatu wieluńskiego czy sieradzkiego.

Działanie D.2. Dokonanie rozpoznania determinant bezrobocia młodych ludzi w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim w układzie przestrzennym (powiatów i gmin) ze szczególnym uwzględnieniem obszarów peryferyjnych, czyli oddalonych od obszarów metropolitalnych.

Natomiast z całą pewnością można stwierdzić, iż zbiorowość NLFET (podobnie zresztą jak NEET-sów) nie była przedmiotem wielu badań w świecie, nie została zatem rozpoznana w sposób, który określić można byłoby jako całościowy. Zwłaszcza w Polsce - jak dotychczas - nie przeprowadzono pogłębionych badań pozwalających na pełne rozpoznanie skali i sytuacji zbiorowości NLFET-sów tak w całym kraju, jak i w poszczególnych regionach, nie mówiąc już o mniejszych jednostkach terytorialnych. W tym obszarze wiedzy istnieje zatem poważna luka, uniemożliwiająca dokonanie oceny skali, zakresu, zróżnicowania przestrzennego, przyczyn oraz konsekwencji tego zjawiska.

Tymczasem wstępna choćby analiza jest silnie zróżnicowana ze względu na przyczyny (powody) znalezienia się wśród osób, które nie pracują i nie uczestniczą w edukacji i szkoleniach. Z tego punktu widzenia można wyodrębnić dwa podstawowe segmenty NLFET-sów:

- **Dobrowolni**, do których zalicza się osoby preferujące z własnej woli tego typu zachowania. Są to głównie osoby pozyskujące środki utrzymania:
 - ze sprzedaży innych niż praca czynników produkcji. W gospodarce rynkowej istnieje możliwość wykorzystania znajdujących się we własności i dyspozycji jednostek pozostałych dwóch czynników produkcji, takich jak ziemia (np. dochody z dzierżawy) i kapitał (dochody z kapitału pieniężnego, np. odsetki czy uzyskiwane z inwestycji portfelowych), a także dochody z majątku trwałego);
 - z dochodów rodziny i/lub współmałżonków;
 - z pracy dorywczej lub sezonowej, świadczonej w kraju lub (częściej) za granicą.
- **Przymusowi**, do których zalicza się osoby bierne zawodowo i edukacyjnie nie z własnej woli, takie jak mające ograniczony dostęp do pracy i kształcenia na skutek np. trudności z pogodzeniem tych działań z opieką na dziećmi lub innymi członkami rodziny, z własną niepełnosprawnością, lukami w zakresie kompetencji kluczowych, oddaleniem od obszarów metropolitalnych czy całym spektrum innych – koniecznych do precyzyjnego zidentyfikowania czynników i barier.

Działanie D.3. Dokonanie rozpoznania motywacji i przyczyn zewnętrznych pozostawania w zbiorowości NLFET-sów w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim oraz przeprowadzenie jej segmentacji (profilowania), według różnych kryteriów, takich jak np. oddalenie od rynku pracy, a przede wszystkim – przyczyny bierności zawodowej i edukacyjnej.

Nie wymaga szczególnego procesu dowodowego uzasadnienie, iż dobór rozwiązań ograniczających zjawisko i liczebność zbiorowości NLFET powinien być odmienny w przypadku jednego i drugiego segmentu, ale w każdym przypadku działania takie są niezbędne. Rzecz w tym, iż o ile w krótkim okresie „dobrowolni” NLFET-si nie muszą i na ogół nie odczuwają negatywnych konsekwencji przebywania poza pracą i edukacją, to w

okresie długim skutki ujemne zrównują się z tymi, które są obserwowane w odniesieniu do NLFET-sów „przymusowych”.

Badania służące rozpoznaniu dwóch zbiorowości poddawanych działaniom aktywizacyjnym powinny – obok celu poznawczego – pozwolić na osiągnięcie celu o charakterze aplikacyjnym. Tym celem aplikacyjnym winno się stać zbudowanie narzędzia informatycznego umożliwiającego monitoring sytuacji młodych ludzi na regionalnym i poszczególnych powiatowych rynkach pracy województwa łódzkiego. Osiągnięcie takiego celu nastąpić powinno poprzez utworzeniu unikalnej bazy informacji o zbiorowości młodych ludzi niepracujących i nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach oraz jej segmentacji na względnie homogeniczne części. Baza ta powinna być systematycznie aktualizowana. Dostęp do niej miałyby w pierwszej kolejności instytucje rynku pracy, a w dalszej – organizacje pozarządowe mające w zakresie działań statutowych zadania związane z aktywizacją społeczną i zawodową młodzieży.

Działanie D.4. Stworzenie narzędzia informatycznego użytecznego do monitorowania sytuacji młodych osób na rynku pracy województwa łódzkiego.

3. Wyposażenie w kompetencje kluczowe – diagnoza i likwidacja luk

W województwie łódzkim, podobnie jak w całym kraju ludzie młodzi są grupą, która wymaga szczególnych rozwiązań dla zapewnienia wysokiego poziomu pewności zatrudnienia, mający trudności z podjęciem i utrzymaniem miejsca pracy. Jest tak mimo, iż ich formalny poziom wykształcenia stale rośnie. Komercjalizacja sektora edukacji sprawiła, że coraz więcej osób kończy edukację formalną na coraz wyższym poziomie, a mimo tego ma problemy ze znalezieniem i utrzymaniem miejsca pracy. Jest to spowodowane między innymi niedostosowaniem systemu edukacji do potrzeb rynku pracy. Rynek pracy zgłasza zapotrzebowanie na kwalifikacje i umiejętności, które nie zawsze są kształcone w instytucjach edukacyjnych. W efekcie osoby kończące edukację i wkraczające na rynek pracy często nie dysponują umiejętnościami poszukiwanymi przez pracodawców. I nie chodzi tu wyłącznie o umiejętności zawodowe, ale także w coraz większym zakresie tzw. umiejętności miękkie. Tendencja ta znajduje potwierdzenie w wynikach badań prowadzonych na polskim rynku pracy³¹ - wynika z nich jednoznacznie, że wiedza i umiejętności młodzieży opuszczającej system edukacyjny często nie odpowiada wymaganiom pracodawców, zwłaszcza w zakresie umiejętności miękkich, w tym kluczowych. Rosnąca ich rola znalazła odzwierciedlenie na poziomie Unii Europejskiej. Państwom członkowskim UE zalecono rozwój kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, jako niezbędnych do osobistej samorealizacji, spójności społecznej i uzyskania szans na zatrudnienie w społeczeństwie wiedzy. Kompetencje te zdefiniowano ogólnie jako wiedzę, umiejętności i postawy, które są potrzebne na obecnym etapie rozwoju społeczno-gospodarczego do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia. Do kompetencji kluczowych zaliczono:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- porozumiewanie się w językach obcych,
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- kompetencje informatyczne,
- umiejętność uczenia się,

³¹ Zob. np. E. Kryńska (red.) *Diagnoza potrzeb i oczekiwań pracodawców*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, IBC GROUP Central Europe Holding S. A., Warszawa 2010.

- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- inicjatywność i przedsiębiorczość,
- świadomość i ekspresja kulturalna³².

Kompetencje kluczowe są niezbędne do wykonywania pracy na każdym stanowisku. Innymi słowy, są to umiejętności, które powinien posiadać każdy pracownik. Jest to szczególnie ważne dla młodych osób do 25 roku życia, które dopiero wchodzą na rynek pracy. Głównym problemem jest to, iż w większości przypadków nie posiadają one odpowiednich umiejętności kluczowych, gdyż system edukacji ich w nie nie wyposażył. W efekcie przegrywają konkurencję z osobami starszymi, które zdołały nabyć te umiejętności dzięki doświadczeniu i pracy zawodowej.

W Polsce nie istnieje kompleksowy i spójny system, który pozwalałby diagnozować poziom umiejętności kluczowych młodych osób, wskazujący w jakich obszarach występują u nich deficyty umiejętności i automatycznie określający ścieżkę edukacyjną dla ich zniwelowania³³. Warto i można taki innowacyjny system stworzyć w województwie łódzkim.

Działanie K.1. Stworzenie systemu identyfikującego poziom osiągnięcia i luk kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim.

Identyfikacja poziomu i luk kompetencji kluczowych młodych ludzi umożliwi podjęcie skutecznych działań na rzecz zwiększenia ich zdolności do zatrudnienia. Działania podejmowane obecnie w tym zakresie przez publiczną służbę zatrudnienia, czy OHP nie dają często oczekiwanych rezultatów, ponieważ nie dysponują one odpowiednimi narzędziami diagnostycznymi, a tym samym nie są w stanie precyzyjnie dostosować rodzaju usług i instrumentów rynku pracy do sytuacji młodych ludzi poszukujących zatrudnienia. Przy stosunkowo małej liczbie doradców zawodowych w urzędach pracy, czas poświęcany na obsługę klienta urzędu jest zbyt krótki, aby taką analizę rzetelnie przeprowadzić.

W dotychczasowej polityce rynku pracy i działaniach podejmowanych przez instytucje rynku pracy problematyka umiejętności kluczowych znajduje się na dalszym planie. W rezultacie brak jest wiarygodnych badań i analiz, które pozwoliłyby określić skalę problemu i niedostosowania umiejętności kluczowych młodzieży do 25 roku życia do wymagań stawianych przez pracodawców. Jest to obszar dotychczas nierozpoznany tak w Polsce, jak i w województwie łódzkim. Zaprojektowanie systemu diagnozującego deficyty umiejętności kluczowych i określający ścieżkę ich nabycia lub podniesienia przekładałoby się na zapewnienie większego bezpieczeństwa na rynku pracy młodym osobom, przy dużym stopniu elastyczności, co jest praktycznym zastosowaniem idei flexicurity. System jest bowiem

³² Decyzja Nr 1720/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. ustanawiająca program działań w zakresie uczenia się przez całe życie, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 24.11.2006, L327/45.

³³ Badania kompetencji kluczowych w Polsce zostały już podjęte ostatni, choć w dość ograniczonym zakresie. Zagadnieniu temu zostało poświęcone badanie ewaluacyjne pt. "Analiza kompetencji i kwalifikacji kluczowych dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy". Badanie prowadzone było przez Agrotec Polska Sp. z o.o. w okresie od stycznia do kwietnia 2014 r. na zlecenie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Jego celem nadrzędnym było wypracowanie listy rekomendowanych kompetencji, kwalifikacji i efektów kształcenia oraz obszarów i kierunków kształcenia istotnych z punktu widzenia potrzeb rynku pracy, gospodarki i społeczeństwa. Analizy przeprowadzone w ramach badania mają zostać wykorzystane w procesie programowania wsparcia udzielanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020. (Źródło: *Analiza kwalifikacji i kompetencji kluczowych dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy. Raport końcowy*, Agrotec Polska Sp. z o.o., Warszawa 2014.)

narzędziem ułatwiającym dobór odpowiedniej formy pomocy dla danej osoby pozostającej bez pracy oraz instrumentem optymalnej alokacji środków przeznaczanych na aktywizację zawodową młodzieży.

System ocen kompetencji kluczowych bezrobotnej młodzieży na rynku pracy województwa łódzkiego musi mieć postać w pełni zautomatyzowanego systemu informatycznego, którego użytkownikami będą przede wszystkim instytucje rynku pracy mające bezpośredni kontakt z diagnozowaną grupą. Efektem wykorzystania systemu będzie - po pierwsze - zwiększenie skuteczności działań podejmowanych na rzecz aktywizacji zawodowej młodych ludzi oraz - po drugie - stworzenie stale aktualizowanej „mapy” luk kompetencji kluczowych bezrobotnej młodzieży w województwie łódzkim. Mapa ta stać się powinna przedmiotem analiz dla organów zatrudnienia szczebla powiatowego i wojewódzkiego, a następnie podstawą oceny i wzmacniania nadzoru nad jakością systemu edukacji w województwie dla władz samorządowych.

Konstrukcja system oceny kompetencji kluczowych wymaga sześciu poddziałań:

Poddziałanie K.1.1. Opracowania informatycznego narzędzia umożliwiającego przeprowadzenie audytu kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15--25 lat w województwie łódzkim.

Poddziałanie K.1.2. Stworzenie wzorcowych opisów kompetencyjnych dla kompetencji kluczowych.

Poddziałanie K.1.3. Określenie stopnia niedopasowania kluczowych umiejętności poszukującej pracy młodzieży w województwie łódzkim do wymagań stawianych przez pracodawców na regionalnym rynku pracy

Poddziałanie K.1.4. Identyfikacja najbardziej deficytowych umiejętności kluczowych poszukującej pracy młodzieży w województwie łódzkim

Poddziałanie K.1.5. Wskazanie ścieżek edukacyjnych niezbędnych dla uzupełnienia kompetencji kluczowych poszukującej pracy młodzieży w województwie łódzkim z uwzględnieniem różnicowań wynikających z pełnienia ról społecznych kobiet i mężczyzn w tej grupie wiekowej.

Poddziałanie K.1.6. Stworzenia podstaw profilowania (segmentacji) poszukującej pracy młodzieży z punktu widzenia luk kompetencji kluczowych pozwalającego na wychwytywanie osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem.

W dotychczasowych analizach bezrobocia młodzieży na rynku pracy województwa łódzkiego skupiano się głównie na problematyce stosunkowo niskiego poziomu wykształcenia osób bezrobotnych oraz braku doświadczenia zawodowego znacznej części bezrobotnych w tej grupie. Nie analizowano natomiast wpływu deficytu umiejętności kluczowych na zatrudnialność tych osób. Jak pokazują wyniki badań, w grupie osób o relatywnie niskim poziomie wykształcenia i doświadczeniu zawodowym to właśnie umiejętności kluczowe, będące elementem umiejętności miękkich stanowią podstawowe kryterium przyjęcia do pracy, a następnie jej utrzymania.

Teza, jaką można postawić na podstawie analizy dostępnych źródeł jest następująca: deficyt umiejętności kluczowych jest jedną z podstawowych przyczyn, dla których znaczny odsetek osób do 25 roku życia nie może znaleźć pracy.

By zwiększyć zdolność do zatrudnienia młodych ludzi należałoby zatem – konsekwentnie – doprowadzić do likwidacji zdiagnozowanych luk w zakresie kompetencji kluczowych.

Działanie K.2. Opracowanie i wdrożenie systemu likwidacji luk kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim.

Wymaga to w pierwszej kolejności stworzenia warunków nabywania konkretnej wiedzy i umiejętności, co powinno być oferowane przez instytucje szkoleniowe działające na terenie województwa łódzkiego. Lokalizacja tych instytucji w regionie jest nierównomierna – są skupione głównie na obszarach metropolitalnych, rzadko można je spotkać na obszarach wiejskich. Mogą pojawić się zatem bariery dostępu młodych ludzi do możliwości likwidacji zdiagnozowanych u nich luk kompetencji kluczowych. Bariery takie mogą również mieć miejsce w przypadku młodzieży z dysfunkcjami organizmu, czy obciążonych środowiskowo. Istnienie tych i innych jeszcze barier wskazuje na konieczność ich uwzględnienia w lokalizacji przestrzennej instytucji szkoleniowych oraz wykorzystywanych przez nie formach i metodach nauczania.

Poddziałanie K.2.1. Opracowanie programów uzupełniania luk kompetencji kluczowych

Poddziałanie K.2.2. Wdrożenie programów uzupełniania luk kompetencji kluczowych młodzieży przez instytucje szkoleniowe za pomocą metod i form nauczania uwzględniających specyfikę oraz potrzeby grup docelowych.

4. Partnerstwa na rzecz zatrudniania młodzieży i programy jej dedykowane

Rozwiązanie problemu poprawy dostępu młodzieży do zatrudnienia tak w całej w Polsce, jak i w województwie łódzkim jest możliwe tylko w warunkach współpracy instytucji rynku pracy z organizacjami pozarządowymi. Istotny nacisk położony powinien zostać także na włączanie w proces ograniczania bezrobocia młodzieży instytucji dialogu społecznego (organizacji, pracowniczych, pracodawców, młodzieżowych) oraz instytucji partnerstwa lokalnego. Aktywizacją zawodową młodych ludzi zainteresować powinny się zatem wszystkie instytucje, które w ten czy inny sposób zajmują się zagadnieniami społecznymi i gospodarczymi. Warto byłoby w tym przypadku skorzystać z doświadczeń austriackich. W Austrii bowiem na poziomie regionalnym, główne narzędzia służące realizacji zintegrowanego podejścia do zatrudnienia młodzieży są elementami „paktów zatrudnienia”, które zawarte zostały we wszystkich dziewięciu austriackich landach. Dobrze byłoby, gdyby taki „pakt zatrudnienia” - z elementami dotyczącymi młodzieży – zawarty został w województwie łódzkim.

Działanie P.1. Opracowanie w województwie łódzkim „paktu dla młodzieży” zawierającego zasady i formy dialogu społecznego między regionalnymi organami zatrudnienia oraz organizacjami partnerów społecznych i organizacjami młodzieżowymi i innymi instytucjami

interesującymi się problemami aktywizacji zawodowej młodzieży (organizacjami pozarządowymi).

W tym dialogu – prowadzonym zgodnie z zasadą subsydiarności (pomocniczości) - podstawową rolę odgrywają społeczności lokalne i partnerstwa lokalne. Szczególne znaczenie należałoby zatem nadać partnerstwom lokalnym, ponieważ (jak głosi art. 21 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) polityka rynku pracy realizowana przez władze publiczne opiera się na dialogu i współpracy z partnerami społecznymi, w szczególności w ramach partnerstwa lokalnego, zawieranego w ramach podstawowej jednostki samorządu terytorialnego, jaką jest gmina.

Partnerstwa na rzecz aktywizacji zawodowej młodzieży tworzone winny być między instytucjami samorządowymi, lokalnymi przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi, instytucjami infrastruktury rynku pracy oraz mieszkańcami społeczności lokalnej. Tym, co, wydaje się być istotne w aranżowaniu tego rodzaju procesów, to ich oparcie na zasadach partycypacji - tak, aby członkowie partnerstw byli skłonni podjąć współodpowiedzialność za przebieg, decyzje i skutki podejmowanych działań na rzecz tworzenia lub/i ochrony lokalnych miejsc pracy dla młodzieży. Partnerstwa lokalne powinny stać się stałym, niemal rutynowym mechanizmem szybkiego reagowania na problemy młodzieży pojawiające się na lokalnych rynkach pracy.

Działanie P.2. Utworzenie we wszystkich gminach województwa łódzkiego partnerstw lokalnych na rzecz aktywizacji zawodowej młodzieży.

Atutem partnerstw lokalnych jest niewątpliwie zdolność do perfekcyjnego wyczucia sytuacji i znajomość problemów społeczności lokalnej. A to pozwala na formułowanie programów adresowanych do młodych ludzi bezrobotnych i należących do zbiorowości NLFET-sów, zamieszkałych na danym terytorium.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy stanowi, iż w celu aktywizacji zawodowej osób młodych (jako jednej z kategorii bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy), starosta samodzielnie lub we współpracy z innymi organami, organizacjami i podmiotami zajmującymi się problematyką rynku pracy oraz pracodawcami, inicjuje i realizuje **programy specjalne**. Programy te są finansowane ze środków Funduszu Pracy, a w ich ramach wykorzystywać można usługi i instrumenty aktywnej polityki rynku pracy. Jakkolwiek ich konstrukcja może wynikać z zawiązania partnerstwa lokalnego, to nie wyczerpują jego formuły, ponieważ – z założenia – powinny być inicjowane i koordynowane (a właściwie realizowane) przez starostę.

Tymczasem promować należałoby programy dedykowane młodym ludziom zamieszkałym dany obszar (niekoniecznie ściśle administracyjny) opracowywane z inicjatywy podmiotów także innych niż władza i administracja samorządowa, mających pomysł na aktywizację zawodową młodzieży. Chodzi tu np. o organizacje pozarządowe, czy instytucje szkoleniowe, zwłaszcza jeżeli współpracują ze sobą tworząc partnerstwo lokalne, choćby wraz z miejscową parafią. Takie programy adresowane mogą być do wszystkich młodych osób zamieszkujących dany obszar (gminy, miasta), mogą także zostać skierowane do (np.) młodych rodziców, młodzieży niepełnosprawnej, młodzieży zamieszkującej obszary wiejskie, osób pochodzący ze środowisk zagrożonych marginalizacją społeczną, osób uzależnionych, czy innych grup młodzieży zmarginalizowanej i zagrożonej wykluczeniem społecznym, pod warunkiem oczywiście, iż należą do zbiorowości bezrobotnych lub NLFET-sów.

Działanie P.3. Opracowanie lokalnych programów aktywizacji zawodowej młodzieży i ich realizacja

Priorytetem programów lokalnych adresowanych do bezrobotnej i biernej zawodowo młodzieży powinno być indywidualne wsparcie potrzebujących pomocy młodych ludzi i tym właśnie powinny się różnić od strukturalnie zorientowanych instrumentów aktywnej polityki rynku pracy prowadzonej przez publiczne służby zatrudnienia i Ochotnicze Hufce Pracy.

Partnerstwa lokalne oparte powinny być o ścisłą współpracę między sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym.

5. Zapewnienie równowagi między pracą i edukacją a życiem rodzinnym

Dotychczasowe badania pozwoliły na identyfikację zasadniczych przyczyn bierności zawodowej ludności, a młodych ludzi w szczególności. Pozwala na to między innymi przeprowadzane w Polsce systematycznie od 1992 r. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). W świetle jego wyników, najczęstszą przyczyną bierności zawodowej osób w wieku 15-24 lata w I kwartale 2014 r. była nauka i uzupełnianie kwalifikacji zawodowych, co dotyczyło 99,4% zbiorowości (tab. 1).

Tabela 1. Bierni zawodowo w wieku 15-24 lata według przyczyn bierności (stan w I kwartale 2014 r.)

Wyszczególnienie	w tys.	w %
Ogółem	2882	100
z tego		
Osoby nieposzukujące pracy	2865	99,4
w tym		
zniechęceni bezskutecznością poszukiwań pracy	40	1,4
nauka, uzupełnianie kwalifikacji	2628	91,2
obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu	131	4,5
choroba, niepełnosprawność	53	1,8
Osoby poszukujące pracy	9	0,3
Pozostali	7	0,2

Źródło: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski I kwartał 2014*, GUS, Warszawa 2014.

Drugą pod względem ważności przyczyną były obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (4,5%). Dodajmy, iż ta druga przyczyna była znacznie częściej wskazywane przez kobiety, niż mężczyzn. Podobne przyczyny bierności zawodowej młodych ludzi zostały wskazane we wcześniejszym raporcie GUS *Wejście ludzi młodych na rynek pracy 2009* (2011).

Również podobnych wyników dostarczyło badanie przeprowadzone przez CBOS w 2013 r. wśród młodych ludzi w wieku 18-29 lat. W świetle jego wyników, główną przyczyną niepodjęcia pracy i pozostawaniu na utrzymaniu rodziny w populacji 18-24 lata było kontynuowanie nauki (80%), a przyczyną drugą - obowiązki domowe i rodzinne (5%) (tab. 2).

Tabela 2. Rozkład odpowiedzi osób w wieku 18-24 lata na pytanie o najważniejszą przyczynę niepodjęcia przez nie pracy (w %)

Opcja odpowiedzi	18-24 lata
Regularnie uczę się i jestem utrzymywany przez rodzinę	80
Już się nie uczę, ale otrzymuję od rodziny tyle, ile potrzebuję	2
Muszę lub wolę zajmować się domem lub dziećmi	5
Nie mogę znaleźć wystarczająco interesującej pracy	1
Nie mogę znaleźć wystarczająco opłacanej pracy	7
Nie mogę w ogóle znaleźć żadnej pracy	1

Szkoda mi czasu na pracę, nie mam ochoty	1
Inna przyczyna	3

Źródło: *Sytuacja rodzinna i materialna młodych Polaków i ich postawy konsumpcyjne*, CBOS, Warszawa listopad 2013, s. 3.

Badań podobnego typu w województwie łódzkim nie przeprowadzono. Należy zatem jeszcze raz potwierdzić istotność **działania D.3.** wskazanego w niniejszym opracowaniu. Nie dysponując wynikami odpowiednich badań, można przyjąć, iż w regionie łódzkim w populacji osób w wieku 15-24 lata również znajduje się odsetek (4-5%) osób, które są bierne zawodowo i należą do zbiorowości NLFET, ponieważ obowiązki rodzinne, które w tym wieku wynikają najczęściej z rodzicielstwa, uniemożliwiają im aktywność zawodową i edukacyjną. Zachodzi zatem konieczność podjęcia działań na rzecz umożliwienia przez młodych ludzi łączenia obowiązków rodzinnych, związanych przede wszystkim z wychowywaniem dzieci, z obowiązkami z tytułu świadczenia pracy lub/i kontynuowania nauki. Ułatwienie to wiązałoby się z tworzeniem instytucjonalnych form opieki nad dziećmi w szkołach policealnych (pomaturalnych) i wyższych uczelniach oraz w jednostkach zatrudniających.

Działanie R.1. Tworzenie instytucjonalnych form opieki nad małymi dziećmi w szkołach policealnych (pomaturalnych) i uczelniach wyższych, a także instytucjach oferujących kształcenie nieformalne.

Działanie R.2. Tworzenie instytucjonalnych form opieki nad małymi dziećmi w jednostkach zatrudniających.

Dla ułatwienia młodym ludziom godzenie obowiązków rodzinnych z edukacją należałoby rekomendować **rozwój kształcenia na odległość** (kształcenia zdalnego) z wykorzystaniem e-nauczania (ang. *e-learning*, *online learning*, *distance learning*). E-nauczanie przewiduje wykorzystanie technologii telekomunikacyjnych i informacyjnych (ICT) do przekazania wiedzy oraz komunikacji w procesie kształcenia.

Istnieją cztery podstawowe formy e-nauczania:

- **Samokształcenie**, które charakteryzuje się brakiem kontaktu nauczyciela i ucznia. Materiały dydaktyczne dystrybuowane są w sieci WWW lub na CD-ROM-ach;
- **Nauczanie asynchroniczne**, kiedy nauczyciele i uczniowie spotykają się w sieci WWW, ale niejednocześnie. Rozwinięte są formy kontaktu przez forum dyskusyjne i e-mail, które dają czas na przemyślenie odpowiedzi.
- **Nauczanie synchroniczne** – nauczyciele i uczniowie są w tym samym czasie (ale w innych miejscach) w sieci WWW (czat, wideokonferencja). Nauczanie to jest bliskie edukacji tradycyjnej.
- **Nauczanie komplementarne**, mieszane (ang. *blended learning*) to proces kształcenia prowadzony w sposób tradycyjny oraz z wykorzystaniem TI, w sieci WWW.

Wybór określonej formy e-nauczania zależy przede wszystkim od przedmiotu i podmiotów nauczania, zatem poprzedzony musi być ich staranną analizą.

Instytucje kształcenia formalnego i nieformalnego działające w województwie łódzkim należałoby zatem skłonić do poszerzenia oferty w zakresie e-nauczania ludzi młodych.

Działanie R.3. Rozwój kształcenia zdalnego z wykorzystaniem e-nauczania w województwie łódzkim, oferowanego przede wszystkim młodzieży zamieszkałej na terenach wiejskich i w małych miastach województwa łódzkiego.

Dla poszukujących pracy młodych ludzi obciążonych obowiązkami rodzinnymi należałoby stworzyć szeroką ofertę miejsc zatrudnienia w formach nietypowych, a zwłaszcza telepracy. Dobrym przykładem tego typu inicjatywy jest realizowany w latach 2013-2015 przez Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi we współpracy z duńskim Jobcenter Aarhus projekt "FLEXI MAMA - strategia komunikacji z pracodawcami szansą na aktywizację zawodową kobiet".

Zakres nietypowych form zatrudnienia, które mogłyby być (obok telepracy) atrakcyjne dla ludzi młodych opiekujących się małymi dziećmi można byłoby poszerzyć o zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu, a także w nietypowych dniach tygodnia (praca weekendowa) lub porach dnia (np. praca w godzinach wieczornych). W tych dwóch ostatnich przypadkach chodzi o możliwość sprawowania przemiennej opieki nad dziećmi obojga rodziców. Warunkiem najważniejszym jest, by podstawą świadczenia zatrudnienia nietypowego przez młodego człowieka była umowa o pracę (zatrudnienie pracownicze³⁴), a nie umowa cywilnoprawna.

Działanie R.4. Zwiększenie oferty zatrudnienia pracowniczego świadczonego w formach nietypowych, ze szczególnym uwzględnieniem telepracy, dla osób w wieku 18-25 lat, wychowujących co najmniej jedno dziecko.

Zachęcać trzeba byłoby pracodawców do wykorzystywania elastycznego (ruchomego) czasu pracy świadczonej przez młodych rodziców.

6. Wsparcie dla młodzieży specjalnej troski (zmarginalizowanej)

Przez młodzież specjalnej troski w niniejszym opracowaniu rozumie się osoby w wieku 15-25 lat niepełnosprawne, mające specjalne potrzeby edukacyjne, nienadążające za standardowym procesem kształcenia, czy nieakceptujące istniejących stosunków i procesów społecznych, czyli tak czy inaczej zmarginalizowaną. Podstawowym założeniem jest, iż wsparcie dla takich osób powinno zawierać wiele środków wspomagających proces stopniowej integracji z rynkiem pracy oraz mieć charakter długoterminowy. Te długoterminowe polityki pomocowe obejmują pomoc w wyborze ścieżki kształcenia, wsparcie w trakcie edukacji, pomoc w podjęciu zatrudnienia, osobistą opiekę w miejscu pracy i coaching w pracy.³⁵

Działanie M.1. Pomoc w wyborze ścieżki kształcenia udzielana młodzieży specjalnej troski.

W działaniu tym chodzi o pomoc młodym ludziom w odnalezieniu najlepszego kierunku kształcenia zawodowego i drogi (sposobu) zdobycia umiejętności niezbędnych do integracji z rynkiem pracy. Chodzi także – jeżeli jest taka potrzeba - o dostarczenie wskazówek na temat sposobu rozwiązania problemów indywidualnych. Działanie to dotyczy powinno wszystkich młodych osób niepełnosprawnych lub mających specjalne potrzeby edukacyjne, a także młodzieży z trudnościami w uczeniu się lub upośledzonych społecznie i emocjonalnie.

³⁴ Zatrudnienie pracownicze regulowane jest przepisami ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy.

³⁵ Konstrukcje systemu wsparcia młodzieży specjalnej troski opracowano w oparciu o rozwiązania stosowane w Austrii, zob. Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, *Youth and work in Austria*, Vienna, September 2008, Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection, *Youth and work in Austria*, Vienna, October 2011, Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz, *Action Zukunft Jugend!*, Wien 2009; B. Haidinger, R. Atzmüller, *The 'Vocational Placement Guarantee': Institutional setting and implementation of a measure at the crossroads of labour-market and educational policy*, FORBA Schriftenreihe 1/2011.

Pomoc w wyborze ścieżki kształcenia obejmuje analizy diagnostyczne i doradztwo. Ważne jest, by miała charakter indywidualny, „skrojony na miarę” ich potrzeb i możliwości. Wyniki eksperckich analiz diagnostycznych indywidualnych umiejętności i zdolności poszczególnych młodych ludzi służyć mają opracowaniu ich osobistych planów rozwoju. Takie podejście ma na celu otwarcie perspektywy dla tej grupy docelowej i zapewnienie takiego rodzaju wsparcia, które jest potrzebne do poprawy szans tych młodych ludzi na integrację zawodową.

Działanie M.2. Wsparcie młodzieży specjalnej troski w trakcie edukacji.

Młodzież specjalnej troski, nawet wtedy, gdy podejmuje kształcenie starannie dobrane do swych potrzeb i możliwości, może mieć kłopoty z wywiązywania się z obowiązków z nim związanych. Należy zatem zaoferować jej wsparcie psychologiczne, dydaktyczne i społeczno-edukacyjne, a nawet mediacje w przypadku konfliktów i sytuacji kryzysowych. Rutynową wręcz formą pomocy powinny stać się – w razie potrzeby, która najczęściej jednak występuje – dodatkowe „wyrównawcze” godziny zajęć dydaktycznych, oczywiście nieodpłatne. Mogą to być lekcje z takich przedmiotów jak np. matematyka, język polski, warsztaty praktycznej nauki zawodu czy po prostu specjalna opieka pedagogiczna. Odpowiednie przygotowania, wsparcie i środki pomocowe powinny zapewnić pomyślne zakończenie kształcenia i długoterminową integrację tych młodych ludzi ze zbiorowością pracujących.

Wsparcia specjalnego wymaga – co oczywiste – młodzież niepełnosprawna, która wciąż ma problemy z kształceniem w szkołach. Jak wykazują badania, nadal nie wszystkie szkoły i uczelnie wyższe posiadają infrastrukturę i kadre pozwalającą na przyjęcie niepełnosprawnych uczniów/studentów. W tych budynkach, które – w zasadzie – zostały przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, nie zawsze przeprowadzono to w sposób racjonalny i funkcjonalny, albowiem często uwzględniono potrzeby osób z jednym tylko rodzajem niepełnosprawności, co wyklucza możliwość uczestnictwa osób z innymi rodzajami dysfunkcji. Zastrzeżenia budzą również kwalifikacje i postawy kadry dydaktycznej, zbyt obciążonej obowiązkami, niejednokrotnie nieposiadającej przygotowania specjalistycznego do pracy z osobami niepełnosprawnymi i wiedzy o specyfice pracy z osobą posiadającą określony rodzaj dysfunkcji organizmu. Złe doświadczenia i postawy dyskryminujące pozostałych uczestników kształcenia, a niekiedy nawet i kadry dydaktycznej, mogą zniechęcić do podejmowania dalszej aktywności edukacyjnej przez osoby niepełnosprawne.³⁶

Działanie M.3. Pomoc w podjęciu praktycznej nauki zawodu i zatrudnienia udzielana młodzieży specjalnej troski, a w szczególności osobom niepełnosprawnym.

Specjalna pomoc w podjęciu niesubsydiowanego zatrudnienia kierowana powinna być przede wszystkim do młodych osób niepełnosprawnych, a obejmowałyby mentalne i fizyczne przygotowanie do pracy oraz poszukiwanie miejsca pracy. Działanie to powinno objąć także przekazywanie umiejętności samodzielnego poszukiwania miejsca pracy, pozyskiwania informacji o lokalnym rynku pracy oraz sfery zachowań związanych z procesem kwalifikacyjnym stosowanym przez pracodawców w procedurze naboru pracowników. W tym przypadku chodziłoby między innymi o przygotowanie młodego człowieka do skutecznej autoprezentacji podczas rozmów kwalifikacyjnych.

Generalnie udzielana młodzieży specjalnej troski pomoc w podjęciu zatrudnienia niesubsydiowanego powinna mieć charakter zindywidualizowany, zależny od potrzeb i

³⁶ Szerzej na ten temat: *Projekt Zatrudnienie osób niepełnosprawnych – perspektywy wzrostu*, PFRON, IPiSS, CBOS, Warszawa 2013, s. 21, http://www.watchdogpfron.pl/wp-content/uploads/2014/02/Pater-Zatrudnienie_osob_niepelnosprawnych.pdf, dostęp 15.11.2014.

oczekiwań poszczególnych jednostek. Jej celem nadrzędnym powinno być zlikwidowanie barier oddzielających młodego człowieka, właściwie przygotowanego zawodowo, od miejsca pracy.

Działanie M.4. Osobista opieka w miejscu pracy nad osobami niepełnosprawnymi.

Osoby z dużym stopniem niepełnosprawności często mają trudności z utrzymaniem zatrudnienia, pomimo odpowiedniego wykształcenia i posiadania umiejętności wymaganych do świadczenia pracy. Dla rozwiązania tego problemu warto byłoby rozważyć wprowadzenie osobistej opieki w miejscu pracy. Miałaby ona doprowadzić do należytego zadbania o zaspokojenie potrzeb samostanowienia, samoorganizacji i równego udziału w zatrudnieniu młodych ludzi z ciężkim upośledzeniem niektórych funkcji. Podopieczni osobistych opiekunów w miejscu pracy otrzymywaliby pomoc potrzebną w końcowej fazie przygotowania zawodowego oraz w wykonywaniu pracy. W oparciu o poczucie tożsamości tych niepełnosprawnych młodych ludzi wsparcie powinno zostać skoncentrowane na samostanowieniu, podnoszeniu umiejętności zawodowych oraz uczestnictwie w procesie pracy i w życiu społecznym.

Działanie M.5. Coaching osób niepełnosprawnych w miejscu pracy.

Działanie to ma zapewnić długofalowe wsparcie dla młodych osób niepełnosprawnych i pomóc im w przyswajaniu umiejętności niezbędnych do świadczenia pracy. Jego celem jest zapewnienie zintegrowanego, zrównoważonego rynku pracy i równego dostępu do wynagrodzeń. Coaching w miejscu pracy powinien tak poprawić zawodowe i społeczne umiejętności osób niepełnosprawnych, aby pomóc im być niezależnymi w wykonywaniu zadań i spełnianiu wymagań związanych z zatrudnieniem. Jednocześnie przyczyniać powinien się do podnoszenia świadomości pracowników firm i wrażliwości na zagadnienia związane z niepełnosprawnością.

Działania M.4 i M.5 skierowane powinny być jedynie do młodzieży niepełnosprawnej, natomiast działanie M.3 – głównie do tejże młodzieży, jakkolwiek w uzasadnionych przypadkach mogłoby być oferowane również innym przedstawicielom młodych ludzi specjalnej troski.

Całokształtem pomocy młodym osobom niepełnosprawnym (przed i po podjęciu zatrudnienia) powinien zająć się „trener pracy”, czyli nowa, nieistniejąca obecnie w Polsce instytucja znacząco wpływająca na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych³⁷. Generalnie w województwie łódzkim (i w całej Polsce) należałoby rekomendować **model wspierania aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych młodych ludzi z udziałem trenera pracy, który byłby swoistym ich opiekunem** – przygotowującym do pracy, pomagającym poszukiwać miejsca pracy, a następnie będącym osobą wspierającą niepełnosprawnego pracownika na stanowisku pracy. Jest przy tym oczywiste, iż udział trenera pracy jest najbardziej wskazany i pożądanym w procesie aktywizacji zawodowej młodych ludzi ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a w przypadku stopnia umiarkowanego - tylko w sytuacji schorzeń, stanowiących największą barierę wejścia na

³⁷ Istniejące dotychczas w Polsce wsparcie osoby niepełnosprawnej przewiduje jedynie możliwość zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy. A zatem „osoba pomagająca” wspiera osobę niepełnosprawną dopiero (a właściwie już) w fazie podjęcia przez nią zatrudnienia.

rynek pracy. W przypadku schorzeń pozostałych oraz przy niepełnosprawności w stopniu lekkim istnienie trenera pracy nie jest niezbędne.

Działanie M.6. Opracowanie i wdrożenie kompleksowego modelu wspierania aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych młodych ludzi z udziałem trenera pracy

Działanie M.6 łączyłoby rozwiązania stosowane w ramach działań M.3, M.4 i M.5.

Jest jeszcze jedno działanie, które mogłoby wesprzeć młodych ludzi specjalnej troski. Chodzi o opracowanie i realizację specjalnych, jej dedykowanych programów przygotowywanych przez partnerstwa lokalne (patrz działanie P.3).³⁸

7. Wsparcie młodych imigrantów i reemigrantów

W średnim i długim okresie można oczekiwać spadku nasilenia emigracji zarobkowej tak z całej Polski, jak i obszaru województwa łódzkiego oraz wzrostu migracji powrotnych, co będzie pośrednim skutkiem procesu konwergencji gospodarek „starej” i „nowej” Unii Europejskiej.

Jednocześnie należy spodziewać się wzrostu liczby imigrantów z tzw. krajów trzecich (spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii), dla których tak cała Polska, jak i region łódzki stawać się będzie coraz bardziej atrakcyjnym miejscem zamieszkania i świadczenia pracy. Doświadczenia innych krajów wysoko rozwiniętych wskazują, iż imigranci (nie licząc nielicznej grupy wysokiej klasy specjalistów) na ogół podejmują prace w obszarze tzw. drugiego (wtórnego, ang. *secondary*) segmentu rynku pracy, charakteryzującego się stosunkowo niskim poziomem wynagrodzeń, brakiem szans na awans zawodowy, ograniczonymi możliwościami rozwoju zawodowego, niestabilnością miejsc pracy i innymi podobnymi (negatywnymi) cechami.

Napływ na polski rynek pracy pracowników cudzoziemskich (w tym osób młodych) i ich rodzin (wśród których będą dzieci i młodzież) wymaga przygotowania odpowiednich placówek pozwalających im na integrację z mieszkańcami danego obszaru, na którym żyją i pracują. Chodzi o instytucje o charakterze jednocześnie społecznym, edukacyjnym i kulturowym, pełniące w pewnym zakresie funkcje pomocowe. Instytucje takie powinny

³⁸ Dobrym przykładem takiego programu może być ogłoszony w 2009 r. we Francji plan *Emergency Plan for Youth Employment* (Plan awaryjny na rzecz Zatrudnienia Młodzieży) jako środek poprawy sytuacji młodych ludzi na rynku pracy. Współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego, składał się z szeregu środków dotyczących praktyk zawodowych, programów szkoleniowych lub subsydiowanych umów o pracę. Przewidywał także utworzenie 7000 miejsc w szkołach "drugiej szansy". Szkoły „drugiej szansy” są rezultatem europejskiej inicjatywy pilotażowej podjętej na rzecz zwalczania wykluczenia społecznego młodzieży tak czy inaczej społecznie upośledzonej i zmarginalizowanej. Jej celem było zapewnienie „drugiej szansy” rozpoczęcia edukacji dla młodych ludzi w wieku 18-25 lat, którzy wypadli z systemu kształcenia na dłużej niż jeden rok i nie posiadają kwalifikacji zawodowych. Punktem wyjściowym do zainicjowania szkół „drugiej szansy” było zawiązywanie długoterminowych partnerstw lokalnych między instytucjami angażującymi się w społeczną i ekonomiczną integrację ludzi młodych. Pierwsza Szkoła Drugiej Szansy powstała w Marsylii w 1997 r. W 2004 r. istniejące wówczas cztery szkoły „drugiej szansy” opracowały Kartę Zasad Fundamentalnych (*Charter of Fundamental Principles*) dla tego typu szkół we Francji oraz stworzyły francuską sieć znaną jako *Réseau des Écoles de la 2^e Chance en France*. Zasady sieci zostały zbudowane w czterech obszarach określających możliwości społecznej i zawodowej integracji młodych ludzi bez kwalifikacji zawodowych: 1) budowanie programów poza tradycyjnymi schematami szkolnymi, 2) rozwój specyficznych i adresowanych indywidualnie programów szkoleń dla młodzieży, 3) zapewnienie trwałego i kompleksowego wsparcia oraz 4) nauczanie metod poszukiwania pracy w firmach. Do realizacji programu włączono ośrodki szkoleniowe, publiczne służby zatrudnienia oraz izby gospodarcze. (Szerzej na ten temat: E. Kryńska, Z. Wiśniewski, *Rozwiązania sprzyjające zatrudnianiu osób młodych w Polsce*, 2012).

zostać zlokalizowane w gminach, w których występuje największe zapotrzebowanie na pracę imigrantów.

Działanie I.1. Opracowanie instytucjonalnych podstaw asymilacji i integracji młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

Podobną opiekę instytucjonalną należałoby przygotować na wypadek (hipotetycznie możliwego) nasilenia migracji powrotnych, czyli reemigracji polskich emigrantów zarobkowych wraz z urodzonymi na obczyźnie dziećmi. Będzie to również skutkiem przede wszystkim efektu konwergencji, który niewątpliwie wystąpi w polskiej gospodarce. Na zjawisko takie należy się zatem przygotować.

W ramach opieki instytucjonalnej młodym ludziom pochodzącym ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych należy zapewnić pomoc umożliwiającą im włączenie się do zbiorowości polskich pracowników. Przedmiotem takiej pomocy powinna być przede wszystkim diagnoza i ocena luk kompetencji kluczowych (zwłaszcza umiejętności porozumiewania się w języku polskim, kompetencji informatycznych oraz inicjatywności i przedsiębiorczości), następnie identyfikacja potrzeb edukacyjnych i szkoleniowych imigrantów, a dalej - pomoc w ich zaspokajaniu.

Działanie I.2. Zapewnienie pomocy w asymilacji i integracji młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

Poddziałanie I.2.1. Ocena luk kompetencji kluczowych młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

Poddziałanie I.2.2. Identyfikacja potrzeb edukacyjnych młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

Poddziałanie I.2.3. Organizacja procesu edukacyjnego młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

Poddziałanie I.2.4. Asymilacja kulturowa i środowiskowa młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

8. Działania adresowane do dwóch grup młodzieży

Listę działań na rzecz osób młodych w wieku 15-25 lat pozostających bez zatrudnienia należy dalej podzielić na dwie, adresowane do dwóch subpopulacji tworzących tę zbiorowość, czyli osób będących w wieku 15-18 lat oraz osób w wieku 19-25 lat. Kryterium oddzielającym obie subpopulacje jest relacja do obowiązku nauki. Art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi bowiem, iż każdy ma prawo do nauki, a nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania tego obowiązku określa ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w Polsce³⁹. Zgodnie z tą ustawą, górną granicę wieku, do którego nauka jest obowiązkiem jest 18 lat.

Omówione dalej działania na rzecz młodych osób w wieku 18-25 lat, mające ułatwić im podejmowanie i kontynuowanie zatrudnienia, zostały zatem podzielone, ale podział ten nie jest sztywny. Wskazanie jakiegoś działania jako właściwego dla jednej z subpopulacji, nie wyklucza wykorzystania go w drugiej. Intencją podziału było jedynie zaakcentowanie

³⁹ Dz. U. z 1991 r. nr 95 poz. 425 z późn. zm.

potrzeby koncentracji na posunięciach zalecanych i dostosowanych do specyfiki danej grupy wiekowej.

8.1. Młodzież nastoletnia (15-18 lat)

Na współczesnych rynkach pracy podstawową charakterystyką jakościową pracobiorców oferujących swą zdolność do pracy stała się posiadana przez nich wiedza, kwalifikacje i umiejętności zawodowe. Brak dopasowania między wiedzą i umiejętnościami posiadanymi przez czynnych zawodowo a wiedzą i umiejętnościami, na które występuje zapotrzebowanie w gospodarce, wywołuje szereg niekorzystnych skutków, do których zaliczyć należy przede wszystkim brak możliwości zatrudnienia części podaży pracy i związana z tym frustracja, obniżenie dochodów, występowanie patologii społecznych itp. Problem ten dotyczy w szczególności ludzi młodych, dla których podjęcie i utrzymanie zatrudnienia najczęściej jest podstawowym warunkiem wkroczenia w dorosłość.

Z tego właśnie powodu działania na rzecz osób w wieku 15-18 lat skoncentrowane powinny być na stwarzaniu okoliczności sprzyjających uzyskiwaniu przez nie wiedzy i umiejętności poprawiających zdolność do zatrudnienia.

Wypełnienie obowiązku nauki

Obowiązek szkolny dziecka trwa do ukończenia przez nie gimnazjum, nie dłużej niż do 18 roku życia, zaś obowiązek nauki rozpoczyna się od ukończenia gimnazjum i również trwa nie dłużej niż do ukończenia 18 roku życia. Obowiązek nauki spełnia się po ukończeniu gimnazjum przez⁴⁰:

- uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadgimnazjalnej,
- realizowanie, zgodnie z odrębnymi przepisami, przygotowania zawodowego u pracodawcy,
- uczęszczanie do szkoły za granicą lub przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce,
- uczęszczanie do szkoły wyższej, kiedy uczeń ukończył gimnazjum przed ukończeniem 18 roku życia.

Działania wobec osób w wieku 15-18 lat powinny zatem koncentrować się przede wszystkim na tworzeniu warunków do wywiązywania się z obowiązku nauki. W szczególności istotne są działania kierowane do młodych ludzi przedwcześnie opuszczających system szkolny, zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Są one jak do tej pory domeną jednej z instytucji rynku pracy, jaką są Ochotnicze Hufce Pracy (OHP). Należałoby rozważyć większe zaangażowanie w tworzenie warunków do wywiązywania się młodych ludzi z obowiązku nauki także innych instytucji, jak organizacje pozarządowe czy partnerzy społeczni, a zwłaszcza organizacje pracodawców i sami pracodawcy. Zaangażowanie to musi zostać poprzedzone konstrukcją nowego systemu pomocy instytucjonalnej oferowanej młodym ludziom przedwcześnie opuszczającym system szkolny, lub zagrożonym takim ryzykiem.

Działanie A.1. Opracowanie systemu instytucjonalnego wsparcia młodych ludzi zagrożonych i dotkniętych przedwczesnym opuszczeniem systemu szkolnego.

⁴⁰ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w Polsce (Dz. U. z 1991 r. nr 95 poz. 425 z późn. zm.).

Przygotowanie do wejścia na rynek pracy - poradnictwo zawodowe

Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, system ten w Polsce **powinien zapewniać** (między innymi) **dostosowywanie kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy oraz przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia** (art. 1). Pomoc w tej drugiej sferze może być udzielana w dwóch miejscach: wyspecjalizowanych placówkach pozaszkolnych oraz w szkołach.

Zasady udzielania pomocy dzieciom i młodzieży w wyborze kierunku dalszego kształcenia i zawodu w **wyspecjalizowanych placówkach pozaszkolnych** ustala Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych⁴¹. W świetle tego rozporządzenia, pomocy uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej udzielać mają publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

Zasady pomocy dzieciom i młodzieży w wyborze kierunku dalszego kształcenia i zawodu w **szkołach** określa z kolei Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁴². Rozporządzenie to zawiera definicję pomocy pedagogiczno-psychologicznej w odniesieniu do doradztwa zawodowego mówiącą, iż jest to:

- rozpoznawanie potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb ucznia i umożliwianie ich zaspokojenia,
- wspieranie uczniów, aktywnymi metodami, w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej oraz udzielanie informacji w tym zakresie,
- wspieranie nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna polegać ma w szczególności na wspieraniu uczniów, metodami aktywnymi, w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej, udzielaniu informacji w tym zakresie oraz wspieraniu nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa, a także zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole jest organizowana (między innymi) w formie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu w celu wspomaganie uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, przy wykorzystaniu aktywnych metod pracy. Zajęcia takie prowadzić powinni doradcy zawodowi lub nauczyciele, wychowawcy, psychologowie albo pedagodzy, posiadający przygotowanie do prowadzenia zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu.

W szkole i placówce **może być** zatrudniony doradca zawodowy. Jeżeli jest zatrudniony, to do jego zadań należy (między innymi) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz na pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej, gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia, a także udzielanie indywidualnych porad uczniom i rodzicom.

⁴¹ Dz. U. z 2003 r., Nr 5, poz. 46.

⁴² Dz. U. z 2003 r., Nr 11, poz. 114.

Jak wynika z przeglądu aktów prawnych dotyczących doradztwa zawodowego w procesie edukacji, doradcy zawodowi mogą być zatrudnieni we wszystkich szkołach. Czyli uznać można, iż są podstawy prawne i instytucjonalne tworzenia dobrych podstaw świadomego podejmowania decyzji w odniesieniu do przyszłej pracy zawodowej przez uczniów. Niestety brakuje jednego zapisu - mówiącego, że w każdej szkole **ma lub musi** być zatrudniony doradca, wyraźnie mówi się natomiast, iż **może być** zatrudniony. To powoduje, iż zakres doradztwa zawodowego w szkołach w istocie jest ograniczony, co nie sprzyja podejmowaniu racjonalnych decyzji przez młodych ludzi. Powoduje to ograniczenie dostępu młodych ludzi do specjalistów w zakresie wyboru i budowania ścieżki kariery zawodowej w tej fazie życia, która wyborom takim najbardziej sprzyja.

Jako pierwsze działanie na rzecz poprawy funkcjonowania poradnictwa zawodowego należałoby zatem w województwie łódzkim wprowadzić doradców zawodowych przede wszystkim do wszystkich gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

Działanie A.2. Zaangażowanie doradców zawodowych we wszystkich gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych województwa łódzkiego.

Chodzi o to, by poradnictwo zawodowe uznane zostało za jeden z podstawowych instrumentów dostosowania wyborów ścieżek zawodowych młodych ludzi do potrzeb gospodarki i rynku pracy, a tym samym elementem systemu ułatwiającego podejmowanie zatrudnienia. Traktowane musi być przy tym jako proces ciągły, a nie w kategoriach zdarzenia incydentalnego czy pojedynczego.

Drugim działaniem z tego zakresu jest wprowadzenie programów nauczania realizowanych w gimnazjach poradnictwa zawodowego jako przedmiotu obowiązkowego. Przedmiot ten powinien umożliwić każdemu uczniowi na identyfikację własnych predyspozycji i umiejętności oraz pomóc w wyborze ścieżki kariery zawodowej. Wspomagać powinny go takie środki, jak:

- poprawa podstawowych umiejętności uczenia się,
- obowiązkowe poradnictwo zawodowe;
- nabywanie praktycznych doświadczeń (dni praktyki zawodowej, wizyty w firmach, odwiedzanie ośrodków informacji i poradnictwa zawodowego itp.) oraz
- informacje przekazywane przez doradców edukacyjnych.

Działanie A.3. Wprowadzenie do programów nauczania realizowanych w gimnazjach w województwie łódzkim przedmiotu „poradnictwo zawodowe”.

Obok zagadnień ściśle wiążących się z poradnictwem zawodowym, w ramach tego przedmiotu powinny znaleźć się kwestie związane z poruszaniem się na rynku pracy, takie jak sposoby pisania listów motywacyjnych czy podań istotnych przy staraniu się o miejsce pracy lub staż, a także szczegółowe informacje na temat zawodów i programów szkoleniowych oraz oferty pracy i praktyk zawodowych.

Działaniem trzecim to utworzenie w każdym powiecie województwa łódzkiego ośrodka informacji o zawodach. Ośrodki takie oferowałyby bezpłatnie szeroki wybór mediów informacyjnych dotyczących zawodów (ze szczególnym wskazaniem tych, na które występuje zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy), aktualne i przewidywane możliwości zatrudnienia, a także miejsc praktyki i kształcenia zawodowego dostępnych w okolicy. Tego typu ośrodki istnieją np. w Austrii (BIZ - *BerufsInfoZentren*). Dodać oczywiście trzeba, iż

ośrodki te byłyby dostępne dla wszystkich, nie tylko dla młodzieży, ale ich aktywności powinny być skoncentrowane na tej właśnie grupie docelowej.

Działanie A.4. Utworzenie w każdym powiecie województwa łódzkiego ośrodka informacji o zawodach

Przygotowanie do wejścia na rynek pracy – szkolne biura karier

Badania wykazują, iż młodzi ludzie nie są przygotowani właściwie do poruszania się na rynku pracy, nie znają jego instytucji, nie wiedzą jaki może być w przyszłości ich status na ni,. Nie są zorientowani gdzie i jak poszukiwać, selekcjonować i oceniać informacje o zapotrzebowaniu na pracowników. Obok wskazanego w niniejszym opracowaniu działania A.3. Wprowadzenie do programów nauczania realizowanych w gimnazjach przedmiotu „poradnictwo zawodowe”, warto byłoby wrócić do już przetestowanego rozwiązania, jakim były „Szkolne Ośrodki Kariery” (tzw. SZOK-i). Działały one w latach 2005-2007w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o uprawnieniach szkół publicznych. Zostały utworzone decyzją Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach programu Aktywizacji Zawodowej Absolwentów „Pierwsza Praca”. Finansowane były ze środków budżetowych. O grant na utworzenie Szkolnego Ośrodka Kariery mogły ubiegać się szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne o uprawnieniach szkół publicznych, po uzyskaniu pisemnej zgody organu prowadzącego. Szkoła ubiegająca się o grant musiała mieć zatrudnionego szkolnego doradcę zawodowego lub złożyć oświadczenie, że zostanie on zatrudniony w wyznaczonym terminie. Klienci Szkolnych Ośrodków Kariery poprzez uczestniczenie w tych zajęciach byli przygotowywani do samodzielnego poruszania się po rynku pracy i edukacji.

Działanie A.5. Powołanie szkolnych biur karier we wszystkich gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Szkolne biura karier powinny realizować działania podobne, jak Akademickie Biura Karier (ABK), to znaczy skupiać się na:

- dostarczaniu uczniom i absolwentom szkół (zwłaszcza zawodowych) informacji o rynku pracy i możliwościach dalszego podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- zbieraniu, klasyfikowaniu i udostępnianiu ofert pracy, staży i praktyk zawodowych,
- prowadzeniu bazy danych uczniów i absolwentów szkół zainteresowanych znalezieniem pracy,
- pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu odpowiednich kandydatów na wolne miejsca pracy, praktyki oraz staże zawodowe,
- pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy przez uczniów i absolwentów.

Podobnie jak ABK również, szkolne biura karier powinny pomagać uczącej się młodzieży w wejściu na rynek pracy. Ich celem nadrzędnym czy też misją byłoby nie tyle znalezienie pracy uczniom, czy (zwłaszcza) absolwentom, ile zapewnienie każdemu zainteresowanemu doradztwa zawodowego, pozwalającego profesjonalnie zdiagnozować najbardziej optymalne ścieżki rozwoju kariery zawodowej oraz dostarczenie praktycznej wiedzy, jak zachować się na rynku pracy, by zostać zatrudnionym przez wybranego przez absolwenta pracodawcę. Działalność szkolnych biur karier mogłaby być również zorientowana na pracodawców, poszukujących jako kandydatów do pracy lub na praktyki uczniów i absolwentów szkół. Odbiorcami posiadanych przez nie informacji byłyby również władze szkolne, które mogłyby – przy ich pomocy – dokonywać dostosowań kierunków kształcenia do rzeczywistych jego efektów, odzwierciedlanych sytuacją absolwentów na rynku pracy.

Szkolne biura karier powinny być powoływane we wszystkich szkołach w województwie łódzkim, przy czym priorytetowe w tym zakresie powinny być szkoły położone na terenach wiejskich i w małych miastach.

Przygotowanie do wejścia na rynek pracy – praktyczna nauka zawodu

Ważnym elementem przygotowującym do podjęcia pracy jest praktyczna nauka zawodu odbywana przez uczniów oraz pracowników młodocianych. Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁴³, „praktyczna nauka zawodu może odbywać się w placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, warsztatach szkolnych, pracowniach szkolnych, u pracodawców, a także w indywidualnych gospodarstwach rolnych” (art. 70, ust. 1). Dodatkowo w tym samym artykule, w jego ustępie 6 stwierdza się, iż „Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może zawierać porozumienia z organizacjami pracodawców, samorządami gospodarczymi oraz innymi organizacjami pozarządowymi w celu poprawy stanu kształcenia zawodowego, w szczególności realizacji praktycznej nauki zawodu”.

Warunki i tryb organizowania praktycznej nauki zawodu precyzuje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu⁴⁴. Stosuje się ono do:

- uczniów i słuchaczy publicznych szkół ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie zawodowe oraz
- pracowników młodocianych, odbywających praktyczną naukę zawodu w ramach przygotowania zawodowego.

Praktyczną naukę zawodu uczniów organizuje szkoła, zaś pracowników młodocianych - pracodawca, który zawarł z nimi umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego.

Praktyczna nauka zawodu jest organizowana w dwóch formach: **zajęć praktycznych i praktyk zawodowych**. Podstawowym i najważniejszym miejscem odbywania praktycznej nauki zawodu przez polskich uczniów zasadniczych szkół zawodowych i techników są stanowiska pracy u pracodawców, poza tym mogą oni swe umiejętności nabywać w warsztatach szkolnych oraz w Centrum Kształcenia Praktycznego

Celem **zajęć praktycznych** jest opanowanie przez uczniów i młodocianych umiejętności zawodowych niezbędnych do podjęcia pracy w danym zawodzie. Zajęcia praktyczne w szkole prowadzą nauczyciele, zaś u pracodawców i w indywidualnych gospodarstwach rolnych mogą także je prowadzić pracodawcy lub wyznaczeni przez nich pracownicy albo osoby prowadzące indywidualne gospodarstwa rolne (tzw. "instruktorzy praktycznej nauki zawodu"). Ci ostatni powinni spełniać wiele wymagań, a między innymi - posiadać co najmniej tytuł mistrza w zawodzie, którego będą nauczać i przygotowanie pedagogiczne.

Natomiast **praktyki zawodowe** organizuje się w celu zastosowania i pogłębienia zdobytej wiedzy i umiejętności zawodowych w rzeczywistych warunkach pracy.

Zakres wiadomości i umiejętności nabywanych przez uczniów na zajęciach praktycznych i praktykach zawodowych oraz ich wymiar godzin określa program nauczania dla danego zawodu dopuszczony do użytku w danej szkole.

Obecnie – jak wynika z przeglądu rozwiązań prawnych - praktyki zawodowe obligatoryjne są jedynie w szkołach zawodowych. Tymczasem doświadczenia krajów, w których dopracowano się rozwiązań sprzyjających zatrudnianiu osób młodych (a przede wszystkim

⁴³ Tekst jednolity: Dz. U. z 1996 r., Nr 67, poz. 329 ze zm.

⁴⁴ Dz. U. z 2010 r., Nr 244, poz. 1626.

Niemiec i Austrii) wskazują, iż drogą prowadzącą w dobrym kierunku jest organizacja praktycznej nauki zawodu, szczególnie w tak istotnym obszarze jak współpraca między pracodawcami a szkołami oraz uznanie praktyk zawodowych za podstawowy element ułatwiający przejście ze świata edukacji do świata pracy.

Rekomendować zatem należy działanie polegające na wprowadzeniu praktyk zawodowych do programów nauczania szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych niezawodowych. Oprócz oferowania możliwości nabycia umiejętności praktycznych, pozwoliłyby na swego rodzaju orientację zawodową. Właściwe działanie poprzedzone być musi opracowaniem programu tych praktyk, dostosowanym do percepcji uczniów poszczególnych typów szkół i wieku. Program musi być również dostosowany do bieżących i przewidywanych wymagań popytowej strony rynku pracy.

Działanie A.6. Wprowadzenie praktyk zawodowych do programów nauczania szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych niezawodowych zlokalizowanych w województwie łódzkim.

Praktyki zawodowe powinny być organizowane we wszystkich szkołach z terenu województwa łódzkiego, a w pierwszej kolejności z terenów wiejskich oraz małych miast.

Przygotowanie do wejścia na rynek pracy poprzez praktyczną naukę zawodu obejmuje również **naukę zawodu** oraz **przyuczenie do wykonywania określonej pracy** kategorii rynku pracy określanej jako młodociani. Zgodnie z polskim kodeksem pracy zabronione jest bowiem zatrudnianie osoby, która nie ukończyła 16 lat (art. 190 kp)⁴⁵. Osoba, która ukończyła 16 lat a nie przekroczyła 18 lat w rozumieniu tego kodeksu jest **młodocianym**.

Kodeks pracy dopuszcza zatrudnienia młodocianych, którzy – po pierwsze – ukończyli co najmniej gimnazjum oraz – po drugie – przedstawia świadectwo lekarskie, że praca danego rodzaju nie zagraża ich zdrowiu. Kodeks jednocześnie dopuszcza do:

- zatrudnianie młodocianych, którzy nie ukończyli gimnazjum,
 - zwolnienie młodocianych nie posiadających kwalifikacji zawodowych od odbycia przygotowania zawodowego,
 - zatrudnianie osób niemających 16 lat, które ukończyły gimnazjum oraz
 - zatrudniania osób niemających 16 lat, które nie ukończyły gimnazjum
- na podstawie przepisów szczegółowych⁴⁶.

⁴⁵ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21 poz. 94 z późn. zmianami).

⁴⁶ Z młodocianym, który nie ukończył gimnazjum, może być, na wniosek jego przedstawiciela ustawowego lub opiekuna, zawarta umowa o pracę w celu przygotowania zawodowego odbywanego w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy, jeżeli został on przyjęty do oddziału przysposabiającego do pracy utworzonego w gimnazjum oraz uzyskał pozytywną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej albo uzyskał zezwolenie dyrektora gimnazjum, w którego obwodzie mieszka, na spełnianie obowiązku szkolnego poza szkołą oraz uzyskał pozytywną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej. Z osobą niemającą 16 lat, która ukończyła gimnazjum, może być zawarta umowa o pracę w celu przygotowania zawodowego w formie nauki zawodu, natomiast z osobą niemającą 16 lat, która nie ukończyła gimnazjum, może być zawarta umowa o pracę w celu przygotowania zawodowego w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy. W każdym z tych dwóch przypadków zawarcie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego wymaga wyrażenia na to zgody przez przedstawiciela ustawowego lub opiekuna tej osoby; przedstawienia zaświadczenia lekarza, uprawnionego do przeprowadzania badań profilaktycznych pracowników, stwierdzającego, że praca danego rodzaju nie zagraża zdrowiu tej osoby oraz przedstawienia pozytywnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej. (Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie przypadków, w których wyjątkowo jest dopuszczalne zatrudnianie młodocianych, którzy nie ukończyli gimnazjum, osób niemających 16 lat, które ukończyły gimnazjum, oraz osób niemających 16 lat, które nie ukończyły gimnazjum, Dz. U. z 2002 r. Nr 214 poz. 1808).

Młodociany, który nie posiada kwalifikacji zawodowych może być zatrudniony **jedynie w celu przygotowania zawodowego**, jest zobowiązany do dokończania do ukończenia 18 lat w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum (jeśli takich nie ukończył), a także w szkole ponadgimnazjalnej czy lub formach pozaszkolnych. Pracodawca musi mu to oczywiście umożliwić, np. zwalniając od pracy.

Przygotowanie zawodowe młodocianych pracowników występuje w dwóch formach: **nauki zawodu** oraz **przyuczenia do wykonywania określonej pracy**.

Celem **nauki zawodu** jest przygotowanie do pracy w charakterze wykwalifikowanego robotnika lub czeladnika. Obejmuje ona praktyczną naukę zawodu organizowaną u pracodawcy oraz dokończanie teoretyczne. Kończy się egzaminem, którego koszt pokrywa pracodawca zatrudniający młodocianego. Pracodawca może również sfinansować egzamin poprawkowy swojego pracownika.

Natomiast celem **przyuczenia do wykonywania określonej pracy** jest przygotowanie młodocianego do pracy w charakterze przyuczonego robotnika. Nauka zawodu oraz przyuczenie do wykonywania określonej pracy kończy się egzaminem. Jeśli młodociany go nie zda, to okres przyuczenia można wydłużyć o dodatkowe 3 miesiące.

Dodać trzeba, iż przygotowanie zawodowe młodocianych może prowadzić pracodawca, osoba prowadząca zakład pracy w imieniu pracodawcy lub osoba zatrudniona u pracodawcy, pod warunkiem posiadania kwalifikacji wymaganych od instruktorów praktycznej nauki zawodu.

Młodociany może być także zatrudniony na podstawie umowy o pracę **przy wykonywaniu prac lekkich**, czyli nie powodujących zagrożenia dla życia, zdrowia i rozwoju psychofizycznego młodocianego, a także nie utrudniających młodocianemu wypełniania obowiązku szkolnego.

Ważnymi rozwiązaniami instytucjonalnymi jest możliwość dwóch rodzajów wsparcia finansowego przysługujących pracodawcy zatrudniającemu pracowników młodocianych w celu przygotowania zawodowego

- refundacji wypłaconych im wynagrodzeń oraz opłaconych od tych wynagrodzeń składek na ubezpieczenia społeczne.⁴⁷
- dofinansowania kosztów ich kształcenia⁴⁸.

Refundacja wynagrodzeń oraz opłaconych od tych wynagrodzeń składek na ubezpieczenia społeczne następuje ze środków Funduszu Pracy, a dokonywana jest przez Ochotnicze Hufce Pracy. O refundację może się ubiegać pracodawca zamierzający zatrudnić młodocianych, który – po pierwsze - chce zatrudnić ich w zawodach określonych w wykazie zawodów ogłaszanych w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz – po drugie - spełnia warunki

⁴⁷ Refundacja ta dokonuje się na mocy Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 kwietnia 2007 r. w sprawie refundowania ze środków Funduszu Pracy wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom (Dz. U. 2007 nr 77 poz. 518) oraz zmieniających je rozporządzeń Ministra Pracy i Polityki Społecznej:

- z dnia 16 grudnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie refundowania ze środków Funduszu Pracy wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom (Dz. U. z 2010 r. Nr 244 poz. 1632),
- z dnia 19 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie refundowania ze środków Funduszu Pracy wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom (Dz. U. z 2008 r. Nr 235 poz. 1601);
- z dnia 24 czerwca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie refundowania ze środków Funduszu Pracy wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom (Dz. Z U. 2008 r. Nr 112 poz. 716).

⁴⁸ Dofinansowanie kosztów kształcenia dokonuje się na mocy ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 205, poz. 1206).

(pracodawca, osoba prowadząca w jego imieniu zakład pracy lub osoba u niego zatrudniona) do prowadzenia przygotowania zawodowego w zakresie wymagań zawodowych i pedagogicznych określonych w przepisach regulujących odbywanie przygotowania zawodowego.

Ten nacisk na praktyczną naukę zawodu wynika z obserwacji i badań wskazujących, iż głównym czynnikiem sprawczym niepowodzeń młodych ludzi na rynku pracy jest brak doświadczenia i dostępu do praktyki. Pamiętać jedna należy, iż „nie ma praktykanta bez pracodawcy”. W związku z tym należałoby w województwie łódzkim przygotować system instrumentów - zachęt dla pracodawców, skłaniających ich do przyjmowania uczniów szkół, a także studentów wyższych uczelni w charakterze praktykantów oraz pracowników młodocianych dla praktycznej nauki zawodu. Najlepiej oczywiście by były to zachęty finansowe, uzupełniające oferowane dotychczas. Mogą one jednak przyjmować inną postać, np. kampanii mającej na celu wyróżnienie pracodawców województwa łódzkiego przyjaznych praktykantom i pracownikom młodocianym. Kampania taka byłaby organizowana przez instytucje dialogu społecznego (regionalne, czy lokalne) w formie konkursów na pracodawcę najbardziej przyjaznego młodym ludziom zgłębiających tajniki praktycznej nauki zawodu.. W konkursach tych pierwsze miejsca byłyby zarezerwowane dla tych pracodawców, którzy – przyjmując i akceptując młodych ludzi jako członków załogi - podejmują próby zarządzania różnorodnością lub/i skutecznie je wdrożyli, a także wdrażają ideę społecznej odpowiedzialności biznesu. Miejsca te byłyby oczywiście premiiowane finansowo.

Dodać trzeba, iż pierwszorzędne miejsce w systemy kreacji miejsc praktycznej nauki zawodu powinny mieć instytucje sektora publicznego, w tym zwłaszcza organy władzy i administracji rządowej i samorządowej województwa łódzkiego i ich urzędy. Chodzi w tym przypadku o wywołanie tzw. efektu demonstracji – zachodzi duże prawdopodobieństwo, iż otwartość instytucji publicznych na młodych ludzi praktycznie uczących się zawodu wywołałaby podobne zachowanie pracodawców sektora prywatnego.

Działanie A.7. Opracowanie systemu zachęt skłaniających pracodawców województwa łódzkiego do przyjmowania uczniów i studentów oraz pracowników młodocianych do praktycznej nauki zawodu.

System zachęt skłaniających do przyjmowania uczniów i studentów oraz pracowników młodocianych do praktycznej nauki zawodu powinien uwzględniać specjalne przywileje dla tych pracodawców, którzy zgodzą się na przyjęcie młodych ludzi określonych w niniejszym opracowaniu jako „młodzież specjalnej troski” (zmarginalizowana), czyli osoby niepełnosprawne, mające problemy społeczne, z deficytami edukacyjnymi i inne.

Celem działania polegającego na zastosowaniu zachęt dla pracodawców do tworzenia miejsc pracy dla młodocianych pracowników oraz uczniów odbywających praktyki zawodowe jest zwiększenie oferty miejsc praktycznej nauki zawodu poprzez zachęty do tworzenia dodatkowych miejsc szkoleniowych w firmach. Nawiązuje ono w swej istocie do rozwiązań przyjętych w programie *Blum Bonus* realizowanym w Austrii od 2005 r. Podstawową zachętą było finansowanie comiesięcznych zryczałtowanych dopłat do kosztów praktyk zawodowych. W swej kolejnej edycji z 2008 r. program *Blum Bonus II* oferował nie tylko dotacje dla pracodawców, których celem było zachęcenie do tworzenia dodatkowych miejsc praktycznej nauki zawodu, wprowadził też kryteria jakościowe. Dodatkowe subwencje objęły np. dotacje dla pracodawców przyjmujących praktykantów po raz pierwszy lub po dłuższej przerwie, dotacje dla nowo powstałych firm przyjmujących praktykantów; premie za doskonały lub dobry wynik egzaminu końcowego praktykanta; dotacje do to regionalnych klastrów

(porozumień) firm szkolących praktykantów; czy dotacje dla firm realizujących działania mające na celu zapewnienie równości dostępu do praktyki zawodowej młodych kobiet i mężczyzn.

Najdalej idącym działaniem wprowadzania praktyk zawodowych jako istotnego elementu przygotowania młodych ludzi do zatrudnienia byłoby wdrożenie w województwie łódzkim dualnego systemu kształcenia zawodowego

Działanie A.8. Wdrożenie w województwie łódzkim dualnego systemu kształcenia zawodowego.

Wyróżnia się dwa klasyczne systemy kształcenia zawodowego - system „szkolny” i system dualny (przemienny) oraz system mieszany, łączący system szkolny i dualny. W dualnym (przemiennym) systemie kształcenia zawodowego uczniowie w szkole zdobywają wiedzę teoretyczną, a umiejętności wykonywania zawodu pod kierownictwem instruktorów i mistrzów zgłębiają na konkretnych stanowiskach w przedsiębiorstwach. W tym systemie trzyletni lub czteroletni cykl kształcenia dzieli się najczęściej na dwie równe części, zachowując zasadę, że praktyczna nauka zawodu na stanowiskach pracy jest integralną częścią tegoż cyklu. Od strony organizacyjnej wygląda to różnie, może być to np. tydzień w szkole - tydzień na stanowiskach pracy, trzy dni w szkole - dwa na stanowiskach pracy itp. Podstawową cechą dualnego systemu kształcenia zawodowego jest naprzemienna nauka w szkole i staż na stanowiskach pracy w przedsiębiorstwie. Uczeń jest równocześnie pracownikiem, otrzymuje wynagrodzenie i jest ubezpieczony. Inną jego cechą jest duże zaangażowanie partnerów społecznych na wszystkich poziomach edukacji. Dualny system kształcenia zawodowego dominuje w takich krajach jak Austria, Czechy, Dania, Niemcy, Norwegia i Szwajcaria, system „szkolny” w Belgii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Polsce, Portugalii, Szwecji i we Włoszech, natomiast system mieszany w Finlandii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu, na Węgrzech i w Wielkiej Brytanii.⁴⁹ Zwraca uwagę, iż w krajach stosujących dualny system kształcenia zawodowego sytuacja młodych ludzi na rynku pracy, obrazowana wysokością stopy bezrobocia, jest względnie dobra.

W Polsce dualny system kształcenia zawodowego jest stosowany w formie cząstkowej, ponieważ tylko 16% uczniów szkół zawodowych uczy się w systemie dualnym, natomiast w Niemczech odsetek ten wynosi 69%, w Szwajcarii 89%, w Czechach 58%, w Austrii 47%, na Węgrzech 41%, a w Holandii 38%⁵⁰.

System dualnego kształcenia zawodowego w Polsce wdrażany jest już w województwie śląskim, gdzie z inicjatywy Zarządu Województwa Śląskiego przygotowany został *Śląski Program Powszechnych Praktyk "Dualna Klasa"*. Wdrażaniem działań dostosowujących ofertę szkolnictwa zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2013-2020, będzie zajmował się Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach. Projekt będzie realizowany w ścisłym partnerstwie z pracodawcami. Dlatego przewiduje m.in. poszerzenie liczby godzin praktyk zawodowych na miejscu u pracodawcy.⁵¹

⁴⁹ Szerzej na ten temat: M. Kabaj, *System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce*, Związek Rzemiosła Polskiego, Warszawa 2011, s. 47-48 oraz M. Kabaj, *Projekt programu wdrożenia systemu kształcenia dualnego w Polsce*, ekspertyza, 2012, maszynopis.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ *Śląski Program Powszechnych Praktyk "Dualna Klasa"*, Rynek Pracy Nr 2/2014, s. 4-5, http://rynekpracy.2.14.epublish24.com/RYNEK_PRACY/assets/basic-html/page5.html, dostęp 23.11.2014.

Nie ulega wątpliwości, iż również w województwie łódzkim edukacja zawodowa wymaga gruntownej reformy opartej na idei poprawy zdolności do zatrudnienia. Oznacza to projektowanie takich programów nauczania, które wyposażą młodzież w kwalifikacje i umiejętności pożądane przez pracodawców, a jednocześnie umożliwią jej realizację własnych aspiracji zawodowych. Może to być osiągnięte jedynie w oparciu o bliską współpracę szkół i przedsiębiorstw na poziomie lokalnym. Współpraca taka nie powinna ograniczać się jedynie do zapewnienia młodym osobom miejsc do praktycznej nauki zawodu. Powinna także podążać w kierunku umożliwiającym nauczycielom zdobywanie wiedzy o zasadach rządzących współczesnym rynkiem pracy (np. w oparciu o staże przemysłowe). Dzięki temu proces nauczania w systemie edukacji zawodowej ma szansę być bezpośrednio związany z rzeczywistością gospodarczą, a nie tylko przekazywać teoretyczne informacje o regulacjach w niej panujących.

Poddziałanie A.8.1. Opracowanie programów nauczania dualnego kształcenia zawodowego

Poddziałanie A.8.2. Pozyskanie pracodawców zapewniających praktyczną naukę zawodu

Poddziałanie A.8.3. Opracowanie modelu systematycznego doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego

Poddziałanie A.8.4. Przeszkolenie praktyczne nauczycieli zawodu w szkołach

8.2. Młodzi dorośli (19-25 lat)

W procesie aktywizacji zawodowej osób w wieku 19-25 lat, czyli „młodych dorosłych”, nacisk powinien położony być na dwa zasadnicze kierunki działań. Kierunkiem pierwszym jest zwiększenie zdolności do zatrudnienia poprzez likwidację luk kompetencji kluczowych oraz nabycie, powiększenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych, kierunkiem drugim zaś – stymulowanie popytu na ich pracę. Towarzyszyć powinny im rozwiązania zwiększające przejrzystość rynku pracy, czyli poprawa informacji o miejscach pracy i miejscach szkoleń dostępnych młodym ludziom w województwie łódzkim.

Promocja działań aktywizacyjnych wśród młodzieży

Pewną trudnością w podejmowaniu działań w stosunku do „młodych dorosłych” jest dotarcie do zbiorowości NLFET-sów. Osoby młode poszukujące zatrudnienia mają bowiem możliwość skorzystania z dobrej oferty (w świetle rozwiązań przyjętych nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) publicznych służb zatrudnienia oraz Ochotniczych Hufców Pracy. Działania i wszelkie rodzaje wsparcia oferowane ludziom młodym powinny być zatem promowane, równolegle z promocją postaw i zachowań zwiększających zdolność do zatrudnienia.

Działanie B.1. Promocja sposobów i systemów wsparcia młodych ludzi na rynku pracy województwa łódzkiego

Administracja samorządowa województwa łódzkiego powinna przygotować i wdrożyć do eksploatacji specjalny portal internetowy dla młodych mieszkańców regionu. Zawierać powinien on wiadomości nie tylko na temat działalności PSZ kierowanej do młodych ludzi - o miejscach pracy, propozycjach szkoleń, targach i giełdach pracy itp., ale także działań podejmowanych przez inne instytucje rynku pracy oraz akademickie biura karier i organizacje pozarządowe. Tam również powinny znaleźć się informacje o możliwościach uczestniczenia

w działaniach podejmowanych na rzecz aktywizacji zawodowej młodych ludzi w ramach projektów regionalnych. Portal taki mógłby także zawierać informacje dotyczące wyborów ścieżek kariery zawodowej, wzory listów motywacyjnych czy aplikacji o pracę itp.

Tego rodzaju portal internetowy stałby się głównym kanałem informacyjnym dla młodzieży, tak aktywnej jak i biernej zawodowo. Jego uzupełnieniem powinien stać się (1) portal zawierający informacje o systemie zawodowej edukacji formalnej (szkolnej) i nieformalnej (pozaszkolnej), (2) portal zawierający „leksykon zawodów”, czyli kompendium wiedzy o zawodach proponowanych w systemie edukacji szkolnej i pozaszkolnej oraz (3) portal o wolnych miejscach pracy subsydiowanej i niesubsydiowanej, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc umożliwiających naukę zawodu.

Poddziałanie B.1.1. Utworzenie portalu internetowego zawierającego informacje o systemie edukacji zawodowej formalnej i nieformalnej.

Poddziałanie B.1.2. Utworzenie portalu internetowego zawierającego kompendium wiedzy o zawodach proponowanych w systemie edukacji szkolnej i pozaszkolnej w województwie łódzkim.

Poddziałanie B.1.3. Utworzenie portalu internetowego zawierającego informacje o wolnych miejscach pracy subsydiowanej i niesubsydiowanej w województwie łódzkim, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc umożliwiających naukę zawodu.

W polskich zasobach Internetu większość z tych informacji można już pozyskać. Problem jednak tkwi w dostępności do nich - są to bowiem informacje rozproszone, a chodzi o ich skupienie w jednym miejscu, by nie zmuszać młodego człowieka do żmudnej nawigacji w sieci.

Dobrym miejscem zamieszczania takich i podobnych informacji są również portale społecznościowe. Mniejsza jest natomiast rola innych mediów, ponieważ młodzi ludzie obecnie nie tylko czerpią z sieci wszelkie informacje, ale także temu źródłu głównie ufają.

Stażowe miejsca pracy

Podstawowym czynnikiem determinującym trudności podjęcia zatrudnienia przez młodych ludzi jest jedna z cech zdolności do pracy, jako obiektu transakcji dokonywanych na rynku pracy. Cechą tą jest to, iż zdolność do pracy doskonali się wraz z jej użytkowaniem. Jako konsumenci oczekujemy produktów i usług przygotowanych i oferowanych przez – najlepiej – doświadczonych profesjonalistów. Wiedzą o tym dobrze pracodawcy. Nie bez powodu, we wszystkich krajach Unii Europejskiej podstawowymi działaniami sprzyjającymi zatrudnieniu młodzieży są rozwiązania pozwalające na dostarczenie im możliwości nabycia doświadczenia zawodowego i poprawy (a czasem również zdobycia) umiejętności zawodowych (co było przedmiotem fragmentu części 8.1 niniejszego opracowania). W większości krajów Unii Europejskiej kładzie się zatem nacisk na tworzenie tzw. „stażowych” miejsc pracy, zachęcając do tego w różny sposób podmioty gospodarcze. Dodać trzeba, iż „stażowe miejsca pracy” są formą zatrudnienia subsydiowanego, ale zawierającego elementy praktycznej nauki zawodu.

Działanie B.2. Opracowanie systemu zachęt skłaniających pracodawców województwa łódzkiego do oferowania staży zawodowych dla młodych ludzi.

Podobnie, jak w przypadku miejsc praktycznej nauki zawodu, podstawową zachętą dla pracodawcy jest możliwość pozyskania pracownika „bez-kosztowego”. Sięgnąć można jednak do jeszcze innych zachęt, podobnych do wskazanych wcześniej w odniesieniu do miejsc praktycznej nauki zawodu (patrz p. 8.1 niniejszego opracowania).

Tworzenie i pobudzanie tworzenia miejsc pracy

W gospodarce rynkowej tzw. tworzenie miejsc pracy dla bezrobotnych, niezależnie od wieku, może mieć miejsce jedynie w sektorze publicznym i – ewentualnie – pozarządowym. Sytuacja młodzieży na rynku pracy województwa łódzkiego jest na tyle trudna, iż warto byłoby rozważyć rozwiązanie stosowane już w Niemczech.

W Niemczech dopuszcza się tworzenie miejsc pracy dla bezrobotnych w sektorze publicznym i organizacjach non-profit. Są one zwane potocznie ABM (*Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen*)⁵². W tym przypadku chodzi o miejsca pracy tworzone na określony czas dla grup problemowych na tzw. drugim rynku pracy, na którym nie obowiązują układy zbiorowe. Celem tego instrumentu jest zwiększenie zatrudnialności bezrobotnych i wprowadzenie ich przez subsydiowane zatrudnienie na pierwszy rynek pracy. Przyjmuje się przy tym, iż miejsca pracy tworzone w ramach ABM muszą być tworzone zgodnie z interesem publicznym.

ABM funkcjonują w Niemczech już ponad 30 lat i przechodziły wiele zmian. Zgodnie z obecnie obowiązującym ustawodawstwem, podmioty tworzące miejsca pracy w ramach ABM otrzymują zryczałtowaną dotację w przedziale od 900 do 1300 euro miesięcznie, a uczestnik programu zwyczajowe wynagrodzenie wraz z ubezpieczeniem społecznym. Długość okresu wspomagania obejmuje z reguły jeden rok. Zarówno pracodawca, jak i pracobiorca nie opłacają składek na ubezpieczenie od bezrobocia. Oznacza to, że uczestnik programu, który nie zostanie zatrudniony na stałe, nie posiada prawa do zasiłku dla bezrobotnych. W ten sposób próbuje się zapobiec efektowi „kręcących się drzwi” (*Drehtuereffekte*), umożliwiającemu permanentne korzystanie z ABM i zasiłku dla bezrobotnych.

Wyniki badań nad grupami osiągającymi korzyści z ABM są bardzo kontrowersyjne. Z jednej strony ABM dają pozytywne rezultaty dla długookresowo bezrobotnych, z drugiej zaś - ten sam efekt dotyczy wysoko wykwalifikowanych mężczyzn z bardzo dobrymi szansami zatrudnieniowymi⁵³. Ogólnie można powiedzieć, że ABM nie wnoszą istotnego wkładu do integracji bezrobotnych z rynkiem pracy i mają socjalny charakter. Oznacza to, że instrumentem tym powinny być obejmowane grupy problemowe rynku pracy. Można zatem rozważyć jego wykorzystanie dla aktywizacji zawodowej młodych ludzi w województwie łódzkim.

Działanie B.3. Tworzenie miejsc pracy dla młodzieży w sektorze publicznym

Podobnym, zastosowanym w Austrii, środkiem dodatkowym, który miał na celu wsparcie uczestnictwa młodych ludzi w rynku pracy był program "Kampania 6000" (*Aktion 6000*), który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2010 r. Od niemieckiego programu ABM różniło go to, iż nie dotyczył miejsc pracy w sektorze publicznym i organizacjach non-profit, a adresowany był do sektora prywatnego.

⁵² Informacje na temat ABM oraz programu „Kampania 6000” pochodzą z E. Kryńska, Z. Wiśniewski, *Rozwiązania sprzyjające zwiększeniu zatrudnienia osób młodych w Polsce*, ekspertyza wykonana na zlecenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej 2012, maszynopis.

⁵³ M. Caliendo, *Microeconomic Evaluation of Labour Market Policies. Lecture Notes in Economics and Mathematical Systems*, Springer Verlag, Berlin 2006.

Program „Kampania 6000” skierowany został do długoterminowych bezrobotnych ze wszystkich grup wiekowych oraz do młodych ludzi do 25 lat, którzy nie mogli znaleźć zatrudnienia z powodu braku kwalifikacji lub doświadczenia zawodowego. Celem działania było zapewnienie tym młodym ludziom (w tym absolwentom wyższych uczelni) regularnych stosunków pracy (zamiast praktyk, staży i tym podobne)⁵⁴. Przedsiębiorstwom zatrudniającym młodych ludzi, będących bezrobotnymi przez co najmniej pół roku, AMS przez sześć miesięcy płaciły 50% ich wynagrodzeń oraz kosztów pozapłacowych.

Działanie B.4. Dofinansowanie tworzenia miejsc pracy dla młodzieży w sektorze prywatnym

Przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu – instrument szczególny

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (zwłaszcza po nowelizacji z 2014 r.) przewiduje wiele instrumentów mających za zadanie nie dopuścić do długotrwałego bezrobocia młodych ludzi. Dodać do nich można byłoby jeszcze jeden - przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu wśród młodych ludzi w wieku od 15 do 25 lat, którzy pozostawali bez pracy dłużej niż sześć miesięcy polegać powinno na sprawowaniu szczególnej opieki nad nimi. Opieka ta sprawowana byłaby przez przydzielonych do każdego młodego człowieka osobistych trenerów (coachów), osób odpowiedzialnych za znalezienie miejsca pracy lub miejsca odbycia praktyki/stażu zawodowego.

Działanie B.5. Wsparcie długotrwanie bezrobotnych młodych ludzi przez osobistych trenerów.

Podobne działanie zastosowano wobec młodych bezrobotnych w Austrii⁵⁵. Program rozpoczynał się dwumiesięcznym modułem podnoszenia zdolności do zatrudnienia, poprzez nauczanie umiejętności społecznych i kulturowych oraz identyfikację i kierowanie na zajęcia uzupełniające luki edukacyjne. Głównym zadaniem trenerów osobistych (coachów) było zapewnienie stałego kontaktu z podopiecznymi, a także poszukiwanie nowych miejsc pracy dla tych młodych ludzi, towarzyszenie im w trakcie procedur składania wniosków o pracę czy praktykę, a następnie zapewnienie pełnej integracji w środowisku pracy lub edukacyjnym.

Opiekę taką mogliby sprawować trenerzy nie tylko z publicznych służb zatrudnienia, ale także z innej instytucji rynku pracy, jaką są agencje zatrudnienia, a także z organizacji pozarządowych. Ci ostatni powinni skoncentrować się zwłaszcza na długotrwanie bezrobotnych młodych ludziach specjalnej troski, a zwłaszcza niepełnosprawnych i osób samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko, a także zamieszkałych na peryferyjnych obszarach województwa łódzkiego.

Rozwój instytucji ekonomii społecznej

Podstawową motywacją działania instytucji ekonomii społecznej jest przywracanie na rynek pracy osób z niego wykluczonych, wymagających szeroko rozumianej pomocy i wsparcia w tej dziedzinie. Wykluczenie na rynku pracy przejawia się w dyskryminacji i izolowaniu w dostępie do zatrudnienia jednostek i całych grup społecznych. Pierwszym i podstawowym czynnikiem ich wykluczenia i społecznej degradacji najczęściej jest bezrobocie, na które nakładają się inne, niekorzystne zmienne w makro- i mikroskali: skutki restrukturyzacji lub

⁵⁴ Chodziło, jak to określono, o pomoc “pokoleniu wiecznych stażystów”.

⁵⁵ Był to program "Give youth a chance" prowadzony był przez austriackie publiczne służby zatrudnienia (AMS) oraz Austriacką Izbę Gospodarczą (Austrian Economic Chamber).

recesji gospodarki, wiek, płeć, brak dostatecznego wykształcenia, „nierynkowy” zawód, choroba, macierzyństwo, patologia społeczna.

Wykluczenie, niezależnie od powodów - zewnętrznych w stosunku do danej jednostki, czy wynikających z jej cech osobistych – zawsze powoduje jej marginalizację na rynku pracy, skutkującą trudnością, a w krańcowym przypadku uniemożliwieniem integracji ze zbiorowością pracujących. Społeczne i ekonomiczne skutki wykluczenia na rynku pracy powodują, iż współcześnie w politykach rynku pracy, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych, podejmowane są na szeroką skalę działania mające na celu pomoc we włączaniu (integracji) zbiorowości zmarginalizowanych do zbiorowości pracujących. Zawiera je w szczególności ekonomia społeczna, której naczelną zasadą jest przewaga działań na rzecz ludzi nad maksymalizacją zysku pieniężnego, osiąganego w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej⁵⁶. Działania na rzecz ludzi podejmowane w jej ramach kierowane są przede wszystkim na ograniczenie zagrożenia bezrobociem. Kierowane zatem powinny być do ludzi młodych, dla których wykluczenie społeczne oznacza niemożliwość podjęcia aktywności zawodowej.

Aktywizacji polityki reintegracji społeczno-zawodowej bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy generalnie sprzyjają przyjęte w polskim prawie rozwiązania instytucjonalne umożliwiające realne, wielopłaszczyznowe wsparcie przez instytucje ekonomii społecznej wielu osób i ich rodzin, odciętych od rzeczywistych szans integracji z rynkiem pracy⁵⁷.

Zbiorowość instytucji ekonomii społecznej w Polsce tworzą organizacje społeczne, takie jak: fundacje, stowarzyszenia, spółdzielnie (spółdzielnie pracy, spółdzielnie inwalidów i niewidomych, spółdzielnie socjalne), Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej i towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i inne, pod warunkiem jednakże, iż wśród ich pracowników czy klientów znajdują się osoby pochodzące z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Trzonem ekonomii społecznej są przedsiębiorstwa społeczne, definiowane jako prywatne, autonomiczne organizacje dostarczające produktów lub usług na rzecz szerszej społeczności (*community*), których założycielami albo zarządzającymi jest grupa obywateli i w których zakres korzyści materialnych podlega ograniczeniom. Przedsiębiorstwo społeczne przywiązuje dużą wagę do swej autonomii i gotowość do przyjmowania ekonomicznego ryzyka związanego z prowadzoną w sposób ciągły działalnością społeczno-ekonomiczną.⁵⁸ Organizacja tego typu przedsięwzięć powinna być rekomendowana jako instrument aktywizacji zawodowej młodych ludzi na rynku pracy województwa łódzkiego.

Działanie B.6. Tworzenie przedsiębiorstw społecznych przez i dla młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym.

⁵⁶ P. Rosiński, *Doświadczenia w tworzeniu przedsiębiorstw społecznych w Polsce*, w: E. Leś, M. Ołdak red., *Z teorii i praktyki gospodarki społecznej*, Tom 1, Collegium Civitas, Warszawa 2006.

⁵⁷ W katalogu rozwiązań prawno-ekonomicznych obowiązującym dla funkcjonowania instytucji ekonomii społecznej na rynku pracy najważniejszymi aktami prawnymi są:

- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

⁵⁸ K. Wygnański, P. Frączak, *Ekonomia społeczna w Polsce - definicje, zastosowania, oczekiwania, możliwości*, *Ekonomia Społeczna Teksty* 2006, nr 1/2006, FISE Warszawa, s. 19.

Podstawowym celem działania przedsiębiorstw społecznych na rynku pracy jest udzielenie pomocy i wsparcia w zakresie integracji/reintegracji zawodowej, to jest tworzenia lub podtrzymania zdolności do świadczenia pracy, osób szczególnie zagrożonych bezrobociem i wykluczeniem z rynku pracy. Tworzone przez młodych ludzi i angażujące do pracy także młodych ludzi przedsiębiorstwa społeczne (a zwłaszcza spółdzielnie socjalne) mogłyby i powinny się stać „bramą wejścia” na rynek pracy dla osób obecnie wykluczonych społecznie.

By tak się stało, tworzeniu przedsiębiorstw społecznych prowadzonych i zatrudniających młodych ludzi w województwie łódzkim towarzyszyć muszą następujące kierunki działań:

Poddziałanie B.6.1. Identyfikacja zbiorowości osób szczególnie zagrożonych bezrobociem i wykluczeniem z rynku pracy i ich potrzeb.

Poddziałanie B.6.2. Opracowanie modelu współpracy przedsiębiorstw społecznych z instytucjami pomocy społecznej i publicznymi służbami zatrudnienia.

Poddziałanie B.6.3. Upowszechnienie idei ekonomii społecznej oraz przygotowywanie do tworzenia i uczestniczenia w działalności przedsiębiorstw ekonomii społecznej osób szczególnie zagrożonych bezrobociem i wykluczeniem z rynku pracy.

Poddziałanie B.6.4. Orientacja przestrzenna lokalizacji zgodna z mapą zapotrzebowania na przedsiębiorstwa ekonomii społecznej.

Poddziałanie B.6.5. Rozpoznanie i wykorzystanie infrastruktury wsparcia przedsiębiorstw ekonomii społecznej.

Aktywizacja biernych zawodowo

Młodzież w wieku 19-25 lat bierna zawodowo, zaliczana do zbiorowości NLFET, powinna uzyskać dostęp do przynajmniej części instrumentów aktywizacyjnych wykorzystywanych w ramach wsparcia zatrudniania młodzieży bezrobotnej zarejestrowanej w powiatowych urzędach pracy. Chodzi tu zwłaszcza o instrumenty zwiększające jej zdolność do zatrudnienia, takie jak szkolenia dotyczące tak umiejętności aplikowania o miejsce pracy, jak i pozwalające na usunięcie luk kompetencyjnych oraz nabycie/zmianę kwalifikacji zawodowych. Wymaga to w pierwszej kolejności segmentacji zbiorowości NLFET dla identyfikacji subpopulacji wymagających odrębnych form wsparcia, a następnie opracowania i realizacji adresowanych do nich programów, dostosowanych do potrzeb i możliwości poszczególnych grup.

Działanie B.7. Opracowanie i realizacja programów aktywizacji zawodowej niepracującej nieuczącej się i nieuczestniczącej w szkoleniach młodzieży w wieku 19-25 lata w województwie łódzkim.

Grupa niepracujących i nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach „młodych dorosłych” jest niejednorodna, niejednorodne są również przyczyny jej bierności zawodowej i edukacyjnej (patrz p. 2 niniejszego opracowania). O ile każdej z wyodrębnionych subpopulacji można i trzeba przedstawić podobne działania, to ich zakres i formy muszą być różne. Inne powinny być np. wykorzystywane dla aktywizacji zawodowej osób niepełnoprawnych, inne dla samotnych rodziców, inne zaś dla osób z deficytami wiedzy i umiejętności zawodowych czy zamieszkujących obszary peryferyjne. Zachodzi zatem potrzeba przygotowania odrębnych programów dla każdej z zidentyfikowanych grup.

Poddziałanie B.7.1. Identyfikacja subpopulacji NLFET-sów zamieszkujących w województwie łódzkim pod kątem wyodrębnienia względnie jednorodnych grup z punktu widzenia sposobów i form aktywizacji zawodowej.

Poddziałanie B.7.2. Opracowanie programów aktywizacji zawodowej poszczególnych zidentyfikowanych subpopulacji NLFET-sów zamieszkujących w województwie łódzkim zawierających dostosowane do ich potrzeb i możliwości sposoby i formy aktywizacji zawodowej.

Poddziałanie B.7.3. Wdrożenie programów aktywizacji zawodowej poszczególnych zidentyfikowanych subpopulacji NLFET-sów zamieszkujących w województwie łódzkim zawierających dostosowane do ich potrzeb i możliwości sposoby i formy aktywizacji zawodowej.

Stymulowanie przedsiębiorczości indywidualnej

Przedsiębiorczość indywidualna, czyli praca na własny rachunek jest obecnie postrzegana jako podstawowa forma kreowania nowych miejsc pracy. Jednym ze sposobów ograniczania rozmiarów bezrobocia, a zwłaszcza bezrobocia ludzi młodych, zdaje się być bowiem zwiększenie elastyczności rynku pracy, między innymi w drodze wykorzystania samozatrudnienia.

Działanie B.8. Opracowanie innowacyjnych sposobów pobudzania i rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej młodzieży na lokalnych i regionalnym rynku pracy

Pobudzaniu i rozwojowi przedsiębiorczości indywidualnej służy poprawa warunków instytucjonalnych i finansowych. Ponieważ przedsiębiorczość indywidualna ma na ogół charakter lokalny, podstawowe znaczenie ma działalność władzy i administracji samorządowej.

Najważniejszym warunkiem rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej jest poprawa dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej, tak bezzwrotnych jak i zwrotnych. Poprawa ta polegać powinna na tworzeniu i rozwijaniu funduszy poręczeniowo-pożyczkowych oraz upowszechnianiu informacji o nich, a także pomoc w doborze kierunków ich rozdysponowania.

Dla usprawnienia procesu powstawania i dalszego rozwoju przedsiębiorczości potrzebne byłoby w szczególności powołanie wyspecjalizowanych agend samorządowych (aktywnych punktów informacyjnych) gromadzących i upowszechniających informacje o warunkach funkcjonowania i pomocy oferowanej podmiotom gospodarczym (o instytucjach wspierających przedsiębiorczość na terenie gminy i powiatu, możliwościach uzyskania dofinansowania z różnych źródeł, najważniejszych zmianach w przepisach dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej itp.), a przede wszystkim koordynujących działania różnych instytucji i programów pomocowych. Agendy takie łączyłyby w swoim działaniu informacyjnym i koordynacyjnym wszystkie rodzaje pomocy. Powinny być tym jedynym miejscem, do którego udaje się zarówno potencjalny, jak i już funkcjonujący na rynku przedsiębiorca, mający jakiegokolwiek problemy związane z założeniem (kontynuacją) działalności gospodarczej. Agendy te powinny stworzyć stale aktualizowane witryny internetowe zawierające wszystkie informacje niezbędne przedsiębiorcom działającym i pragnącym podjąć działalność na danym obszarze.

Dokonywać się powinna rozbudowa sieci instytucji otoczenia biznesowego, mających za zadanie wspieranie działalności gospodarczej na wszystkich jej etapach. Szczególny nacisk należałoby położyć na wspierającą pomoc w procesie powstawania i na pierwszych etapach prowadzenia działalności na własny rachunek, docierającą przede wszystkim (choć oczywiście nie tylko) do osób młodych. Istotną formą pomocy adresowanej do młodych ludzi podejmujących działalność gospodarczą są zwłaszcza inkubatory przedsiębiorczości, których sieć powinna być rozwijana we współpracy ze szkołami i uczelniami. Rozbudową instytucji otoczenia biznesowego oraz zwiększeniem dostępu do nich powinny zająć się regionalne i lokalne władze samorządowe.

Rozwój przedsiębiorczości indywidualnej i tworzenie tą drogą miejsc pracy wymaga jeszcze zaakcentowania kwestii pobudzania do przedsiębiorczości, zwłaszcza osób młodych, rozpoczynających dopiero karierę zawodową. Jest to w istocie trudny problem, którego rozwiązanie wymaga popularyzacji podejmowania i rozszerzania działalności gospodarczej oraz upowszechniania udanych przedsięwzięć. W ślad za tym powinny iść informacje o istnieniu na danym terenie ewentualnych nisz rynkowych, możliwości kooperacji z istniejącymi przedsiębiorstwami, możliwości lokalizacyjnych itp.

Poddziałanie B.8.1. Opracowanie koncepcji zintegrowanych regionalnych funduszy gwarancyjnych i pożyczkowych dla małych i średnich przedsiębiorstw z udziałem władz regionalnych jako akcjonariusza i jej wdrożenie

Poddziałanie B.8.2. Bezzwrotne finansowanie wybranych innowacyjnych projektów działalności gospodarczej młodych ludzi

Poddziałanie B.8.3. Powołanie agend samorządowych gromadzących i upowszechniających informacje o warunkach funkcjonowania i pomocy oferowanej podmiotom gospodarczym oraz koordynujących działania różnych instytucji i programów pomocowych.

Poddziałanie B.8.4. Rozbudowa sieci instytucji otoczenia biznesowego, zwłaszcza ośrodków doradztwa i inkubatorów przedsiębiorczości organizowanych przez szkoły ponadgimnazjalne i uczelnie wyższe (szkolne i akademickie biura karier).

Poddziałanie B.8.5. Opracowanie i wdrożenie koncepcji promocji przedsiębiorczości indywidualnej młodzieży oraz dobrych praktyk w tym obszarze.

Uwaga końcowa

Wszelkie, wskazane w niniejszym opracowaniu działania powinny być adresowane do ludzi młodych, ale niekoniecznie zamykać się na umownie przyjętej górnej granicy wiekowej młodości, to jest do 25 lat. Są ku temu dwa co najmniej powody.

Po pierwsze - wraz ze wzrostem długości życia, wydłużają się poszczególne jego fazy, w tym faza młodości.

Po drugie zaś, ograniczenie cezur wiekowej uczestnictwa w programie do 25 lat praktycznie eliminuje osoby kończące jednolite studia magisterskie lub studia drugiego stopnia (nie mówiąc już o trzecim). W dobie umasowienia kształcenie na poziomie wyższym, wymusza to stosowania różnych wybiegów celem objęcia znacznej części ich absolwentów działaniami

programu⁵⁹. Warto w nim byłoby natomiast wyodrębnić działania skierowane do młodzieży „młodszej” (w wieku 15-18 lat) oraz „młodych dorosłych” (w wieku 19-30 lat). W stosunku do pierwszej grupy dominowałyby rozwiązania z obszaru edukacji szkolnej, informacji i doradztwa zawodowego, natomiast w stosunku do drugiej - z obszaru edukacji ustawicznej, gwarantowania doświadczenia zawodowego, polityk rynku pracy, podejmowania działalności gospodarczej itp.

Zestawienie podsumowujące

Poniższe zestawienie zawiera wszystkie, wymienione w niniejszym opracowaniu działania ze wskazaniem na główne grupy ich adresatów w zbiorowości mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 15-24 lata bezrobotnych oraz nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach. Zgodnie z układem opracowania, wyodrębniono trzy grupy działań, które adresowane są do całej tak zdefiniowanej zbiorowości (pierwsza grupa), do należących do tej zbiorowości osób w wieku 15-18 lat (druga grupa) oraz do osób w wieku 19-24 lata (trzecia grupa).

Symbol	Działanie/poddziałanie	Główni adresaci
D.1.	Pełne rozpoznania liczebności, struktury wiekowej oraz struktury przestrzennej zbiorowości młodzieży w wieku 15-25 lat, która objęta powinna być procesem aktywizacji zawodowej w województwie łódzkim.	Zbiorowość młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
D.2.	Dokonanie rozpoznania determinant bezrobocia młodych ludzi w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim w układzie przestrzennym (powiatów i gmin) ze szczególnym uwzględnieniem obszarów peryferyjnych, czyli oddalonych od obszarów metropolitalnych.	Zbiorowość bezrobotnej młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
D.3.	Dokonanie rozpoznania motywacji i przyczyn zewnętrznych pozostawania w zbiorowości NLFET-sów w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim oraz przeprowadzenie jej segmentacji (profilowania), według różnych kryteriów, takich jak np. oddalenie od rynku pracy, a przede wszystkim – przyczyny bierności zawodowej i edukacyjnej.	Zbiorowość młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim biernej zawodowo, nieuczestniczącej w edukacji i szkoleniach
D.4.	Stworzenie narzędzia informatycznego użytecznego do monitorowania sytuacji młodych osób na rynku pracy województwa łódzkiego.	Zbiorowość młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.1.	Stworzenie systemu identyfikującego poziom osiągnięcia i luk kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim.	Zbiorowość bezrobotnej i biernej zawodowo nieuczestniczącej w edukacji i szkoleniach młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim

⁵⁹ Takim wybiegiem jest np. stosowanie określonych rozwiązań dla osób w wieku do 25 lat lub do 27 lat, jeżeli są absolwentami szkół wyższych, itp.

K.1.1.	Opracowania informatycznego narzędzia umożliwiającego przeprowadzenie audytu kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15--25 lat w województwie łódzkim.	Zbiorowość bezrobotnej i biernej zawodowo nieuczestniczącej w edukacji i szkoleniach młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.1.2.	Stworzenia wzorcowych opisów kompetencyjnych dla kompetencji kluczowych.	Zbiorowość młodzieży 15-25 lat w województwie łódzkim
K.1.3.	Określenie stopnia niedopasowania kluczowych umiejętności poszukującej pracy młodzieży w województwie łódzkim do wymagań stawianych przez pracodawców na regionalnym rynku pracy	Zbiorowość młodzieży poszukującej pracy w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.1.4.	Identyfikacja najbardziej deficytowych umiejętności kluczowych poszukującej pracy młodzieży w województwie łódzkim	Zbiorowość młodzieży poszukującej pracy w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.1.5.	Wskazanie ścieżek edukacyjnych niezbędnych dla uzupełnienia kompetencji kluczowych poszukującej pracy młodzieży w województwie łódzkim z uwzględnieniem różnicowań wynikających z pełnienia ról społecznych kobiet i mężczyzn w tej grupie wiekowej.	Zbiorowość młodzieży poszukującej pracy w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.1.6.	Stworzenie podstaw profilowania (segmentacji) poszukującej pracy młodzieży z punktu widzenia luk kompetencji kluczowych pozwalającego na wychwytywanie osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem.	Zbiorowość młodzieży poszukującej pracy w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.2.	Opracowanie i wdrożenie systemu likwidacji luk kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim.	Zbiorowość bezrobotnej i biernej zawodowo nieuczestniczącej w edukacji i szkoleniach młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
K.2.1.	Opracowanie programów uzupełniania luk kompetencji kluczowych	
K.2.2.	Wdrożenie programów uzupełniania luk kompetencji kluczowych osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo nieuczestniczących w edukacji i szkoleniach w wieku 15-25 lat przez instytucje szkoleniowe za pomocą metod i form nauczania uwzględniających specyfikę oraz potrzeby grup docelowych.	Zbiorowość bezrobotnej i biernej zawodowo nieuczestniczącej w edukacji i szkoleniach młodzieży w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
P.1.	Opracowanie w województwie łódzkim „paktu dla	Zbiorowość młodzieży

	młodzieży” zawierającego zasady i formy dialogu społecznego między regionalnymi organami zatrudnienia oraz organizacjami partnerów społecznych i organizacjami młodzieżowymi i innymi instytucjami interesującymi się problemami aktywizacji zawodowej młodzieży (organizacjami pozarządowymi).	bezrobotnej i biernej zawodowo w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
P.2.	Utworzenie we wszystkich gminach województwa łódzkiego partnerstw lokalnych na rzecz aktywizacji zawodowej młodzieży.	Zbiorowość młodzieży bezrobotnej i biernej zawodowo w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
P.3.	Opracowanie lokalnych programów aktywizacji zawodowej młodzieży i ich realizacja	Zbiorowość młodzieży bezrobotnej i biernej zawodowo w wieku 15-25 lat w województwie łódzkim
R.1.	Tworzenie instytucjonalnych form opieki nad małymi dziećmi w szkołach policealnych (pomaturalnych) i uczelniach wyższych, a także instytucjach oferujących kształcenie nieformalne.	Zbiorowość osób w wieku 15-25 lat będących rodzicami
R.2.	Tworzenie instytucjonalnych form opieki nad małymi dziećmi w jednostkach zatrudniających.	Zbiorowość osób w wieku 15-25 lat będących rodzicami
R.3.	Rozwój kształcenia zdalnego z wykorzystaniem e-nauczania w województwie łódzkim, oferowanego przede wszystkim młodzieży będącej rodzicami małych dzieci, zamieszkałej na terenach wiejskich i w małych miastach województwa łódzkiego.	Zbiorowość osób w wieku 15-25 lat będących rodzicami, ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkałych na terenach wiejskich i w małych miastach
R.4.	Zwiększenie oferty zatrudnienia pracowniczego świadczonego w formach nietypowych, ze szczególnym uwzględnieniem telepracy, dla osób w wieku 18-25 lat, wychowujących co najmniej jedno dziecko.	Zbiorowość osób w wieku 15-25 lat będących rodzicami
M.1.	Pomoc w wyborze ścieżki kształcenia udzielana młodzieży specjalnej troski.	Osoby w wieku 15-25 lat identyfikowane jako zmarginalizowane (niepełnosprawne, mające specjalne potrzeby edukacyjne, nienadążające za standardowym procesem kształcenia, nieakceptujące istniejących stosunków i procesów społecznych)
M.2.	Wsparcie młodzieży specjalnej troski w trakcie edukacji.	Osoby w wieku 15-25 lat identyfikowane jako zmarginalizowane

		(niepełnosprawne, mające specjalne potrzeby edukacyjne, nienadążające za standardowym procesem kształcenia, nieakceptujące istniejących stosunków i procesów społecznych)
M.3.	Pomoc w podjęciu praktycznej nauki zawodu i zatrudnienia udzielana młodzieży specjalnej troski, a w szczególności osobom niepełnosprawnym.	Osoby w wieku 15-25 lat identyfikowane jako zmarginalizowane (niepełnosprawne, mające specjalne potrzeby edukacyjne, nienadążające za standardowym procesem kształcenia, nieakceptujące istniejących stosunków i procesów społecznych)
M.4.	Osobista opieka w miejscu pracy nad osobami niepełnosprawnymi.	Niepełnosprawna młodzież w wieku 18-25 lat
M.5.	Coaching osób niepełnosprawnych w miejscu pracy.	Niepełnosprawna młodzież w wieku 18-25 lat
M.6.	Opracowanie i wdrożenie kompleksowego modelu wspierania aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych młodych ludzi z udziałem trenera pracy	Niepełnosprawna młodzież w wieku 15-25 lat
I.1.	Opracowanie instytucjonalnych podstaw asymilacji i integracji młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.	Osoby w wieku 15-24 lata pochodzące ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.
I.2.	Zapewnienie pomocy w asymilacji i integracji młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.	Osoby w wieku 15-24 lata pochodzące ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.
I.2.1.	Ocena luk kompetencji kluczowych młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.	Osoby w wieku 15-24 lata pochodzące ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.
I.2.2.	Identyfikacja potrzeb edukacyjnych młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.	Osoby w wieku 15-24 lata pochodzące ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.
I.2.3.	Organizacja procesu edukacyjnego dla młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.	Osoby w wieku 15-24 lata pochodzące ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.

I.2.4.	Asymilacja kulturowa i środowiskowa młodych ludzi pochodzących ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.	Osoby w wieku 15-24 lata pochodzące ze środowisk imigracyjnych i reemigracyjnych.
A.1.	Opracowanie systemu instytucjonalnego wsparcia młodych ludzi zagrożonych i dotkniętych przedwczesnym opuszczeniem systemu szkolnego.	Młodzież w wieku 15-18 lat zagrożona i dotknięta przedwczesnym opuszczeniem systemu szkolnego.
A.2.	Zaangażowanie doradców zawodowych we wszystkich gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych województwa łódzkiego.	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.3.	Wprowadzenie do programów nauczania realizowanych w gimnazjach w województwie łódzkim przedmiotu „poradnictwo zawodowe”.	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.4.	Utworzenie w każdym powiecie województwa łódzkiego ośrodka informacji o zawodach	Młodzież w wieku 15-18 lat i inni
A.5.	Powołanie szkolnych biur karier we wszystkich gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.6.	Wprowadzenie praktyk zawodowych do programów nauczania szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych niezawodowych zlokalizowanych w województwie łódzkim.	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.7.	Opracowanie systemu zachęt skłaniających pracodawców województwa łódzkiego do przyjmowania uczniów i studentów oraz pracowników młodocianych do praktycznej nauki zawodu.	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.8.	Wdrożenie w województwie łódzkim dualnego systemu kształcenia zawodowego.	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.8.1.	Opracowanie programów nauczania dualnego kształcenia zawodowego	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.8.2.	Pozyskanie pracodawców zapewniających praktyczną naukę zawodu	Młodzież w wieku 15-18 lat
A.8.3.	Opracowanie modelu systematycznego doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego	Nauczyciele młodzieży w wieku 15-18 lat
A.8.4.	Przeszkolenie praktyczne nauczycieli zawodu w szkołach	Nauczyciele młodzieży w wieku 15-18 lat
B.1.	Promocja sposobów i systemów wsparcia młodych ludzi na rynku pracy województwa łódzkiego	Młodzież w wieku 19-25 lat i inni
B.1.1.	Utworzenie portalu internetowego zawierającego informacje o systemie edukacji zawodowej	Młodzież w wieku 19-25 lat i inni

	formalnej i nieformalnej.	
B.1.2	Utworzenie portalu internetowego zawierającego kompendium wiedzy o zawodach proponowanych w systemie edukacji szkolnej i pozaszkolnej w województwie łódzkim.	Młodzież w wieku 19-25 lat i inni
B.1.3	Utworzenie portalu internetowego zawierającego informacje o wolnych miejscach pracy subsydiowanej i niesubsydiowanej w województwie łódzkim, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc umożliwiających naukę zawodu.	Młodzież w wieku 19-25 lat i inni
B.2.	Opracowanie systemu zachęt skłaniających pracodawców województwa łódzkiego do oferowania staży zawodowych dla młodych ludzi.	Młodzież w wieku 19-25 lat
B.3.	Tworzenie miejsc pracy dla młodzieży w sektorze publicznym	Młodzież w wieku 19-25 lat
B.4.	Dofinansowanie tworzenia miejsc pracy dla młodzieży w sektorze prywatnym	Młodzież w wieku 19-25 lat
B.5.	Wsparcie długotrwale bezrobotnych młodych ludzi przez osobistych trenerów.	Młodzież w wieku 19-25 lat
B.6.	Tworzenie przedsiębiorstw społecznych przez młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Młodzież w wieku 19-25 lat ze środowisk zmarginalizowanych
B.6.1.	Identyfikacja zbiorowości osób szczególnie zagrożonych bezrobociem i wykluczeniem z rynku pracy i ich potrzeb.	Młodzież w wieku 19-25 lat ze środowisk zmarginalizowanych
B.6.2.	Opracowanie modelu współpracy przedsiębiorstw społecznych z instytucjami pomocy społecznej i publicznymi służbami zatrudnienia.	Młodzież w wieku 19-25 lat ze środowisk zmarginalizowanych
B.6.3.	Upowszechnienie idei ekonomii społecznej oraz przygotowywanie do tworzenia i uczestniczenia w działalności przedsiębiorstw ekonomii społecznej osób szczególnie zagrożonych bezrobociem i wykluczeniem z rynku pracy.	Młodzież w wieku 19-25 lat ze środowisk zmarginalizowanych
B.6.4.	Orientacja przestrzenna lokalizacji zgodna z mapą zapotrzebowania na przedsiębiorstwa ekonomii społecznej.	Młodzież w wieku 19-25 lat ze środowisk zmarginalizowanych
B.6.5.	Rozpoznanie i wykorzystanie infrastruktury wsparcia przedsiębiorstw ekonomii społecznej.	Młodzież w wieku 19-25 lat ze środowisk zmarginalizowanych
B.7.	Opracowanie i realizacja programów aktywizacji zawodowej niepracującej nieuczącej się i nieuczestniczącej w szkoleniach młodzieży w	Młodzież w wieku 19-25 lat bierna zawodowo, nieuczestnicząca w edukacji i

	wieku 19-25 lata w województwie łódzkim.	szkoleniach
B.7.1.	Identyfikacja subpopulacji NLFET-sów zamieszkujących w województwie łódzkim pod kątem wyodrębnienia względnie jednorodnych grup z punktu widzenia sposobów i form aktywizacji zawodowej.	Młodzież w wieku 19-25 lat bierna zawodowo, nieuczestnicząca w edukacji i szkoleniach
B.7.2.	Opracowanie programów aktywizacji zawodowej poszczególnych zidentyfikowanych subpopulacji NLFET-sów zamieszkujących w województwie łódzkim zawierających dostosowane do ich potrzeb i możliwości sposoby i formy aktywizacji zawodowej.	Młodzież w wieku 19-25 lat bierna zawodowo, nieuczestnicząca w edukacji i szkoleniach
B.7.3.	Wdrożenie programów aktywizacji zawodowej poszczególnych zidentyfikowanych subpopulacji NLFET-sów zamieszkujących w województwie łódzkim zawierających dostosowane do ich potrzeb i możliwości sposoby i formy aktywizacji zawodowej.	Młodzież w wieku 19-25 lat bierna zawodowo, nieuczestnicząca w edukacji i szkoleniach
B.8.	Opracowanie innowacyjnych sposobów pobudzania i rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej młodzieży na lokalnych i regionalnym rynku pracy	Młodzież w wieku 19-25 lat bezrobotna i bierna zawodowo
B.8.1.	Opracowanie koncepcji zintegrowanych regionalnych funduszy gwarancyjnych i pożyczkowych dla małych i średnich przedsiębiorstw z udziałem władz regionalnych jako akcjonariusza i jej wdrożenie	Młodzież w wieku 19-25 lat bezrobotna i bierna zawodowo
B.8.2.	Bezzwrotne finansowanie wybranych innowacyjnych projektów działalności gospodarczej młodych ludzi	Młodzież w wieku 19-25 lat bezrobotna i bierna zawodowo
B.8.3.	Powołanie agend samorządowych gromadzących i upowszechniających informacje o warunkach funkcjonowania i pomocy oferowanej podmiotom gospodarczym oraz koordynujących działania różnych instytucji i programów pomocowych.	Młodzież w wieku 19-25 lat bezrobotna i bierna zawodowo i inni
B.8.4.	Rozbudowa sieci instytucji otoczenia biznesowego, zwłaszcza ośrodków doradztwa i inkubatorów przedsiębiorczości organizowanych przez szkoły ponadgimnazjalne i uczelnie wyższe (szkolne i akademickie biura karier).	Młodzież w wieku 19-25 lat bezrobotna i bierna zawodowo
B.8.5.	Opracowanie i wdrożenie koncepcji promocji przedsiębiorczości indywidualnej młodzieży oraz dobrych praktyk w tym obszarze.	Młodzież w wieku 19-25 lat bezrobotna i bierna zawodowo